

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ Nelmuoyamma

Like sɛbɛbaa-ba dii ba hāi Diilonɔ-nelmaɔ-sɛbɛ-i-na. Yesuɔ siire ce mamaɔ hiere, u nyegāaɔ ma yaa-i u sɛbɛdɛlɛlɛɔ-na (Yesu maama maɔ Likɛɔ nyegāaɔ-ma). Hāalɛɔ-wuonɔ yaa daayo-i. Mamaɔ ciɛ Yesu huonɔ-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hāalābiembaɔ daa *Diilonɔ-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilonɔ-Yalleɔ ciɛ ba da holle-i dumaa a waɔ *Kirsā-nelma-i aa nuɔmba bɔi hū-ma. Diilonɔ-dūɔ-baambaɔ ciɛ sūlma maɔ, u nuɔɔ bi hii-ma. Diilonɔ-Yalleɔ bi kāayā-bei dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waɔ mafamma-i.

Hāalābiembaɔ duɔɔ dumaa ta ba waɔ Kirsā-nelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalemu-i-na, sɛbɛ daayo duɔɔ baa ku yaa-i (sap. 1-7). Ku huonɔ-na, maɔ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ waɔ (sap. 8-12). Aa perienɔ baa Pol baa u nabaamba-i baɔ wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a waɔ Kirsā-nelma-i baa *niɛraamba-i (sap. 13-28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ pigāaɔ wuɔ molo siɛ gbāa fillā Diilonɔ-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni siɛ da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduɔɔ-maama sɛ, nuɔmba-i nilɛiɔ-na hiere ba maama.

Yesu nyugūmma-i duɔ kā Tuonɔ wulaa

1-2 Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilon-ŋ nelma-i aa ce maman hiere a ji hi u nyugūmma-i, mi waan ma yaa-i mi sebedielāŋo-na. Aa suɔ duɔ ta, uŋ ŋa naa hiel baman ce-ba u *pəpuərbiemba, *Diilon-Yalle ciɛ u pigāan-ba ba maacemma-i.

3 Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suɔ wuɔ u siire. U ciɛ yinni komuɔŋa hāi baa-ba tuɔ carra-bei u piye *Diilon-bāanɡu maama-i.

4 Yiingu nanɡu-na, ba waa ta ba wuo niwuoni, wuɔ gbē-ba wuɔ: «Baa na maa *Yerusalemu-i-na; miŋ waan maman baa-na wuɔ mi To pāa-na nuŋɡu, ciyaan ma ce igēna.

5 Na saa da, Nsāa *baatiseŋ nuɔmba-i baa hūmma, ŋga namaanɡo-i, ku siɛ da yinni, mi ka batisen-na baa Diilon-Yalle-i.»

6 Yiingu nanɡu-na, baa ji tigiin ba-naa. U pəpuərbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋ ka bir hā *Isirahel-baamba-i baa fōŋɡūo-i fiɛfiɛ dumandɛ wei?»

7 Yesu wuɔ cira: «Mi To uŋ diyaa huɔŋɡu man baa ma cemma-i, kuu sɪ namaa kuusuɔŋɡu.

8 Ŋga u Yalle da di jo-nei, na ka da fōŋɡūo ta na waŋ mi maama-i Yerusalemu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa nileiŋa nanja-i hiere hiɛma-na.»

9 Uŋ waan mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugūŋ u kã dərɔ, u nyugūŋ u kã dərɔ, kã ka balla nyaasinni-na.

10 Baa bi yagar yiera tā ba yunni-i ta ba ne. Ba juɔ'a ba ne da jōŋɡorpiɛlntaamba hāi ba caanɡu-na.

11 Jōŋɡorpiɛlntaan daaba gbē-ba wuɔ: «Galiletaan namaa, bige-i ciɛ na yiera diŋ dərɔ-i-na ta na ne

dumaanjo-na? Nan daa Yesuŋ taa dumaa kã dərɔ-i-na, duɔ ji cira u jo, u ka bi jo dumɛi.»

¹² Ba waa *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. Ku həlma yuu kilo diei temma baa Yerusalemu huɔŋga-i. Baa bir gūunu jo Yerusalemu-i-na.

¹³ Baŋ juɔ, baa kã ka nyugūŋ suur dūŋgu nanŋu-na, ba jo ba tigiŋ ba-naa kusuɔŋ-nu'i koko. Bamaŋ waa, ba yaa daaba: Piɛr, Nsãa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maŋ Alfe biɛŋo waa, Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maŋ Sake biɛŋo-i, ba'i waa dumaanjo-na.

¹⁴ Ba hieroŋo-i, baa ta ba tigiŋ ba-naa kpɛkpɛ ba cārã Diiloŋo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hãmba-i.

Hai ka suur Yuda fuoŋgu-na?

¹⁵ Yiŋgu nanŋu-na, Piɛr wuɔ ji sire yiɛra Diiloŋ-dūŋ-baamba həlma-na, ba waa nuɔmba komuɔŋ-niediei temma, aa naa cira:

¹⁶ «Tobiŋ namaa, nelma maŋ nyɛgãaŋ Diiloŋ-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diiloŋ-Yalleŋ ciɛ *Davidi waŋ mamaŋ* *Yuda kūŋgu-na, ma ciɛ. Yuda yaa juɔ ce tayaana ba ka bel Yesu-i.

¹⁷ Yuda waa baa-ye i tiɛ ce maacenduɔma.

¹⁸ Uŋ ciɛ maacembabalaŋ daama-i da gbeiŋa maŋ, u sãa suoŋgu baa-ya.† U juɔ par diire u yuŋ-nu suoŋgu faŋgu-na a muonu u kusūŋgu-i, u purru hel hierɛ bomborma-na.

---

* **1:16** Niɛŋ Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 41.10. † **1:18** Niɛŋ Matie seɓɛ-i-na 27.3-8.

19 Yerusalemutaamba nuə nel daama-i hiere ka saa, a ce ba haa suonju fanju yerre-i ba nelmana wuə «Hakeldama», ku yunju yaa wuə tāmmanju-suonju.

20 A ne da ma nyegāan Gbeliemanju-neini-na wuə:
*«U dumelle saaya di muonu;
molo baa waa tlena-die.»*‡
Aa tiraa nyegēn wuə:

«Molo saaya u biε u maacemma-i.»§

21 «Terienju fanju-na, baman waa baa-ye i wuəramma-na hiere baa Itienjo-i,

22 a don Nsāa un *baatisen-jo huonju manju nuə-i, a ka hi u nyugūmmanju-yiingju-i, kutienjo saaya u hel ba yaa nuə-i a naara-yie i tie wanju u siremma kūnju-i.»

23 Unju puiye ti, baa hiel nuəmba hāi da ba fiε u diei bei: Yosεfu baa Matiyasi. Yosεfu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi.

24 Banju cie mafamma-i, baa cārā Diilonjo-i cira: «Itienju nuə, nuənēi suyaanju i hōmmu-i hiere. Niñ ka hiel umanju ba hāi baanju daaba-na, pigāan-ye baa-jo

25 u biε maacemma* manju Yudanju naana-meī aa kā u munjāmmu.»

26 Banju cārā ti, baa ful tienja a hiel. Tienja bel Matiyasi. Matiyasi wuə suur naara *pəpuərbiemba-i. Baa naa tēε cinciεluo u diei.

2

Diilonju-Yalle jomma-i

---

‡ 1:20 Gbeliemanju-nalāangu (Psaume) 69.26

§ 1:20

Gbeliemanju-nalāangu (Psaume) 109.8

* 1:25 Yudanju taa u ce

maacemma manju baa Yesu *pəpuərbiemba-i ba gbē ma yaa-i.

1 *Pāntekəti-yiingu-na, Diilonj-dūŋ-baamba waa hiere tigiŋ terduŋ-nu.

2 Ba juə'a ba ne da ijieni naŋ temma hilaa dərə-i-na ŋaa fafalmu, a jo ji yu baŋ waa dūŋgu maŋ nuə-i.

3 Ba'a ba tiraa ne, a da dāamu nammu calnu mu haa ba yunni-na.

4 Muŋ calaanu haa-bei dumaanjo-na, *Diilonj-Yalle pāŋ yu ba həmmu-i a ce ba doŋ ta ba piye niəraan-nelma.

5 A ne da *Yuifubaa-ba maŋ wuəyaan ba Diilonj-hūmelle-i fafamma, ba fəŋgūə baa hilaa niləŋa-na hiere jo *Yerusalemu-i-na yibienja faŋa-na.

6 Baa tiena ji nu ijien daani-i, baa sire gbar kā ka yu. Bamaŋ waa hiere, nelieŋo nelieŋo u nuə Yesu *pəpuərbiemba piye fuə fereŋ nelma-i.

7 Kuə cu ba həmmu-i, baa ta ba piye wuə: «Ma sī Galiletaamba-i daaba-i hiere ke?»

8 Ba cie nie ta ba nu i nelma-i hiere ba waŋ-ma baa-ye?

9 Nj sie suə wuə miə maŋ jāanu i-naa bande-i-na, Partitaamba dii-yie, Meditaamba dii, Elamutaamba dii, Mesopotamitaamba dii, bamaŋ hilaa *Yude-i-na baa bi dii, Kapadəsitaamba dii, Pətaamba dii, Asitaamba dii,

10 Firgitaamba dii, Pānfilitaamba dii, Esipitaamba dii, Libitaamba maŋ dii Sireni caanɡu-na baa dii, bamaŋ hilaan *Ɔrəmu-i-na bafamba bi dii,

11 Yuifukireinja dii, bamaŋ bi suurii Yuifusinni-na baa bi dii, Kirətitaamba dii, Arabubaa-ba dii, aa i hieroŋo-na, Diilonj uŋ cie maacenfafamma maŋ, nelieŋo nelieŋo u nuə-ma u fereŋ nelma-na.»

12 Kuə ce-ba gbere, ba sa suə baŋ jəguŋ mamaŋ. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «Nel hama-i temma-i

dumandε-i?»

13 Banəŋ baa bir yan aa ta ba nyε pəpuərbiemba-i wuə ba nyuəŋ kolma.

Pier āndaanġu-i

14 Maŋ juə waa dumaanġo-na, Pier wuə sire yiera baa u nabaamba-i* aa naa don tuə piiye da gba-gaga wuə: «*Yuifubaa namaa, baa namaa naman dii tiena *Yerusalemu-i-na, mi ka wan nelma diei baa-na, karaan na tūnni-i dei na nu-ma.

15 Na suyaa wuə bāanġu saa hi bon yogo aa na'a ba nyuəŋ kolma, ba daa-ma hie?

16 Na saa da, Diilonġ un puəraa Yowel wan man, ma'i ciεŋ.

17 Yowel waan-ma wuə:

«Diilonġ ciera wuə:

«Miwaanġo tīmmanġ-huəŋġu-na,

mi ka gbuo nuəmba-i hiere baa mi *Yalle-i.

Na bisāimba ka ta ba ce mi pəpuərunġu-i.

Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piiye baa-ba.

Aa ta mi piiye baa bīncuəmba-i dānsānniŋ.

18 Coima saa fa, bamanġ cāa-minġ hiere,

caamba-i baa bεmba-i,

mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huəŋ daaku-na,

ba ka waa mi pəpuərbiemba.

19 Mi ka ce gbεε-wεima dərə-i-na baa hiεma-na hiere:

Tamma kaa waa, dāamu kaa waa, nyaasīnni kaa bi waa bəi.

20 Bāanġu kaa bir cure ŋaa isuəŋġu

aa cεiŋə bir ce dāa ŋaa tamma.

Mafamma ka ce aa Itienġo jommanġ-yiŋġu suə hi.

---

* 2:14 Yesu pəpuərbiemba yaa ban gbēŋ-ban.

*Yiingu fanɔu temma siɛ ji waa;
ku kaa waa yibuɔ.*

*21 A ce dumaɔɔ-na, u maɔ duɔ ji tuɔ gbuuse Itienɔ-i,
kutienɔ ka kor.»†»*

*22 Pɛr wuɔ suonu u āndaɔɔɔ-i wuɔ: «*Isirahel-
baaɔ namaa, yaaɔ mi waɔ nelma diei baa-na:
Diilonɔ pigāaɔ-na Nasaretitaɔ Yesu fāngūɔ-i. U ciɛ
u ce gberɛ-wɛima bɔi na hɔlma-na. Namaa ferɛ-i na
saa yaɔ-ma damma.*

*23 Ba bel diilonɔ-i bel-o hā-na. Diilonɔ suɔ
wɛima-i hiere; uu naa suɔ wuɔ na siɛ yaɔ-yo. Ma
bi ciɛ: Na bilaa-yo a hā bamaɔ sa kāaɔ Diilonɔ-i ba
gbu-yo *daaɔ-nu ko-yo.*

*24 Nga hɛma saa naa waa ma gbāa wuo-yo. A
ce dumaɔɔ-na, baɔ kuɔ-yo, Diilonɔ yaɔ-ba aa sire-
yuɔ.*

25 Na saa da, *Davidi piiye u maama wuɔ:

«Mi da Itienɔ-i hānni maɔ jɔɔ mi yaaɔɔ-na.

U sa taara mi kūɔma nyɛɔ,

ku'i ciɛ u jo ji waa mi caaɔ-nu.

26 Kufanɔu hɔfɛlle yaa yuu mi huɔɔɔ-i

a ce mi ta mi piiye dumandɛ-i-na.

Mi suyaa wuɔ da mi ku, mi ka fiisa.

27 Diilo, mi suyaa wuɔ η siɛ yaɔ mi tɛ dii kuɔɔ-nelle-na.

Ŋ siɛ siɛ yaɔ naɔ nolɔo hɔr dii hɛma-na.

28 Hūmelle maɔ kāaɔ η wulaa,

η pigāaɔ-mi baa-de.

Da mi waa η caaɔɔ-na

η ka ta η ce baa-mi.»‡»

*29 Pɛr wuɔ cor baa u āndaɔɔɔ-i wuɔ: «Tobinɔ
namaa, mi ka waɔ ninɔɔɔ-i baa-na i bincɔɔɔ-i*

† 2:21 Yowel (Joël) 3.1-5a

‡ 2:28 Gbɛliemaɔ-nalāaɔɔ (Psaume)

Davidi kũngu-na: Davidi kuu ba fuure-yuɔ, a ji hi baa nyungu u cĩncorre dii i hɔlma-na.

³⁰ Davidi waa Diilopɔpuɔrbilonjo. Diilonjo naa pã nunju baa-yo wuɔ duɔ saa ji waa, u jãmatigisĩnni-i, u ka hã u hãayɛlɔ naŋo'i baa-ni.

³¹ A ce dumaŋo-na, Davidi naa tĩena baa-ma wuɔ *Konkortienjo ka ku aa sire. Na saa da u ciɛra: «Diilonjo siɛ yan u nolɔ tĩɛ dii kuon-nelle-na» aa «u siɛ yan u hɔr dii hiɛma-na.»

³² Konkortienjo faŋo yaa Yesu-i. Diilonj unj siire-yuɔ, miɛ maŋ daaye-i hiere i daa-ma nuɔ.

³³ Diilonjo kãa baa-yo u ka tĩena u caaŋ-nu, aa unj ŋa naa pã nunju maŋ baa-yo wuɔ u ka hã-yo u Yalle-i, u hãa-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Naŋ danj mamaŋ daama-i baa naŋ nuŋ mamaŋ, difande maacemma'i.

³⁴ Davidi fuɔ fɛɛɛ saa kã dɔrɔ-i-na, ŋga u piiye Yesu kũngu-i wuɔ:

Itienjo gbɛ mi Tienjo-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tĩena mi caaŋ-nu

³⁵ *aa ŋ yan mi mal ŋ bigãarãamba-i hã ŋ ce ŋ baŋgu-i beɪ.»*§

³⁶ Terienju faŋgu-na, nuharungu si dii, Isirahel-baan namaŋo-i hiere na saaya na suɔ wuɔ naŋ gbuu Yesu maŋ *daaŋgu-na, Diilonjo ciɛ u yaa-i Itienjo-i aa tiraa ce-yo Konkortienjo.»

³⁷ Baŋ juɔ nu nel daama-i, kuɔ ce-ba biŋkũngu. Baa yuu Pierbaa-ba-i* wuɔ: «Dumaŋo-na, i saaya i ce bige-i?»

---

§ 2:35 Gbɛliɛmaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 110.1

* 2:37

Pierbaa-ba-i: Ba gbɛ Pier baa u napɔpuɔrbiemba namba yaa-i.

38 Pier wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i aa na jo ba ji *batisen-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diilonŋo ka hur na āmbabalma-i. Mafaŋ da ma ce, Diilonŋo ka hã-na u Yalle-i.

39 Na saa da, Diilonŋo pãa nuŋgu-i baa namei baa na bisãlmba, wuɔ u ka hã-na u Yalle-i. U bi pãa-ku baa uŋ ka bĩ bamaŋ yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huon-nu.»

40 Pier waan nelma bɔi baa-ba a dii sireiŋa bei ba da ba hũu-ma. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Siyaan konkoro-i, ku yaa mamaŋ kaa da fiɛfiɛ ku nuɔmba-i ma siɛ ka da-na.»

41 Yiingu fanŋu-na, nuɔmba bɔi hũyãa Pier nelma-i aa ce ba batisen-ba. Ba yuu nuɔmba neifelle nuɔsiba ndii temma bamaŋ naa suurii naara Diilonŋ-dũŋ-baamba-i.

42 Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilonŋ-nelma-i Yesu pɔpuɔrbiemba wulaa. Ba waa ŋaa cɛduɔŋ-biemba, ta ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi cãrã Diilonŋo-i baa ba-naa.

43 Yesu pɔpuɔrbiemba taa ba ce gbɛɛ-wɛima bɔi, a ce dumaanŋo-na korma taa ma da nuɔmba-i baa-ba.

44 Diilonŋ-dũŋ-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huɔŋga baa ba nagãŋ-niini-i.

45 Ba waa umaŋ duɔ da kumaŋ, u suor-ku aa jo baa gbeiŋa-i ba ji cal-a ba-naa nuɔ a saa baa gbeiŋ-maamaŋ yeŋ-bei dumaa.

46 Yinni maŋ jon baa dii *Diilodubuɔ-i-na, ba sa nanna yiingu. Ba taa ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa cĩnni-na. Ba niiwuoni wuoma taa ma dɔl aa ba hɔmmu na firnu baa mu-naa.

47 Ba taa ba hāl neini-i ba tuɔlnu Diilonɔ-i. Ba maama taa ma dɔlnu nuɔmba-i hiere nelle-na. Aa yinniɲ taa ni cor dumaa, Itienɔ taa u kor nuɔmba-i dumɛi u naara ba källe-na.

3

Murgu nanɔ siire

1 Yiinɲu nanɲu-na, bātaruɲgu-na, Pier baa Nsāa-i ba taa ba kā da ba ka cārā Diilonɔ-i.

2 A ne da naacolɲo nanɔ waa, uɲ siire, u saa gbāa wuɔ dede. Yinni manɲ jon, ba biε-yo ba kā ba jina *Diilodubuɔ dumelle nande yaanɲa-na u tuɔ cārā bamanɲ suuriɲ ba wulaa. Dumelle fande-i, ba bi-de wuɔ «Dumɛfafalle».

3 Pierbaa-banɲ kāa da ba ka suur, wuɔ tuɔ cārā ba wulaa.

4 Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.»

5 Naacolɲ wuɔ tuɔ ne-ba wuɔ sɪ ba taara ba hā-yo biɲkūɲgu.

6 Pier wuɔ cira: «Warbelle sɪ mi yerren, ɲga kumanɲ dii baa-mi, mi ka hā-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaanɲ Yesu-Kirsa yerre-na, sire ɲ ta ɲ wuɔ!»

7 Aa kā ka bel u nadienanɲa-i duɔ sire-yuɔ. Naacolɲo gbeɲɲ niε pāɲ firnu.

8 Wuɔ wuɔɔ sire pāɲ tuɔ wuɔ. Uɲ siire dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ gbeliɲɲ Diilonɔ-i aa tuɔ tetiera aa kā ba ta ba suur baa Pierbaa-ba-i Diilodubuɔ-i-na.

9 Nuɔmba juɔ'a ba ne da hai moloɲo-i gbɛlaanɲ Diilonɔ-i u suur daayo-i?

10 Umanɲ tɛnaanɲ Diilodubuɔ dumelle yaanɲa-na u cārā, u yaa-i. Kuɔ ce-ba gbɛɛ aa tiraa dii kūɔnyɛlle-bei.

Pierrɲ waanɲ manɲ Diilodubuɔ-i-na

11 Naacolŋ daa uŋ siire, wuɔ pãŋ nyaarãa Pierbaa-ba-i. Nuɔŋ baa jo ji yu-bei dii *Salomɔ kukuruuŋgu-na ta ba ne-ba.

12 Pierŋ daa baŋ neŋ-baŋ dumaanjo-na, wuɔ cira: «*Isirahel-baan namaa, baa na yan ku ce-na gberɛ. Baa na ta na ne wuɔ sɪ miɛmei siire naacolŋ daayo-i baa i ferɛŋ fɔŋgũɔ, sisɔ i wuɔ Diilonŋ hũmelle-i fafamma ku'i ciɛ i gbãa sire-yuɔ; ku'i sɪ.

13 I bɪncuɔmbaŋ siire wuɔ Diilonjo maŋ hũmelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara *Yakɔbu-i, baŋ siire wuɔ Diilonjo maŋ hũmelle-i, u'i ciɛ u cãarãŋo ce bɔi. U cãarãŋo faŋo yaa Yesu-i. Na ciɛ ba bel-o ka hã *Pilati-i baa-yo. Pilati wuɔ u nanna-yuɔ, na'a ma siɛ gbãa wuɔ.

14 Na ciinaana Diilon-nolŋo-i, na ciɛ ba bel nelviinjo-i aa ce ba nanna nelkoronjo-i.

15 Na ciɛ ba ko cicɛlma tienjo-i. Nga naŋ fiɛ ko-yo, Diilonjo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, i daa-yo nuɔ.

16 In haa i nanŋa-i yuɔ ku'i kãayã naacolŋ daayo-i; na sa bi yan-yo suɔma. In haa i nanŋa-i Yesu-i-na, ku'i ciɛ u sire-yuɔ yeryer dumandɛ-i-na na yufelle-na.

17 «Tobiŋ namaa, mi suyaa miɛ na saa naa suɔma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere.

18 Nga Diilonŋ uŋ ŋa naa ce u *pɔpuɔrbiemba wuɔya waŋ mamaŋ, wuɔ uŋ ka saanŋ *Konkortienjo maŋ, u ka mulienŋ; nelma famma yaa ciɛ.

19 «Mamaŋ dii cemma fiɛfiɛ-i-na, naanaŋ na cilɔbabaŋo-i aa na bir na jo Diilonjo wulaa, ku yaa u ka hur na ãmbabalma-i.

20 Mafaŋ da ma ce, u ka pa kufienŋ-bãanŋu nei. Aa uŋ ŋa naa hiel Konkortienjo maŋ dii ku domma-na,

u ka bir saan̄ u jo. Kon̄kortien̄o fan̄o yaa Yesu-i.

²¹ Dumandε-i-na, uu dii tiena dii dɔrɔ-i-na tuɔ cie miwaan̄o duɔ bibirre n̄aa Diilon̄o un̄ cie u pɔpuɔrbiemba wan̄-ma dumaa dii ku bembien̄a-na.

²² Na saa da, *Moisi waan̄ Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: *«Diilon̄o ka hiel u *pɔpuɔrbilon̄o nan̄o m̄ei temma na hɔlma-na. Pɔpuɔrbilon̄o fan̄ duɔ wan̄ man̄, baa na yagar-ma.*

²³ *Umañ duɔ saa nu u nun̄gu-i, ba ka hiel kutien̄o nun̄gu-i Diilon̄o baamba-na aa ba ka ko-yo.»**

²⁴ Diilopɔpuɔrbiemba man̄ siire piiye hiere, a don̄ *Samiel-na, ba waan̄ nyun̄go ku yin̄ daani maama-i.

²⁵ Diilon̄o un̄ p̄aa nun̄gu man̄ aa ce u pɔpuɔrbiemba wan̄ ku maama-i, u p̄aa-ku baa nam̄ei. Aa un̄ p̄aa nun̄gu-i baa na b̄incuɔmba-i kusuñ-nu aa gb̄ε Abiramu-i wuɔ: *«Mi ka ta mi cor baa nan̄ h̄aȳɛlmba yaa-i mi ce baa d̄un̄ni-i hiere h̄iema-na»†*, na nun̄gu dii nup̄alle fande-na.

²⁶ Ku'i cie na da Diilon̄o cie u c̄aar̄ño jo nam̄ei wulaa-i iḡɛna duɔ ji k̄aȳā-nei na nanna na maacembabalamma-i.»

4

Ba bilaa Pierbaa-ba-i

¹ Pier baa Ns̄aa-i ban̄ waa ta ba piiye baa nuɔmba-i, *Diilojiḡantaamba-i baa *Diilodubuɔ sorosibaa-ba yuntien̄o-i, a naara *Sadus̄iɛbaa-ba jo ji da-ba.

---

* **3:23** An̄j̄namma tiyemman̄-s̄ɛɛ (Deutéronome) 18.15,18,19.

† **3:25** Miwaan̄o j̄namman̄-s̄ɛɛ (Genèse) 22.18

² PIERbaa-ba taa ba piiye baa nuamba-i wuɔ Yesu kuu aa sire, kεε yiiŋgu dii baa yiiŋgu kuomba ka bi sire fuɔ temma-i. Baŋ juɔ ji da ba piiye dumaanona, ku saa dɔlnu-bei.

³ Baa bel-ba. Bãanɔgu naa tí tí. Baa kã ka dii-ba kaso ba cɔ.

⁴ Baŋ fiε bel-ba, baŋ hii piiye baa bamaŋ hiere, ba fãŋgũɔ baa hũu-ma. Bamaŋ naa hũyãa-ma, ba gbãa yu nuamba neifienja hãi nuosiba ndii temma.

⁵ Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle bĩncuamba-i, a naara *ãnjinamma pigãataamba-i, baa jãnu ba-naa *Yerusalemu-i-na.

⁶ *Diiløjigãantaamba yuntienon man ba naŋ biŋyon Ani-i, u waa baa u dumellen-baamba-i hiere, a naara Kayifu, baa Nsãa, baa Alesãndire.

⁷ Baŋ jãanu ba-naa, baa ce ba jo baa PIERbaa-ba-i. Baŋ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa hilaa baa hiŋ daama-i hie a ji sire naacolŋ daayo-i? Hai moloŋo-i puɔraa-na?»

⁸ Huɔŋgu fanɔgu-na, *Diilonɔ-Yalle naa yu PIER huɔŋga-i, wuɔ cira: «Nelle yuntaan namaa, baa bĩncuon namaa,

⁹ i ciε ãnfafamma molo-na aa na bi-ye ji ta na yuu-ye in ciε dumaa sire-yuɔ u murgusĩnni-na, dumɛi sɪ wɛi?

¹⁰ Nelma diei dii na saaya na suɔ-ma hiere baa *Isirahel-baamba-i: Naŋ gbuu Nasaretitaan Yesu man *daanɔgu-na ko-yo aa Diilonon sire-yuɔ, fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i naacolŋ daayon siire yeryer na yufelle-na dumandɛ-i.

¹¹ Ba waan Yesu fuɔ maama yaa Diilon-nelma-na wuɔ:

⟨Tãmpɛlle maŋ dumarãaŋ namaaŋo-i naŋ cĩnaana-
diɛ,

di yaa juɔ bella dũngu-i.⟩*

¹² Yesu yaa gbãa kor nelbiliemba-i u diei yoŋ. Da ma hel ufaŋo-na, Diilonjo saa hã-ye moloŋo yaŋga naŋga umaŋ gbãa kor-e.⟩

¹³ Pierbaa-baŋ daa holle-i piiye dumaa, kuɔ cu ãndacetaamba hõmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nel-gbãngbãlãamba; ba sa suɔ sebɛ. Baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu wuɔrataamba.

¹⁴ Da ba ne naacoljo maŋ siire ba caaŋgu-na, ba siɛ suɔ baŋ ka waŋ mamaŋ.

¹⁵ Baa ce ba hiel Pierbaa-ba-i gõŋgũoŋ-nu aa naa yuu ba-naa wuɔ:

¹⁶ «I ka ce-ba niɛ? Nuɔmba-i hiere Yerusalemu-i-na ba suyaa wuɔ ba yaa siire naacolj daayo-i, nuharuŋgu si dii-mɛi; i siɛ bi gbãa ju-ma.

¹⁷ Nga die i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiere, i saaya i gboya-bei wuɔ ba baa yaŋ i tiraa nu ba biɛ Yesu yerre-i baa moloŋo. Umaŋ duɔ bi-de, kumaŋ da ku waa, u ka da-ku.⟩

¹⁸ Baŋ juɔ da ba-naa ti, baa bi Pierbaa-ba-i a ji waŋ baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ba tiraa nu ba biɛ Yesu yerre-i ba nunni-na, ba baa bi waŋ u maama baa moloŋo.

¹⁹ Pierbaa baa gbɛ-ba wuɔ: «Namaa ferɛ-i niɛ-kun na ne! I ce namaa maama yaa-i aa yaŋ Diilonj-maama-i wei?

²⁰ Miɛ fuɔ, iŋ nuɔ mamaŋ, aa da mamaŋ, i siɛ gbãa fiinaŋ-mɛi.⟩

²¹ Baŋ siire naacoljo-i, kuɔ gbuu dɔlnu nuɔmba-i, baa ta ba gbɛliɛŋ Diilonjo-i, a ce

---

* **4:11** Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 118.22

dumaanjo-na ändacetaamba saa da nelma da ba cäl-ba; baa naa ba siel ba yufienja yaa piie baa-ba aa nanna-bei ba kã.

²² Baŋ siire naacoljo maŋ, u bienja naa cor bien komuəŋa hãi.

Diilon-dün-baamba cãara Diilonjo-i

²³ Baŋ naana Pier-i baa Nsãa-i, baa ta kã ba nabaamba wulaa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa bincuəmbaŋ waan mamaŋ baa-ba hiere, baa tũnu ba nabaamba-i baa-ma.

²⁴ Baŋ tũnu-bei dumaanjo-na, baa gbonu cãrã Diilonjo-i wuo: «Itie, nuənei hielaa dərɔ-i baa hĩema-i, baa dãmman- nuoraanjo-i. Aa bi hiel ni huəya-niini-i hiere.

²⁵ Nuənei cie ŋ *Yalle dii nel daama-i i bincəinjo-i *Davidi† nuŋgu-na u waŋ-ma wuo:

Big-e-i cie nuəmba sire ta ba pepiena niləinjo-na?

Ba saa suə wuo baŋ puu mamaŋ, ma siε kã terienju wεi?

²⁶ *Fõŋgõtaamba siire tεen yiera,*

aa yuntaamba pũulã Itienjo-i baa u Yufellen-Noljo-i.‡

²⁷ Ninsie ninsie, *Erɔdi-i baa *Põse-Pilati-i a naara *niεraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hiere, ba tigiin ba-naa nel daade§ yaa nuə-i, a pũulã ŋ cãarãŋo-i Yesu-i. Ba tigiin ba-naa a pũulã ŋ Yufellen-Noljo-i.

²⁸ Dumandε-i-na, nin ja naa pu mamaŋ, mamaŋ waa ŋ huəŋga-na, ba cie ma yaa-i.

---

† **4:25** Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuo Diilon-cãarãŋo. ‡ **4:26** Gbeliemaŋ-nalãanjo

2.1-2 § **4:27** Ba gbẽ *Yerusalemu.

29 Fieɛi-na, Itie, η daa ban wur η cāarān mieno-i dumaa. Hā-ye holle i tie gbā i wan η nelma-i.

30 Kāyā-yiε i tie gbā i sire jaamba-i aa bi tie ce nelma bɔi baa gbεε-weima bɔi η cāarāno-i Yesu yerrena.»

31 Ban juɔ cārā Diilono-i tɪ, hien maa sagalla ban waa tigiin kusuon-nu. Diilon-Yalle pān yu ba hōmmu-i hiere. Baa da holle ta ba wan Diilon-nelma-i.

Diilon-dūn-baamba bilaa ba-naa dumaa

32 Diilon-dūn-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba hōlmana, η sie gbāa suɔ wuɔ mel kūngu-i daaku-i aa mel kūngu-i daaku-i.

33 Himma nan temma waa Yesu *pɔpuɔrbiemba āncemma-na ta ma pigān wuɔ Yesu siire kelkel. Diilon naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor.

34-35 Sonnin waa baa baman hiere, baa cinnin bi waa baa baman, ba taa ba suor-ni ba jo ba hā Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa ni gbeina-i. Bafan da ba hūuya, ba ne ba gbein-maaman jienya ma-naa dumaa aa bi hōnu-yei dumai. A ce dumaano-na sūntie saa waa ba hōlmana.

36 Unano waa ba hōlmana, ba taa ba bī-yo Yosefu. U waa *Levitiyenon. U taa u hel Sipire. Pɔpuɔrbiemba taa ba bī-yo Barnabasi, ku yungu yaa wuɔ Sireintenon.

37 Suongu nan gu waa baa-yo, wuɔ suor-ku aa naa jo baa ku gbeina-i ji hā pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

5

Diilo sa sie huhurma-i

1 Naacolɔo naŋo waa, ba taa ba bi-yo Ananiyasi aa bi u ciɛŋo-i Safira. Terienɔgu naŋgu waa baa-ba, baa suor terien daaku-i

2 aa naa saa-ma aa bɔlɔo hiel gbeinɔ naŋa aa kã baa a boluonɔgu-i ka hã Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

3 Uŋ kãa, Pier wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ananiyasi, bige-i ciɛ ŋ yaŋ *Sitãni tãal-ni ŋ hiel kunanɔgu gbeinɔ-na aa jo ji ta ŋ kar coima-i baa *Diilonɔ-Yalle-i?

4 Terienɔgu-i naŋ kũŋgu, molo saa cira ŋ suor-ku. Niŋ fiɛ suor-ku, gbeinɔ-i naŋ waanɔ. Bige-i ciɛ ŋ ce maacen daama temma-i? Niŋ karaa coima maŋ, ŋ saa kar-ma baa ŋ nanuɔmba, ŋ karaa-ma baa Diilonɔ.»

5 Ananiyasiŋ nuɔ nel daama-i, u pãŋ cii, u bi kuliŋgu yaa dumaanɔ-na. Umanɔ duɔ nu nel daama-i, u kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ.

6 Naacienɔ baa jo ji bie-yo ka fuure.

7 Ciɛŋo saa waa. Bɔlɔonɔ kuu, lɛrbaa-ba siei temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Uŋ juɔ ji suur, u saa suɔ wuɔ wɛima ciɛ.

8 Pier yuu-yo wuɔ: «Ciɛŋ nuɔ, na suoraa na terienɔgu-i sul daadu'i nuɔ-i wɛi?»

Ciɛŋ wuɔ sie wuɔ: «Õu, ku sullu yaa-i.»

9 Pier wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na saa-ma baa ŋ bɔlɔ-i aa da na cure Diilonɔ-Yalle-i? Ne, bamanɔ kãa ka fuure ŋ bɔlɔ-i ba yaa bi suuriŋ daaba, ba ka bi bie nuɔŋo-i ka fuure-niɛ.»

10 Ciɛŋ wuɔ pãŋ cii terienɔgu fanɔgu-na a ku Pier caanɔgu-na. Naacienɔ ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa bie ufanɔ-i bir gũunu ka fuure bɔlɔo caanɔgu-na.

11 Diilon-dũŋ-baamba kũɔma migãaŋ ta ma nyen ma naara. Uman duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo kũɔnyelle.

Gberɛkulaŋo

12 Yesu *pɔpuɔrbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gbɛɛ-wɛima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiin ba-naa *Salomɔ kukuruunɔŋu yaa nuɔ-i.

13 Nuɔmba-i hiere nelle-na ba taa waŋ ba yefafalle, ŋga molo saa tuɔ siɛ u piɛ-ba.

14 Caamba-i baa bɛmba maŋ naa hũyãaŋ Itienɔ maama-i baa sa waa dɛi baa yuliinɔŋu-i.

15 Nuɔmba waa da ba ce ba hel baa gbãŋgbaarbaa, baa figinni a galla ba jaamba-i Pier muncormu-na, wuɔ duɔ tuɔ cor aa u yalle yiɛya uman, u sire.

16 Nilɛiŋa maŋ *Yerusalemu kɔtɔnni-na hiere, nuɔmba bɔi taa ba hel-yɛi ba jo baa ba jaamba-i pɔpuɔrbiemba wulaa. *Jinabaa-baŋ bi waa ba-man nuɔ-i, ba taa ba jo baa-ba. Uman duɔ jo baa u wuonɔ, u sire.

Baŋ haa kumaŋ Yesu pɔpuɔrbiemba-na

17 Nuɔmbaŋ jon pirpir Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa dumaanɔ-na, ku saa dɔlnu *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i baa u kuoyataamba-i *Sadusiɛbaa-ba-i. Baa ce-ku nenemunɔŋu

18 aa naa bel pɔpuɔrbiemba-i ka dii-ba kaso.

19 Ku isuonɔŋu-na, Itienɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɔ jo ji hɔl kaso-i a hiel-ba aa naa gbɛ-ba wuɔ:

20 «Kãaŋ *Diilodubuɔ-i-na na ka waŋ hũmefɛlɛnde maama-i hiere baa nuɔmba-i.»

21 Ku cuo kaala-i-na, pɔpuɔrbien baa naar kã Diilodubuɔ-i-na ka don ta ba waŋ Diilon-nelma-i. Diilojigãntaamba yuntienɔ-i baa u kuoyataamba saa

suə wuə ba hilaa. Cuonj kaalaa, baa bī bīncuəmba-i da ba ji ce āndaanġu-i. Baŋ juə, baa puər wuə ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba.

22 Baa kā ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira:

23 «I saa ka da moloŋo kaso-i-na. Inj kāa, kaso naa waa bīŋ u temma-i, aa bamaŋ niəyaŋ-yuə ba waa ba munyierammu-na hiere dumieŋa yammu-na. I hilāa-yo ku yaa nuə-i, i saa da moloŋo huonġa-na.»

24 Sorosibaa-ba maŋ niəyaŋ Diilodubuə-i ba yuntienġo-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaambaŋ nuə nel daama-i, ba həŋ muə pāŋ cu; ba sa suə ku huonġuŋ ka jo baa kumaŋ.

25 Ba'a ba ne da naacolġo naŋo juə ji tuə tūnu-bei wuə: «Naŋ bilaa balamba maŋ ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba waŋ Diilonġ-nelma-i dii Diilodubuə-i-na.»

26 Sorosi ba yuntienġ wuə pāŋ sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Baŋ kāa, ba saa kā baa bubuəsinni, wuə sī nuəmba ka naŋ-ba baa tāmpēlīŋa.

Ba ce Yesu pəpuərbiemba āndaanġu-i

27 Baŋ kāa ka bel Yesu *pəpuərbiemba-i jo baa-ba, *Diilojigāntaamba yuntienġ wuə yuu-ba wuə:

28 «Ma sī i waanġ-ma baa-na kuola-mei wuə na baa bī naacolġ daayo yerre-i baa moloŋo kε? Ma daa niε na yaŋ-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miemēi kuə-yo kε?»

29 Pier baa u nabaamba-i baa cira: «I siε gbāa maar Diilonġo nuŋġu-i ka ce nelbilienġ kūŋġu.

30 Naŋ gbuu Yesu maŋ *daanġu-na ko-yo, i tobaa-baŋ siire wuə Diilonġo maŋ hūmelle-i, u siire-yuə

31 aa kã baa-yo ka jina u caaŋ-nu. U hãa-yo yuntesiinni-i aa ce-yo koŋkortieŋo. U cie kufanġu-i duo kãyã *Isirahel-baamba da ba nanna ba ciləbabaŋo-i aa u duo hur ba əmbabalma-i.

32 Nel daama-i miε i daa-ma nuo, *Diilonġ-Yalle bi daa-ma. Bamaŋ nuoŋ Diilonġo nuŋġu-i, u hã-ba di yaa-i.»

33 *Nellentaambaŋ juo nu nel daama-i, ba həmmu pãŋ ġuola. Baa pãŋ ta ba taara ba komma.

34 *Farisiεyieŋo naŋo waa baa-ba, ba taa ba bi-yo Gamaliel. U waa *ənjinaamma pigəatiεŋo. Nuamba taa ba kãŋ-yo nelle-na. Wuo sire yiera ba həlma-na aa naa cira: «Cieŋ ba hel ġoŋġuəŋ-nu.»

35 Baŋ hilaa, wuo gbě nuamba-i wuo: «Isirahel-baaŋ namaa, ĵoġaaŋ na ne igěna aa na suo na ce naŋ taaraŋ na ce kumaŋ balaŋ daaba-na.

36 Ku belle-na, Tedasi siire ce u fεε nelbuo. Nuamba sire cu u huonġ-nu ta ba kã nuamba nuosiba hãi caaŋ-nu. Baŋ juo ko-yo, ba curaa hie? Ba saa pisəllā hiere wei?

37 Fuo kũŋġuŋ curaa, baŋ taa ba kãŋ nuamba-i belle-na, Yuda maŋ taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuamba bəi cu u huonġ-nu. Baŋ juo ko ufaŋo-i, bamaŋ naa cu u huonġ-nu, na daa-ba wei?

38 Fiefiε-i-na, bamaŋ daaba-i, mi gbāa waŋ ma-maŋ: Nieŋ-baŋ aa na yaŋ-ba. Da kuo ba ce nelieŋ-maama, yiinġu dii baa yiinġu, ma ka biεna.

39 Nga da kuo Diilonġ-maama ninsoŋo, na siε gbāa biεna-mei. Nieŋ torro, na baa ji ta na ġaŋ baa Diilonġo aa cira na ġaŋ baa nelbiliemba?»

40 Gamalielġ piiye dumaanġo-na, ba kã ka ciire aa naa bi pəpuərbiemba suur. Baŋ suurii, baa bel-ba

muo-ba da dɛi aa naa wan̄ baa-ba wuɔ ba baa tiraa wan̄ ba da ba bɛ Yesu yerre-i baa moloŋo! Baŋ ciɛ mafamma-i, baa nanna-bɛi ba ta.

⁴¹ Baŋ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bɛi wuɔ Diilonɔ ka tuɔ kɔŋ-ba nelfafaamba Yesu huon̄gu-na.

⁴² Kuŋ ciɛ dumaan̄o-na, yinni maŋ jon̄, ba wan̄ *Neldɔdɔlma-i *Diilodubuɔ-i-na baa cɛnni-na wuɔ Yesu yaa *Kon̄kortien̄o maŋ Diilon̄ un̄ saan̄-yo.

6

Yesu pɔpuɔrbiemba calaanu maacemma-i

¹ Nuɔmba bɔi taa ba hũu Yesu maama-i huon̄ daaku-na, a ce dumaan̄o-na bamaŋ piiyen̄ girekimma-i, baa ta ba waana wuɔ bamaŋ piiyen̄ ebiremma-i, ba cal niiwuoni-i yinni maŋ jon̄ aa ba sa hã bafamba bikulcaamba-i.

² Yesu *pɔpuɔrbiemban̄ daa ba waana dumaan̄o-na, baa tigiin̄ Diilon̄-dũŋ-baamba-i hiere a wan̄ baa-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ i siɛ gbãa wan̄ Diilon̄-nelma wamma-i aa diɛ ne niiwuonin̄-kũŋgu, ku saa biɛ dumaan̄o-na.

³ Hielaan̄ nuɔmba niehãi na hɔlma-na. Nuɔmba famba yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na. *Diilon̄-Yalle saaya di yu ba hɔmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maacen̄ daama-i hã ba yaa-i

⁴ aa miɛ i fulnu Diilocārãlle baa u nelma wamma.»

⁵ Bamaŋ waa hiere, baa hũu-ma aa naa sire hiel Etieni. Diilon̄-maama-i baa Diilon̄-Yalle naa yu Etieni huon̄ga-i. Baŋ hielaa Etieni-i, baa hiel Filipu, baa Purokɔr, baa Nikanɔr, baa Timɔ a naara

Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Antiyɔsi, ŋga uu naa suur Yuifusinni-na.

⁶ Baŋ hielaaba, baa pigāaŋ pɔpuɔrbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilonɔ-i hā-ba.

⁷ Diilonɔ-nelma taa ma gbuo terni-i ma kā. Yinniŋ cor dumaa, nuɔmba hūu-ma dumɛi *Yerusalemu-i-na. *Diilɔjigāntaamba maŋ naa hūyāa Yesu maama-i baa sa waa dɛi.

Ba bilaa Etiɛni-i

⁸ Diilonɔ naa silaa ce baa Etiɛni-i: Uu naa hā-yo himma u tuɔ ce gbɛɛ-wɛima bɔi nelle-na.

⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kā *Diilonɛlhāalādūŋgu naŋgu-na ba kā ba nu Diilonɔ-nelma-i. Ba taa ba bɪ Diilonɛlhāalādūŋgu faŋgu-i «Kufiɛŋ ba dūŋgu»*. Yuifubaa-ba famba kā ba ta ba fanu ba-naa baa Etiɛni-i Diilonɔ-nelma-na. Ba hɔlma-na, banamba taa ba hel Sirɛni, banamba Alesāndiri, banamba Silisi, banamba *Asi.

¹⁰ *Diilonɔ-Yalle naa waa baa Etiɛni a ce ba saa gbāa piiye yar-o.

¹¹ Kuŋ nuɔlaa-ba, ba bir yaŋ aa biɛ nuɔmba gbeina-na ba ta ba wuɔra ba waŋ wuo: «Naacolɔ daayo u wuɔra u tuora *Moisi-i baa Diilonɔ-i; baano sɪ.»

¹² Ba ciɛ ku yaa-i nuɔmba hɔmmu du baa Etiɛni-i nelle-na. Bincuɔmba-i baa *ānjɪnamma pigāataamba-i hiere ba hɔmmu duu baa-yo. Baŋ

---

* **6:9** Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i kɔrsinni-na a kā baa-ba *Ɔɔmu aa ji nanna-bei. Ku gbāa waa Yuifubaa-ba famba hāayɛlmba yaa baŋ gbɛŋ-baŋ bande-i-na.

ciε kufanġu-i, ba kã ka bel-o kã baa-yo *nellen-taamba wulaa.

¹³ Baŋ kãa baa-yo, ba tiraa bĩ coikartaamba namba kã, wuə siertaamba. Baa kã ka ta ba kar coima-i ba haa-yuə wuə: «Naacolŋ daayo sa gbuu piye *Diilodubuə yefafalle, halle baa *ãnjamma-i hiere.

¹⁴ I daa u wuəra u piye wuə Nasarɛtitaanġ Yesu ka muonu Diilodubuə-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.»

¹⁵ Bamaŋ waa hiere gẽŋgerterienġu-na, baa đin-yuə ta ba ne-yo. U yaanġa taa ka caa ŋaa *dərpuərbilonġ yaanġa.

7

Etieni andaanġu-i

¹ Siertaambaŋ juə piye tĩ, *Diilojigãntaamba yuntienġ wuə yuu Etieni-i wuə: «Baŋ waŋ mamaŋ ninsoŋo wei?»

² Etieni wuə cira: «Mi nellen-tobiŋ namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka waŋ nelma diei baa-na: Na suyaa wuə aa i bĩncoiŋo-i *Abiramu suə duə sire Mesopotami-i-na ka tĩena Arã-i-na, Cagaanġ-Diilonġ naa cãrra-yuə

³ a waŋ baa-yo wuə u yaŋ u huraamba-i aa u sire ba jãmalã-i-na, keɛɛ u ka pigãan-yo jãmalã nanġo u ka tĩena.

⁴ Abiramu sire* ka tĩena Arã-i-na. Uŋ kãa terienġu-na, u toŋ juə ku, Diilonġo ce u jo ji tĩena nanġ yenġ jãmalã maŋ nuə-i daayo-i.

---

* **7:4** Girɛkimma-na ba ciɛra u siire Kalde jãmalã-i-na. Kalde-i baa Mesopotami-i jãmalã duəŋo yaa-i.

⁵ «Uŋ juɔ, Diilonɔ saa hã-yo munturemmu aa bi cira mu yaa daamu. U yaan aa pã nunɔgu baa-yo wuɔ: «Mi ka hã-ni jãmalã daayo-i. Da η saa ji waa, η huon-baamba ka bie-yo cor.»[†] A ne da huonɔgu fanɔgu-na, bilo saa waa baa Abiramu-i.

⁶ Diilonɔ gbẽ-yo wuɔ: *«Ŋ huon-baamba ka waa juɔma-na, ba ka bel-ba kɔrsɪnni-na jãmalã fanɔ-na gbuu mulɛn-ba. Ba ka ce bien nuɔsiba hãi mulɛma.*

⁷ *Ŋga baman ka bel-ba kɔrsɪnni-na, muɔmɛi ka pã kutaamba-i mi fɛɛ. Da mi ji ce mafamma-i, η hãayɛlmba ka suɔ sire terienɔgu-na ji tɛna bande ta ba buol-mi.»[‡]*

⁸ «Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bel *tobisɪnni baa Abiramu-i aa naa ce u *jã a dãnya tobisɪnni fanni-i§. Ku'i ciɛ na da *Isakin juɔ hon, yinni niehã cor, niisiei yiingɔ-na, Abiramu jã-yo. Isakin bi siire da *Yakɔbu-i, u bi jã-yo. Yakɔbu bi sire ce maaduɔma baa i bɪncuɔmba-i*.

⁹ «I bɪncuɔmba sire bigãan ba hãanɔ-i Yosɛfu-i aa bel-o suor-o ba sãa-yo kã baa-yo Esipi. Ŋga Diilonɔ waa baa Yosɛfu-i.

¹⁰ U hielaa u yunɔgu-i mulɛma-na hiere aa ce-yo nelnurãnɔ aa tiraa ce u kũnɔgu dɔlnu Esipitaan jãmatigi-i. Jãmatigi haa-yo u jãmalã yun-nu baa u dumelle bi yunɔgu-na.

¹¹ «Nyulmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa jãmalã-i hiere. Kuu naa balan cor, a ce i

[†] **7:5** Nier Miwaanɔ jɪnamman-ɛɛɛ-i-na (Genèse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8.   [‡] **7:7** Nier Miwaanɔ jɪnamman-ɛɛɛ-i-na (Genèse)

15.13-14, Helman-ɛɛɛ-i-na (Exode) 3.12.   § **7:8** Nier Miwaanɔ jɪnamman-ɛɛɛ-i-na (Genèse) 17.10-14.   * **7:8** Yakɔbu bɛpuɔmba

waa cɪncieluo baa ba hãi. Etieni blɛ ba yaa-i bande-i-na wuɔ ba bɪncuɔmba.

bīncuəmba sa da niwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na.

¹² Yakəbu ji nu wuə ba suor dīmma dii Esipi-i-na. U puər i bīncuəmba kā ka sāa bir kūŋ.

¹³ «Baŋ juə kā hāaliŋo-i, Yoşefu pigāaŋ-ba u fεε wuə fuə yaa Yoşefu-i. Terieŋgu faŋgu'i nuə-i, jāmatigiŋ suyaa Yoşefu baamba-i.

¹⁴ Yoşefu wuə ce u məlbaa-ba bir kūŋ ka jo baa tuoŋo-i baa u dumellen-baamba-i hiere. Ba kūŋgu-na, ba waa nuəmba komuəŋa siei baa cīncieluo nuəmba ndii.

¹⁵ Yakəbu kāa kāmma famma yaa-i Esipi-i-na. Diiloŋ-babīmuə kaa hi-yo kusuəŋ-nu'i baa i bīncuəmba-i hiere.

¹⁶ Ba waa umaŋ duə ku, ba biε-yo ka fuure-yuə Sisemu. Ba fuuriiye-bei Abiramuŋ sāa cīncorre maŋ Amər bisālmba wulaa†.

¹⁷ «Diiloŋ uŋ pāa nuŋgu maŋ baa Abiramu-i, ku cemman-huəŋguŋ juə ta ku piε, miε baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na.

¹⁸ Jāmatigi naŋo ji nyugūŋ. Jāmatigi faŋo saa tuə suə Yoşefu-i.

¹⁹ Wuə fūnuŋ tuə ce karaaŋgu baa i bīncuəmba-i. U waa cieŋo maŋ duə hoŋ u biloŋo-i, u bel diiloŋo-i ce u nanna-yuə u kaal ji ku.

²⁰ *Moisi huəŋ huəŋgu faŋgu'i nuə-i. U maama saa naa fa baa fafaŋgu-i. Uŋ huəŋ, u bīncuəmba gbāaŋ fuo-yo ba dūŋgu-na u ce caamba siei yoŋ baa-ba.

²¹ Baŋ juə suə baa-ba aa ce ba biε-yo ka nanna, jāmatigi biloŋ wuə biε-yo ce-yo ŋaa fuə bilohoiŋo, a fiε-yo u ji vāa.

---

† **7:16** Nieŋ Miwaəŋo jīnammaŋ-sebε-i-na (Genèse) 23.1-18; 33.19; 50.7-13.

22 Ku ciε dumɛi Moisi suɔ Esipitaamba āncemma-i hiere. U taa u nu nelma-i ŋaa u yunḡu ka muonu aa wɛima saa ta ma yar-o cemma.

23 «Uŋ juɔ da bien komuɔŋa hāi, wuɔ kã duɔ ka ne u nellen-baamba-i‡.

24 Yiinḡu nanḡu-na, wuɔ ji da Esipiyienḡo nanḡo ce ba wuonḡo nanḡo-i sũlma. Wuɔ hũu naacolḡo-i aa naa muo Esipiyienḡo-i ko-yo.

25 U taa u taara u ce u nellen-baamba suɔ wuɔ Diilonḡo ciε u'i jo duɔ ji kor-ba. Ŋga ba saa suɔ-ma.

26 «Ku cuo kaala-i-na, wuɔ da ba baamba namba gāŋ. Wuɔ karnu-bei aa naa tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Bige-i ciε na ta na gāŋ, ma sɪ namɛi kuuduɔŋu?»

27 Umanḡ taa u jɪnya u nawuonḡo-i wuɔ sɛ Moisi-i da yɛr, aa naa cira: «Hai molonḡo-i diyaa nanḡu-i?»

28 Ŋ taara da ŋ ko-mi ŋaa nin kuɔ Esipiyienḡo-i dumaa cicuɔŋu-na wɛi?»

29 Uŋ piye dumaanḡo-na, Moisi saa gbāa duɔ tiraa tɛna; wuɔ gbar ka tɛna Madiyā. U kaa biε ciεŋo-i kusuɔŋ-nu'i a hon bisālmba hāi baa-yo.

30 «Bien komuɔŋa hāi cor. Yiinḡu nanḡu-na, *dɔrpəpuərbiilonḡo nanḡo carra Moisi-i dii *hɪkuraanḡu-na Sinayi tãnunḡu hɔlma-na. Wuɔ u ne da bige-i daaku-i? Dāamu'i caanḡ tibiyyelle nande-i aa dɔrpəpuərbiilonḡo waa dii mu huɔŋa-na.

31 Kuɔ cu u huɔŋa-i. Wuɔ ta tuɔ piε duɔ ka ne dāamu fammu-i dɛi. Wuɔ u ne da Itienḡo piye baa-yo wuɔ:

32 «Moisi, ŋ bɪncuɔmba Diilonḡo yaa muɔŋo-i: Abiramu siire wuɔ mɛi hũmelle yaa-i, Isaki-i baa

‡ 7:23 Moisi waa *Isirahel wuonḡo nanḡo.

Yakɔbu-i hiere maaduɔma.› Moisi kũɔma pāŋ ta ma nyɛŋ, a ce u saa tiraa siɛ duɔ ne terienɔgu fanɔgu yanga-na.

³³ Itienɔ gbẽ-yo wuɔ: ‹Hiel naatenni-i ŋ gbeini-na; nin yɛŋ terienɔgu maŋ nuɔ-i daaku-i Diilon-terienɔgu.

³⁴ Mi baambaŋ ceŋ sũlma maŋ Esipi-i-na, mi daa-ma; baŋ bireŋ, mi nuɔ, ku'i ciɛ mi hiire jo mie mi ji kor-ba. Jo mi ji puɔr-ni ba wulaa.›§

³⁵ «*Isirahel-baambaŋ siɛ Moisi maŋ wuɔ u halan, molo saa dii u nunɔgu ba berru-na, Moisi duɔŋo faŋo yaa Diilon un ciɛ dɔrpɔpuɔrbilonɔ jo ji puɔr-o wuɔ u ka waa ba yun-nu aa hũu-ba Esipitaamba nyisenni-na.

³⁶ Moisi yaa ciɛ himma-i a hiel i bĩncuɔmba-i Esipi-i-na. U ciɛ-ma Esipi-i-na, aa ce-ma dāmman-nuoradāama-i-na aa tiraa ce-ma hĩɛkuraanɔgu-na duɔ gbāa kor-ba. U ciɛ kufanɔgu-i bien komuɔŋa hāi.

³⁷ «Moisi duɔŋo faŋo yaa gbĩɛ Isirahel-baamba-i wuɔ Diilonɔ ka hiel ba nellen-wuɔŋo naŋo ce-yo u *pɔpuɔrbilonɔ fuɔ temma hā-ba*.

³⁸ Aa i bĩncuɔmbaŋ waa hĩɛkuraanɔgu-na, u yaa waa ba hɔlma-na baa Diilonɔ-i. Dɔrpɔpuɔrbilonɔ taa u piiye baa u yaa-i Sinayi tãnunɔgu-na u tuɔ kã u tũnu i bĩncuɔmba-i. U yaa taa u jo baa cicɛlman-nelma-i u jo u waŋ-ma baa-ye.

³⁹ I bĩncuɔmba bir yan ba sa nu u nunɔgu-i. Ba ciinaana-yuɔ aa ta ba taara ba bir kã Esipi-i-na.

⁴⁰ «Baŋ diyaa mafamma-i ba hɔmmu-na, ba gbẽ *Aarɔ-i wuɔ: ‹Ce tĩnni ŋ hã-ye, nimaŋ ka kãya-yiɛ i

---

§ 7:34 Nien Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 3.1-10. * 7:37 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 18.15.

hi i muɔkãmmu-i. Moisi hielaa-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suɔ uɔ curaa kusuɔɔ-nu.†

41 Yibienɔ faɔa-na, baa sire kul nambilonɔ a ce-yo tɔingɔ ta ba buol. Baɔ kulii nambilonɔ-i, kuɔ silaa gbuu dɔlnu-bei ɔaa bige-i! Baa ce ponsaangu ma yerrenɔ.

42 Diilonɔ wuɔ ne-ba aa yaɔ-ba ba ta ba buol mɔɔɔɔ baa ceɔɔ baa bɔangu ɔaa maɔ nyegãan dumaa Diilonɔpɔpuɔɔɔɔɔɔɔ seɔe-i-na wuɔ:

*Isirahel-baanɔ namaa,
naɔ ciɔ bieu komuɔɔa hã maɔ hiekuraangu-na,
na taa na ko niikonni-i na hã muɔmɔi wei?
Na taa na bi pã niipãnni-i na hã muɔmɔi wei?*

43 *Ma si na birii yaɔ aa kul tɔnni ta na buol?*

*Na saa tãu Molaki‡dũngu-i
baa Erefa§mɔele-i ta baa-ni wei?*

Na ciɔ kallon-nobimba famba-i ta na buol-ba.

Mi ka ce ba kã baa-na dii *Babiloni huon-nu.)*»

44 Etieni wuɔ cor baa u ãndaangu-i wuɔ: «*Tobisinnin-dũngu waa baa i bincũmba-i hiekuraangu-na. Diilonɔ-nelma waa ku yaa nuɔ-i. Moisi ciɔ-ku ɔaa Diilonɔɔ pigãan-yo ku cemma-i dumaa.

45 Ku huonngu-na, i bincũmba huon-baamba ji wuɔ dũɔ daaku ciilungu-i. Yosuwe yaa waa ba yaanga-na. Diilonɔ wuɔ kãyã-bei ba donya nuɔmba maɔ waa hiere jãmalã daayo-na aa bie

† **7:40** Helmaɔ-seɔe-i-na (Exode) 32.1,23. ‡ **7:43 Molaki:** Tɔingɔ naɔ yerre-i dumaanɔ-na. Isirahel-baamba naa bie tɔingɔ fangu-i Kanaataaɔ wulaa ta ba buol-ku. § **7:43 Erefa:** Tɔingɔ naɔ yerre-i dumaanɔ-na. Baa kulii-ku ɔaa mɔele ta ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta ba bi buol. * **7:43** Amosi (Amos) 5.25-27

dūŋ daaku-i ji t̄iēna baa-ku. Ku t̄iyāa dumēi ji hi
*Davidi bāaŋgu-i.

46 Diilonjo taa u ce baa Davidi-i u cor; Davidi wuə
cārā hūmelle-i u wulaa wuə u yaŋ u ma ninsoŋ-
dūŋgu hā-yo *Isirahel-baamba ta ba jo ba jaal-o
kuə.†

47 Dūŋgu faŋgu-i, *Salomə'i juə ma-ku hā Di-
ilonjo-i.‡

48 Nga Dərwuonjo sa cə dūŋ-nu ŋaa
Diilopəpuərbilon uŋ waan-ma dumaa wuə:

49 ‹Itienjo ciēra wuə:

«Dərɔ yaa mēi f̄ŋgōtesinnij-teterre-i.

Mi ciē h̄iēma-i ta mi haa mi gbeini.

Namaa gbāa ma dūŋ haku-i hā muəŋo-i?

Mi munfiisammun-terienju yaa hie h̄iēma-na?

50 Bimbinni man dii hiere,

mēi napərren-niini'i s̄i wēi?»»§

51 Etiēni wuə cira: «Ānyagarmantaan namaa
temma-i daana-i, Diilonjo b̄iē-na ji gbē! Na sa siē
*Diilon-Yalle wulaa. Na biyaa na b̄incuəŋ-maama.

52 Diilopəpuərbilon hayo-i siire aa na b̄incuəmba
saa ce-yo s̄ulma? Halle baman siire piiye Nelviinjo
jomman-kūŋgu-i, na b̄incuəmba kuə-ba. Fiefiē-i-na
Nelviin uŋ juə, namaa na hel u huon-nu aa bel-o
ko-yo.

53 N̄ siē suə wuə Diilonjo puəraa dərpuəpuərbiemba ji
hā namēi baa u *ānj̄inamma-i, na yaŋ aa hūu-ma
nanna.»

Ba naan Etien-i ko-yo

---

† 7:46 Niēŋ Samiel sebehāaljo-na (2 Samuel) 7.1-16. ‡ 7:47 Niēŋ
Jamatigi ba sebedelēljo-na (1 Rois) 6.1-38. § 7:50 Isayi (Ésaïe)
66.1-2a

54 Etiēniņ piiye dumaanjo-na, u piiye suur *nellentaamba-na. Baa pāņ pu baa-yo.

55 A ne da *Diilonj-Yalle naa yu u huōngga-i. Wuō tā u yuņgu-i tuō ne dərō. Wuō u ne da Diilonjo yaanğa caa da kpoikpoi aa da Yesu yieraaya Diilonjo caanġu-na.

56 Wuō cira: «Niēņ, dərō puurii, aa *Molonj-Biēņo yaa yieraaya daayo Diilonjo caanġu-na!»

57 Baa pāņ suunu ba tūnni-i aa naa ta ba kaasņ, aa kā ka yu-yuō bel-o.

58 Baņ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellenj-huōngga-na, kā baa-yo kətuoņgu ka ta ba naņ-yo baa tāmpēlēiņa da ba ko-yo. Naacombilonjo naņo waa baa-ba, ba taa ba bi-yo Sol. Siertaan baa hielaa ba jonġorbaa-ba-i hā u yaa tuō niya-bei aa kā ka ta ba naņ Etiēni-i.

59 Baņ naņ-yoņ dumaanjo-na, wuō ji cira: «Yesu, Itiēņ nuō, hūu-mi.»

60 Uņ waan mafamma-i, wuō dūuna aa naa piiye da gbagaga wuō: «Itie, baa ne baņ ceņ kumaņ.» Uņ waan mafamma-i, wuō cii, u kuliņgu yaa dumaanjo-i.

8

Solj haa kumaņ Diilonj-dūņ-baamba-na

1 Etiēni kuliņgu dōlaanu Sol ņaa bige-i! Etiēniņ kuu yiņgu maņ nuō-i, baa sire suuye Diilonj-dūņ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisāllā hiere; banamba ta ba kā *Yude, banamba *Samari aa naa yaņ Yesu *pəpuərbiemba yaa yoņ.

2 Nelfafaamba namba biē Etiēni-i ka fuure aa ce mamaņ waa cemma hiere u kuliņgu-na.

³ Sol wuɔ gbuu faya u fεε tuɔ ce karaangu-i baa Diilonɔ-dũŋ-baamba-i: U taa u wuɔra cinni-na u bel caamba-i baa bεmba-i hiere u kã u dii-ba kaso.

Diilonɔ-nelma hii Samari-i

⁴ Diilonɔ-dũŋ-baamba manɔ gbaraa pisállã, ba taa ba wuɔra ba wanɔ *Neldɔdɔlma-i nileiŋa-na.

⁵ Filipu wuɔ kã ka hel *Samari nelle nande-na, a donɔ tuɔ piiye *Konɔkortienɔ maama-i.

⁶ U bi taa u ce gberε-wεima ba hɔlma-na. U waa duɔ wanɔ manɔ, u ce-ma nuɔmba yufelle-na. A ce dumaanɔ-na duɔ tuɔ piiye, ba kar ba tũnni-i fafamma ta ba nu.

⁷ U duɔnya *jinabaa bɔi nuɔmba-na. Duɔ donya umanɔ, u kaasɔŋ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa bɔi baa jaamba bɔi.

⁸ Kuɔ gbuu fũnuɔ dɔlnu nuɔmba-i nelle fande-na.

⁹ A ne da hironɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Simɔ. Simɔ himma naa ce *Samari-taamba-i gberε, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ jina u fεε kɔpaga.

¹⁰ Bincuaamba-i baa bisalmba-i hiere, ba taa ba kãalã-yuɔ. Ba taa ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-himma yaa dii baa naacolɔ daayo-i, banɔ bɔŋ manɔŋ <ninsoŋ-himma-i>.»

¹¹ Simɔ naa da yinni baa u himma cemma-i ba hɔlma-na, ku'i cie ba ta ba kãalã-yuɔ kãalãŋ daama temma-i.

¹² Filipunɔ juɔ kã ka wanɔ *Diilonɔ-bãangu maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa bεmba-i hiere baa hũu Neldɔdɔlɔŋ daama-i aa naa ce ba *batisenɔ-ba.

13 Simɔ fuɔ fɛrɛ wuɔ bi hũu-ma aa ce ba *batisen-
yo. Baŋ baatisen-*yo*, wuɔ pãŋ nyaarãa Filipu-i.
Filipu himma bir yaŋ aa ta ma ce fuɔ fɛrɛ-i gbɛrɛ.

14 Yesu *pɔpuɔrbiembaŋ juɔ nu-ma dii
*Yerusalemu-i-na wuɔ Samaritaamba hũyãa
Diilon-*nelma-i*, baa saan Pier-i baa Nsãa-i ba
wulaa.

15 Pier-i baa Nsãa-i baŋ kãa, baa cãrã Diilon-*o-i*
hã-ba wuɔ u hã-ba u *Yalle-i.

16 Huɔŋgu faŋgu-na, Samaritaamba saa naa hi da
*Diilon-Yalle-i yogo. Baa baatisen-ba yaa yoŋ.

17 Ku'i cie Pierbaa-baŋ kãa, baa haa ba nammu-i
ba yunni-na a cãrã Diilon-*o* hã-ba u Yalle-i.

18 Simɔ daa mafamma-i ce bige-i? Wuɔ hiel
gbeɪŋa duɔ hã Pierbaa-ba-i. Aa naa cira:

19 «Hãaŋ-muɔ baa hiŋ daama-i; da mi haa mi
nammu-i umaŋ nuɔ-i, kutien-*o* da Diilon-Yalle-i!»

20 Pier wuɔ cira: «Simɔ, ŋ daa niɛ sɪ ba sãa Diilon-
caluɔ-i baa gbeɪŋa wei? Niŋ diyaa mafamma-i ŋ
huɔŋga-na, mi waasaan-ni baa ŋ gbeɪŋa-i hiere.

21 N saa koŋ baa Diilon-*o-i*. N siɛ gbãa da biŋkũŋgu
bande-i-na.

22 Hiel nel daama-i ŋ huɔŋga-na, ma saa fa, aa ŋ
cãrã Itien-*o-i* si u ka ce jande niɛ.

23 Mi niɛ da ŋ balaan cor, aa da *Sitãni taa yaanga
niɛ.»

24 Uŋ piiye dumaan-*o-na*, Simɔ wuɔ gbẽ-ba wuɔ:
«Namaa fɛrɛ-i, cãarãŋ Itien-*o-i* na hã-mi, wuɔ nan
waan mamaŋ daama-i, u baa yaŋ ma da-mi.»

25 Pierbaa-baŋ juɔ wan Itien-*o* melma-i tĩ, baa bir
kã Yerusalemu-i-na. Ba taa ba wan Neldɔdɔlma-i
Samari nilɛiŋa boi-na ba kã.

*Fãamaan-*o* nan-*o* hũyãa Yesu maama-i*

26 Yiingu nan̄gu-na, Itien̄o *dɔrpɔpuɔrbilon̄o ji wan̄ baa Filipu-i wuɔ: «Sire ŋ ka biɛ h̄melle man̄ hilaa *Yerusalemu-i-na ta di k̄a Gasa-i-na. H̄melle fande-i nuɔmba sa biɛ-de dumaa.»

27 Filipu wuɔ sire ta, u saa sɛrɛ. Uŋ biyaa h̄melle-i tuɔ k̄a, wuɔ fara da wotortien̄o nan̄o k̄a u yaan̄ga-na. F̄amaan̄o nan̄o'i waa u huɔŋga-na. U taa u hel Etiyopi. J̄amatigi* man̄ waa Etiyopi-i-na ba ta ba bi-yo K̄andasi, u yaa waa u naḡan̄-niini yun̄gu-na. Wuɔ juɔ Yerusalemu-i-na ji jaal Diilon̄o

28 aa bir tuɔ k̄uŋ. U taa u kalan̄ *Isayi sɛbɛ-i u k̄uŋ.

29 *Diilon̄-Yalle gb̄ɛ Filipu-i wuɔ: «Gb̄aana ŋ ka hi wotortien̄ daayo-i.»

30 Filipu wuɔ gbar ka hi-yo. Uŋ hii, wuɔ da u kalan̄ *Isayi sɛbɛ. Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Niŋ kalan̄ man̄, ŋ suɔ-ma wɛi?»

31 Naacol̄ŋ wuɔ cira: «Molo duɔ saa hielnu-mɛi baa-mi, mi siɛ gb̄aa suɔ-ma.» Aa naa ce Filipu nyuḡuŋ t̄ɛna u caan̄gu-na.

32 Uŋ taa u kalan̄ terien̄gu man̄, ku yaa daaku:

«Ba ciɛ-yo s̄ulma

u saa ji puur u nuŋgu-i wan̄ wɛima ŋaa t̄umaan̄o.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kuɔs̄inni-i wa,

u sa wan̄ wɛima.

33 *Ba ciɛ-yo nelsɔs̄oŋo*

aa h̄u ninsoŋo-i u wulaa.

Ban̄ kuɔ-yo, u ka ce niɛ da huɔŋgu molo duɔ ji wan̄ ku maama?»†

---

* **8:27** J̄amatigi daayo waa ciɛŋo a saanu baa man̄ nyɛḡaan girekimma-na. † **8:33** Isayi (Ésaïe) 53.7-8a

34 Naacolŋ wuə yuu Filipu-i wuə: «*Di-ilonəpuərbilonə piiye hai maama-i dumandε-i? U piiye fuə maama waa u piiye unan maama?»

35 Filipu wuə suur nelma yaanŋa-na, a doŋ tuə piiye Yesu *Neldəɔɔlma-i baa-yo.

36 Baŋ kaa hi yaanŋa-i, baa da hūmma namma. Naacolŋ wuə cira: «Hūmma namma yaa daama, ŋ sa *batiŋ-mi wεi?» [

37 Filipu wuə cira: «Da kuə ŋ hūyāa Yesu maama-i hŋ, mi gbāa batiŋ-ni, wεima si dii.» Naacolŋ wuə cira: «Mi hūyāa-ma wuə Yesu-Kirsa yaa Diilon-Bieŋo-i.»]

38 Aa naa ce ba yiεra. Baŋ yiεraaya, baa hiire ba hāi-i-na suur hūmma-na, Filipu wuə batiŋ-yo.

39 Baŋ hilaa, naacolŋo huŋga gbuu fε. Wuə u ne naa Filipu-i; Diilon-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo biŋkūŋgu; wuə cor baa həfelle-i tuə kūŋ.

40 Filipu juə'a u suə da u fεε Asoti. Wuə cor tuə wan Neldəɔɔlma-i nilεiŋa-na hiere u kā. U ciε dumεi fuə ka hi Sesare.

9

Solŋ hūyāa Yesu maama-i dumaa (Pəpuər. 22.5-16; 26.12-18)

1 A ne da huŋgu faŋgu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itieŋo baamba-i baa u yufelle, wuə duə hi uanŋ, u ko-yo. Yiingu nanŋu-na, wuə ji sire kā *Diilojigāntaamba yuntieŋo wulaa,

2 wuə u ce seɓɓaa hā-yo, u kā Damasi *Diilonelhāalādūnni-na, wuə ba hā-yo hūmelle-i duə da baman suurii Itieŋo hūmelle-na; caamba-i

ka hel baa bəmba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na.

³ Diiløjigāntaamba yuntienjo ce seɛɛbaa-ba-i hā u ta.

Uŋ kaa tuɔ piɛ Damasi-i, wuɔ u ne da cecerma naŋ temma hilaa dərɔ-i-na jo ji dii-yo huɔŋga.

⁴ Wuɔ pāŋ hel cii. Uŋ cii dumaŋo-na, wuɔ nu molo piiye baa-yo wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaaŋ daaku temma-i baa-mi?»

⁵ Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo'i?» Kutien wuɔ cira: «Muɔ Yesu. Ŋ ce karaaŋgu-i baa muɔmɛi.

⁶ Sire ŋ perien ŋ suur nelle-na; mamaŋ dii cemma, da ŋ suur ba ka waŋ-ma baa-ni.»

⁷ Nuɔmba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuɔ moloŋ daayo piiye, da ba ne, ba siɛ da-yo. Baa yiɛra kar da hāmmu!

⁸ Sol wuɔ sire. Duɔ puur u yufienja-i, u siɛ da biŋkūŋgu. Baa bel u naŋ-na, a perien suur baa-yo Damasi-i-na.

⁹ U ciɛ yinni siɛi aa u yufienja suɔ da a puur. Yiŋ daani-i ni siɛi-i-na, u saa dii biŋkūŋgu u nuŋgu-na.

¹⁰ A ne da Itienjo wuoŋo naŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba bi-yo Ananiyasi. Itien wuɔ carra-yuɔ aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuɔ cira: «Mi siyaa.»

Itien wuɔ cira:

¹¹ «Sire mi puur-ni naacolŋo naŋo wulaa, ba bi-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumellen, dii hūmelle maŋ baŋ biŋ-den Hūmeviile-i di tūŋgu-na. Dumandɛ-i-na, uu dii tuɔ cārā Diiloŋo-i,

¹² aa u daa ŋ kāa u wulaa dii dūŋgu-na ka haa ŋ nammu-i yuɔ a cārā Diiloŋo-i u yufienja da a puur.»

13 Ananiyasi wuɔ cira: «Itie, nuɔmba bɔi waan naacolŋ daayo maama baa-mi. Bamanɗ cuu ŋ huonɗ-nu Yerusalemu-i-na, unɗ haa kumanɗ bei, mi nuɔ-ku.

14 Ninɗ daa unɗ juɔ bande-i-na, *Diiløjigāntaamba yuntaamba'i hāa-yo hūmelle-i u duɔ ji bel bamanɗ gbuusiinɗ ŋ yerre-i.»

15 Itienɗ wuɔ cira: «Yaŋ aa ŋ kã, mi hielaa naacolŋ daayo-i u duɔ pigāanɗ *niɛraamba-i mi sɪnni-i, aa bi pigāanɗ nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahɛl-baamba-i hiere.

16 Unɗ ka mulɛŋ duma mi maama-na, mɛi fɛɛ yaa ka pigāanɗ-yo baa-ku.»

17 Unɗ juɔ piye dumaanɗo-na, Ananiyasi wuɔ sire ta kã Yuda ciinɗu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itienɗo yaa puɔraa-mi ŋ wulaa wuɔ mi ji puur ŋ yufienɗa-i aa yu ŋ huɔŋga-i baa *Diilonɗ-Yalle-i. Ba bi-yo Yesu. Ninɗ taa ŋ jo hūmelle-na u yaa caraaya-niɛ.»

18 Unɗ bi waan mafamma-i, ninanni nanni yer u yufienɗa-na ŋaa tetefuoru a diire. U yufienɗa pāŋ puur. Wuɔ pāŋ sire baa *batisenɗ-yo.

19 Ku huonɗu-na, wuɔ wuo niwuoni-i a da fōŋgūɔ.

Sol yufienɗanɗ puurii, wuɔ tɛna Damasi-i-na ce yinni cɛllɛ baa Yesu baamba-i.

20 Unɗ tɛnaana, wuɔ donɗ tuɔ wanɗ Yesu maama-i Diilonelhāalādūnni-na, wuɔ Yesu yaa Diilonɗ-Bienɗo-i.

21 Kuɔ cu nuɔmba hōmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bamanɗ taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolŋ daayo'i saa tuɔ huol ba yammu-i wɛi? Ku baa ji waa u suyaa u fɛɛ jo duɔ

ji bel-ba ka hã Diiløjigãntaamba yuntaamba yaa baa-ba?»

²² Baŋ fiε ba waŋ mafamma-i, Sol kũɔma saa kara; yinniŋ cor dumaa, kunaŋgu'i suuriin-yuɔ ku naara. Duɔ biε tagaaya pigãaŋ wuɔ Diilonŋ uŋ saŋ *Konkortienjo maŋ, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba maŋ Damasi-i-na ba siε da nelma waŋ.

²³ Ku huonŋu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuɔ ba ko-yo.

²⁴ Baŋ puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* bãaŋgu-i baa isuonŋu-i. Sol wuɔ nu-ma wuɔ ba'a ba ko-yo.

²⁵ Isuonŋu naŋgu-na, bamaŋ waa u huonŋu-na, baa dii-yo sãmbaga nuɔ a hiire-yuɔ jina nelle huonŋ-yaŋga-na.

Sol birii kã Yerusalemu-i-na

²⁶ Baŋ hiiriiye Sol jina nelle huonŋu-na, wuɔ ta bir kã *Yerusalemu-i-na. Uŋ kãa ka hi, wuɔ kã Diilonŋ-dũŋ-baamba wulaa. Baa bir yaŋ aa ta ba kãalã-yuɔ. Baa sa hũu-ma wuɔ u hũyãa Yesu maama-i ninsoŋo.

²⁷ Barnabasiŋ daa ba kãalã-yuɔ dumaanjo-na, wuɔ kã baa-yo Yesu *pəpuərbiemba wulaa. Baŋ kãa, Itienŋ uŋ caraaya-yuɔ dumaa Damasi hũmelle-na a piiye baa-yo, Barnabasi wuɔ suur ma yaanŋa-na hiere a waŋ-ma baa-ba, aa uŋ bi daa holle-i dumaa a waŋ Yesu maama-i Damasi-i-na, wuɔ bi waŋ mafamma-i baa-ba.

---

* **9:24 Nelle munsuurmu:** Yiinaa-i-na, nuɔmba bɔi taa ba ma kokobaa ba ciilãa ba nileiŋa-i aa hiel dumieŋa. Ba taa ba ce mafamma-i ba bigãaraamba baa gbãa tugol-ba. Dumieŋa yamu-na, ba taa ba jina nuɔmba ta ba niya-yei.

28 A don ɥuŋgu fanɥu-na, Sol wuɔ ce ba wuɔratienɔ: U taa u wuɔra baa-ba Yerusalemu ɥuŋga-na u wan Itienɔ maama-i. Uu naa fɛ u ɥuŋga-i baa ma wamma-i.

29 Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba man piyen girekimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma.

30 Diilon-dūŋ-baaman juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saan-yo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

31 ɥuŋgu fanɥu-na, Diilon-dūŋ-baamba waa ba ferɛɛ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunanɥu taa ku naara ba Diilon-hūmellen-kūŋgu-na. Ba taa ba sie Itienɔ wulaa aa *Diilon-Yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kã.

Ene siire u jarma-na

32 Pier fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u wan Diilon-nelma-i. Yiingu nanɥu-na, wuɔ ji kã Lida duɔ ka ne Diilon-dūŋ-baamba man waa terienɥu-na.

33 A ne da murgu nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Ene. U bien niisie waa belle fande-na u sa gbãa siire.

34 Pier wuɔ kã ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-nie! Siire ŋ pɪŋ ŋ figiŋgu-i ŋ jina.» Ene wuɔ bi paŋ yiye siire.

35 Uŋ siire dumaanɔ-na Lidataamba da-yo, baa paŋ hūu Itienɔ maama-i baa Sarɔtaamba-i hiere.

Tabita kuu aa siire

36 Diilon-dūŋ-wuonɔ nanɔ waa Yope-i-na, ba taa ba bi-yo Tabita, Girekibaa ba'a Dorkasi. Ku yunɥu yaa wuɔ yɔrɔŋo. U waa cienɔ. Uu naa

firnu u nanɔa-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kɔyɔ sũntaamba-i.

³⁷ Piern waa yibienɔa man nuɔ-i Lida-i-na, Dɔrkasi wuɔ cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuɔ hũmma-i aa biɛ-yo ka galla-yuɔ dũngu nanɔa-na. Dũngu fanɔu waa dɔrɔ.

³⁸ Lida-i baa Yope-i ni saa gbɔa da hɔlma baa ni-naa, a ce dumaanɔ-na, Diilonɔ-dũn-baamba naa nu-ma Yope-i-na wuɔ Pier juɔ ji waa dii Lida-i-na. Baa puɔr nuɔmba hɔi u wulaa wuɔ ba ka cɔrɔ-yuɔ u jo donduo.

³⁹ Pɔpuɔrbiemban kɔa ka hi, baa wan ma yaanɔa-i baa Pier. Pier saa tiraa tɛna; wuɔ kɔ ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Ban juɔ ji hi, baa nyugũn baa Pier kulon un waa dũngu man nuɔ-i. Bikulcaamba sire baa kaalunɔu-i jo ji ta ba pigɔan Pier kulon un waa baa-ba aa nye jonɔgorbaa-ba man hɔ-ba.

⁴⁰ Pier wuɔ ce nuɔmba hel hiere dũngu-na aa wuɔ dũuna cɔrɔ Diilonɔ-i. Un juɔ cɔrɔ tɛ, wuɔ bir u yaanɔa-i kulonɔ-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulon wuɔ puur u yufienɔa-i. Un puurii u yufienɔa-i da-yo, wuɔ sire tɛna.

⁴¹ Pier wuɔ bel u nanɔa-na u sire u gbainɔn. Un siire, wuɔ bi Diilonɔ-dũn-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigɔan-ba baa-yo.

⁴² Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaanɔ-na, Yopetaamba fɔngũɔ baa hũu Itienɔ maama-i.

⁴³ Pier wuɔ tɛna Yope-i-na da huɔngu. U nan haraa naacolɔn man nuɔ-i, ba bi-yo Simɔ, u waa jeruo.

10

Kərnei hüyaa Yesu maama-i

¹ *Oromε ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba bi-ba *Italitaan- sorosibaa. Ba yuntienjo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Kərnei.

² U taa u wuə *Yuifu ba Diilon- hümelle-i fafamma baa u dumellen- baamba-i. U taa u kälälä Diilonjo-i. U taa u kâyä sūntaamba-i aa bi tuə cārā Diilonjo-i bāanġu-i baa isuəġu-i.

³ Bātarunġu nanġu-na, wuə tiena u dūġu-na a ji da *dərɔpəuərbilonjo nanjo suurii-yuə ka cira: «Kərnei!»

⁴ Kərnei küəma pān don ta ma nyen. Wuə diŋ dərɔpəuərbilonjo-na tuə ne aa yuu-yo wuə: «Kuu dii niē?»

Dərɔpəuərbilonjo cira: «Diilonjo'i puəraa-mi ŋ wulaa; niŋ cārān-yuə aa bi tiraa ta ŋ kâyä sūntaamba-i ku dōlaanu-yuə.

⁵ Ku'i cie wuə mi ji waŋ baa-ni ŋ puər nuəmba Yope-i-na, ba ka bi naacoljo nanjo jo; ba bi-yo Simə. U yerre nande yaa Pier.

⁶ Uŋ haraa uman nuə-i, ba bi bi-yo Simə; jeruo. U ciŋgu dii dāmman- nuoraanġu nuŋ-nu.»

⁷ Dərɔpəuərbilonjoŋ juə piye tī aa ta, Kərnei wuə bi u maacembiemba hāi baa u sorosiyienjo nanjo. Sorosiyienjo faŋo taa u bi wuə Yuifu ba Diilon- hümelle-i fafamma.

⁸ Baŋ juə, u biē piye mamanġu cie hiere tūnu-bei, aa puər-ba Yope-i-na Pier wulaa.

⁹ Ku cuo kaala-i-na, Pier fuə saa bi suə wuə ba puəraa nuəmba ta ba jo dii u wulaa. Bāanġuŋ juə hi yuhuəġa-i, u nyugūŋ dūġu nanġu dərə-i-na duə

jaal Diilonjo-i. A ne da huəŋgu fanġu-na, Kərnei pəpuərbiemba naa piē nelle-i tī.

¹⁰ Nyulmu ji bel Piēr dii dərɔ-i-na, u ce ba ta ba ce niwuoni da ba hā-yo. Wuɔ u ne dərɔ-i-na, a da bige-i daaku-i?

¹¹ Dərɔ puurii aa bīŋkūŋgu nanġu ta ku hiire ku jo. Ku waa ŋaa kompanġa, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na hiere.

¹² Bimbaamba-i ba sīnni-na hiere ba waa: Hīēŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūlāamba waa hiere.

¹³ Kan juɔ saanu baa Piēr, wuɔ nu molo piiye wuɔ: «Piēr, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!»

¹⁴ Piēr wuɔ cira: «Mi siē wuo; niwuoni maŋ nyaa-ye, niwuoni maŋ saa fa hiere, miŋ siire mi saa wuo-ni dede.»

¹⁵ Molonġ daa wuɔ cira: «Diilonġ duɔ migāan ku-maŋ, nuɔ baa ce-ku kuubabalaanġu.»

¹⁶ Ku tirii ce i siei aa kompanġa bir nyugūŋ dərɔ-i-na.

¹⁷ Kərnei pəpuərbiembanġ kāa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigāan-ba Simɔ dumelle-i. Ane da huəŋgu fanġu-na, Piēr waa tuɔ jəguəŋ nel daama-i u sa da yaanġa mei. Pəpuərbiembanġ kāa ka hi fon-dumelle-i,

¹⁸ ba fara ta ba yuu wuɔ: «Banġ bīŋ Simɔ maŋ Piēr, u haraa bande yaa nuɔ-i wei?»

¹⁹ *Diilonġ-Yalle gbē Piēr wuɔ: «Sire, nuɔmba namba juɔ ji ta ba yuu ŋ maama, baa dii nuɔmba siei.

²⁰ Hiire ŋ kā na kā, muɔmei puɔraa-ba ŋ wulaa, baa ce ŋ həmmu-i mu hāi.»

²¹ Piēr wuɔ hiire jo ji cira: «Muɔmei Piēr. Ku faa wei?»

22 Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntienjo nanjo'i puəraa-ye η wulaa, ba bī-yo Kərnei. Naacolη daayo-i nelfeifeiηo aa u kālā Diilonjo-i. Yuifubaa-ba-i hiere ba bī u yefafalle. Diilonjo puəraa dərpuərbilonjo nanjo ji wan baa-yo wuə u ce η kā u wulaa kere nelma dii η da η ka piye baa-yo.»

23 Pier wuə ce ba suur nyəη hūmma-i aa naa cə yiingu fanju-na. Ku cuo kaala-i-na, wuə sire baa-ba ba ta ba kā Sesare-i-na. Diilon-dūη-baamba man waa Yope-i-na, banan baa sire kā baa-ba.

24 Pierbaa-ba wuəyaa yififiingu diei. Ku cuo kaala-i-na, ba suə hi Sesare-i. Ba kāa ka da Kərnei tigiin u dūη-baamba-i baa u jēnakpekpelmba-i tuə cie-ba.

25 Pierη kāa ka tuə suur, Kərnei wuə sire jārā-yuə kā ka dūuna duə jaal-o.

26 Pier wuə cira: «Baa ce dumaa, Diilon muə sī, sire!» Aa naa bel u sire.

27 Uη siire, baa ta ba piye ba suur. Pier suurii ku yaa-i, a da nuamba tienaana da bāmbāale.

28 Wuə jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wuə a saanu baa *Yuifubaa miε Diilon-hūmelle-i, Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba pie *niεraamba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumienja-na. Nga ma min yēη terienju man nuə-i nyunjo-i-na, Diilonjo pigāan-mi wuə mi baa ta mi ne moloηo wuə u balaan.

29 Ku'i cie na da nan bīε-mi, mi saa ce mi həmmu-i mu hāi, mi sire ta jo. De-i-na mi taara mi suə, ku faa na bī-mi wei?»

30 Kərnei wuə cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa de-i, bāanju naa bi donj ta ku tēreη fiεfiε ku bi temma yaa de-i. Mi suur mi dūngu-na ta mi jaal Diilonjo-i.

Mi juə'a mi ne da naacolŋo naŋo-i mi yaaŋga-na, u jonŋorbaa-ba carra ŋaa duəleno.

³¹ Naacolŋo gbē-mi wuə: «Kərnei, niŋ cārāŋ kumanŋ Diilonŋo wulaa u ka hā-ni baa-ku. Aa niŋ kāyāŋ sūntaamba-i u daa-ni.

³² Puər nuəmba Yope-i-na, ba ka bī naacolŋo naŋo jo, ba bī-yo Simə. U yerre nande yaa Piər. Uŋ haraa naacolŋo maŋ nuə-i, ba bi bī-yo Simə; jeruo. U ciŋgu dii dāmmanŋ-nuoraanŋu nuŋ-nu.»

³³ Miŋ nuə mafamma-i mi saa sere; mi pāŋ puər miə ba ka bī-ni. Niŋ hūyāa-ma jo, ku faa. Itienŋ uŋ hāa-ni mamanŋ ŋ da ŋ ji waŋ baa-ye, i tigiinŋ i-naa diə nu ma yaa-i.»

Piərŋ āndaanŋu-i

³⁴ Piər wuə biə āndaanŋu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mēi suyaa miə Diilonŋo sa ce ciəluə.

³⁵ Da ŋ fiə ta ŋ hel hie, aa ta ŋ kāŋ-yo, aa bi ta ŋ ce kuuviinŋu, ŋ maama ta ma dəlnu-yuə.

³⁶ U puəraa ba ka waŋ *Neldədəlma-i baa *Isirahəl-baamba-i, wuə Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuə baa-yo, kere u yaa nuəmba-i hiere ba Tienŋo-i.

³⁷ Nsāanŋ waanŋ Diilonŋ-nelma-i aa *batisenŋ nuəmba-i aa kumanŋ ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duəŋ *Galile yaa nuə-i.

³⁸ Diilonŋ uŋ hielaa Nasarētitaanŋ Yesu-i dumaa aa hā-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diilonŋo waa baa-yo, a ce duə cor terienŋu terienŋu, u kāyā nuəmba-i aa donya *jīnabaa-ba-i nuəmba-na.

³⁹ Uŋ ciə mamanŋ *Yerusalemu-i-na baa *Yuifu ba nilēiŋa naŋa-na hiere i daa-ma nuə. Ba yaŋ aa bel-o gbu-yo *daanŋ-nu ko-yo.

⁴⁰ Banɗ fiε ko-yo, u cie yinni hāi yoŋ hīema-na, sielin-yiinɗu-i, Diilonɗo sire-yuɔ aa ce u wuɔra carra nuɔmba-i.

⁴¹ Nuɔmba hiero saa da-yo. Diilonɗ uŋ hiela miε maŋ ku domma-na wuɔ siertaŋ miε, miεmɛi daa-yo. I wuyaa baa i-naa, aa nyɔŋ baa i-naa.

⁴² U puɔraa-ye wuɔ i wanɗ Neldɔdɔlma-i baa Isirahel-baamba-i, aa wanɗ baa-ba wuɔ Diilonɗo haa u yaa-i gɛŋgertienɗo-i nuɔmba-i hiere ba yunɗu-na ka hel baa bikuomba-i.

⁴³ *Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere ba siire wanɗ u maama cor, wuɔ nuɔni maŋ da ŋ hūu u maama-i, ŋ āmbabalma hur halaŋ.»

Nieraamba daa Diilonɗ-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji ti Pier nuɗu-na, Diilonɗ wuɔ saanɗ u *Yalle-i Kɔrneibaa-ba-na hiere.

⁴⁵ *Yuifubaa-ba maŋ naa hilaa jo baa Pier, kuɔ ce-ba gberε wuɔ *nieraamba bi daa *Diilonɗ-Yalle-i.

⁴⁶ Nieraanɗ banɗ daa Diilonɗ-Yalle-i, baa donɗ ta ba piiye nelfεemma-na aa ta ba hāl nɛini ba tuɔlnu Diilonɗo-i. Pier wuɔ cira:

⁴⁷ «Ba daa Diilonɗ-Yalle-i miε bi temma-i, hai gbāa cie-ba wuɔ ba siε da *batisen.»

⁴⁸ Aa naa ce ba *batisen-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Kɔrneibaa baa cārā-yuɔ wuɔ u tīena ce yinni cεlle baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cāl Pier

¹ *Nieraambaŋ hūyāa Yesu maama-i, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa Diilonɗ-dūŋ-baamba maŋ waa *Yude-i-na baa nu-ma.

2 Piern̄ juɔ bir kã *Yerusalemu-i-na, Diilon̄-dũŋ-baamba man̄ waa *Yuifubaa-ba-i, baa ta ba wan̄ baa-yo

3 wuɔ u ciɛ niɛ suur *niɛraamba dũnni-na, aa tiraa wuo niiwuoni-i baa-ba?

4 Man̄ ciɛ dumaa hiere, Pier wuɔ suur ma yaan̄ga-na a wan̄-ma baa-ba wuɔ:

5 «Mi waa Yope-i-na ta mi cãrã Diilon̄o-i, mi juɔ'a mi ne da bĩŋkũngu nan̄gu hilaa dɔrɔ-i-na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompan̄ga, da bãmbãale aa to ka nunni naa-i-na. Kan̄ juɔ saanu baa-mi, ka yiera.

6 Mi ne ka huɔŋga-na da suu a da bĩmbaamba-i ba sinni-na hiere: Hĩɛŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabũulãamba waa hiere.

7 Miŋ daa-ba dumaan̄o-na, mi nu molo piiye baa-mi wuɔ: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!»

8 Miɛ: «Molon̄ nuɔ, mɛi siɛ wuo. Niiwuoni man̄ nyaa-ye baa niman̄ saa fa hiere, miŋ siire mi saa dii ku diei mi nun̄gu-na dede.»

9 Molon̄ daa u tĩɛ dii dɔrɔ-i-na aa cira: «Diilon̄ duɔ migãan̄ kuman̄, nuɔ baa ce-ku kuubabalaan̄gu.»

10 Ku tirii ce i siei aa kompan̄ga bir nyugũŋ baa bĩmbaamba-i hiere dɔrɔ-i-na.

11 «Kan̄ bi birii nyugũŋ, miɛ mi ne da nuɔmba siei juɔ ji ta ba suur miŋ haraa dumelle man̄ nuɔ-i, wuɔ ba hilaa Sesare. Ba puɔraa-ba muɔmɛi wulaa-i.

12 *Diilon̄-Yalle gbẽ-mi wuɔ: «Baa ce ŋ hɔmmu-i mu hãi, sire na kã.» Nan̄ daa nuɔmba niediei man̄ daaba-i, ba yaa saan̄-mi i kã Kɔrnei terien̄gu-na.

13 In̄ kãa, u biɛ piiye pigãan̄-ye, wuɔ u tĩɛnaana u dũŋgu-na, a ji da *dɔrɔpɔpuɔrbilon̄o nan̄o caraaya-yuɔ a wan̄ baa-yo wuɔ u puɔr ba ka bĩ-mi Yope-i-na

14 mi ka waŋ nelma namma baa-yo, kεε nelma famma ka kor-o baa u dumellen-baamba-i hiere.

15 Miŋ kãa ka hi doŋ ta mi piiye, ku saa vaaya, Diilon-Yalle suur ba həmmu-na ŋaa diŋ bi suurii miεŋo-na dumaa ku domma-na.

16 Itien ŋ waan nelma maŋ, wuɔ Nsãa *baa-tisen-ye baa hūmma, ŋga yiingu dii baa yiingu Diilonŋo ka batischen-ye baa u *Yalle-i; nelma famma pãŋ t̄enu-miε.

17 Miε iŋ hūyãa Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diilonŋo hã-ye kumaŋ, u bi hãa bafamba-i ku-uduŋgu faŋgu yaa-i. Muɔmi naa gbãa cie Diilonŋo-i wuɔ u baa hã-ba wei?»

18 Piεŋ juɔ piiye dumaanŋo-na, ba həmmu suɔ ciire. Baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonŋo-i bibienŋo! U bi kãayã niεraamba da ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa duɔ kor-ba.»

Antiyəsi Diilon-dūŋ-baamba maama

19 Baŋ kuɔ Etiēni-i aa pisãllã* Diilon-dūŋ-baamba maŋ, banamba kã ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba Antiyəsi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yoŋ ta ba waŋ Yesu maama-i baa-ba.

20 Sipiretaamba namba waa ba hɔlma-na baa Sirenitaamba namba. Baŋ kaa hi Antiyəsi-i, baa bi piiye-mei baa *niεraamba-i.

21 Itienŋo taa u kãyã-bei, a ce dumaanŋo-na, nuamba bɔi baa hūyãa Diilon-nelma-i a cu Itienŋo huon-nu.

---

* 11:19 Niεŋ 8.1,4.

22 Nel daama kã ka hi Diilonɔ-dũŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baŋ nuɔ-ma, baa saanɔ Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyɔsi-i-na.

23 Barnabasiŋ kã ka hi da Diilonɔ uŋ cie baa-ba cemma maŋ, kuɔ gbuu fũnuŋ dɔlnu-yuɔ. Wuɔ dii sirɛiŋa bei, wuɔ ba baa hel Itienɔ huonɔ-nu.

24 Barnabasi waa nelviinɔ, *Diilonɔ-Yalle naa yu u huonɔga-i baa Yesu maama-i, a ce dumaanɔ-na, nuamba bɔi baa hũyãa Itienɔ maama-i.

25 Ku huonɔgu-na, Barnabasi ji ta kã Tarse duɔ ka taara Sol-i.

26 Uŋ kaa da-yo, wuɔ ce ba bir kã Antiyɔsi-i-na ka tɛna ce benfille baa Diilonɔ-dũŋ-baamba-i. Ba hãalãayã nuamba bɔi Diilonɔ-hũmelle-i terienɔgu-na. Ba duonɔ Antiyɔsi yaa nuɔ-i ta ba bɔi Diilonɔ-dũŋ-baamba-i «Kertɛbaa-ba-i».

27 Huonɔgu fanɔgu-na, *Diilonɔpuɔrbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a kã Antiyɔsi-i-na.

28 Ba taa ba bɔi unanɔ-i Agabusi. Diilonɔ-Yal die sire-yuɔ a ce u tuɔ piiye wuɔ nyulbabalammu ka suur nilɛiŋa-na hiere. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juɔ suur *Oromɛ ba *jãmatigi maŋ ba nanɔ bɔi-yonɔ Kulodi-i u bãanɔgu-na.)

29 Uŋ piiye dumaanɔ-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba-i Antiyɔsi-i-na, baa saa-ma wuɔ umanɔ duɔ saanu kumanɔ, u jo baa-ku ba saanɔ-ku hã tobimba maŋ *Yude-i-na ba kãyã ba fɛrɛ.

30 Baŋ saanu baa kumanɔ hiere, baa jãnu-kuɔ a puɔr Barnabasi baa Sol ba ka hã yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Piɛr kaso

1 Huəŋgu bi fanḡu-na, jām̄atigi maŋ waa *Yude-i-na, wuə bel Diiloŋ-dūŋ-baamba namba-i tuə ce-ba sūlma. Ba taa ba bī-yo *Erədi*.

2 U tiyāa kufanḡu-na ji ce ba ko Nsāa mələ-i Sake-i†.

3 Uŋ ciə mafamma-i, wuə ne da ku dolaanu *Yuifubaa-ba-i, wuə tiraa ce ba bel Pier. Baŋ bilaa Pier yibienə maŋ nuə-i, *baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuə-i, ba taa ba ce u ponsaanḡu-i yinni fanni yaa nuə-i.

4 Wuə ce ba kā ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa c̄ncieluo niediei ba ta ba niya-yuə ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuə *kərs̄inni t̄immaŋ-ponsaanḡ da ku cor, u b̄i nuəmba-i ji ce u āndaanḡu-i.

5 Pier wuə t̄iε ba nammu-na dii kaso-i-na. Diiloŋ-dūŋ-baamba gbuu faya ba fεε ta ba cārā Diiloŋo-i ba hā-yo.

6 Andaanḡu naa saaya ku ce ŋaa bis̄iŋ ku temma, isuəŋgu-na, sorosibaa-ba hāi jo ji yiεra Pier yudəro-i-na u tuə duəfūŋ aa banamba waa dumelle yaanḡa-na. Baa naa vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hāi.

7 Itienə *dər̄pəpuərbiilonə naŋo hiire jo. Pierŋ waa dūŋgu maŋ nuə-i, kuə pāŋ ce da cerre. Wuə kā ka muo Pier aa cira: «Sire donduo!» Pier wuə sire. Jəlgəbaa-ba fir u nammu-na hiere.

8 Dər̄pəpuərbiilonə cira: «Migāan ḡ vaa ḡ kpaŋkpaanḡu-i aa ḡ vaa naatenni comienə-i.» Pier wuə migāan vaa u kpaŋkpaanḡu-i aa naa bi vaa u naatenni comienə-i. Dər̄pəpuərbiilonḡ wuə cira: «Dii

---

* **12:1** Ba gbē *Erədi maŋ ba naŋ b̄iŋ-yoŋ Agirpa-d̄iεlāno-i. † **12:2** Ba gbē Sebede b̄emba maŋ waa Yesu *pəpuərbiemba yaa-i. Yesu pəpuərbiemba-na, ba kaanḡ ko Sake yaa Yesu maama-na.

ŋ jonḡoruo-i i ta.»

⁹ Pier wuə dii u jonḡoruo-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ŋaa dānsāngu.

¹⁰ Ba kā ka cor munniyadielāmmu-i, aa sire ka cor hāaliŋ-muumu-i. Baŋ kaa hi duməbuə-i, wuə puur u fεε ba hel. Dumelle fande waa kəlluŋ-diele. Baŋ hilaa a wuə maa cellε, Pier wuə u ne naa dərɓəpuərbiŋo-i, u taa.

¹¹ Uŋ taa huəŋgu-na, Pier wuə suə suə wuə dānsāngu sī. Wuə cira: «Fiefiε-i-na, mi suyaa mie Itienḡo yaa puəraa dərɓəpuərbiŋo ji hūu-mi Erədi nyisēnni-na. Yuifubaa-baŋ taa ba jəguəŋ-mi baa maman, Diiloŋo saa hūu-ma.»

¹² Pierŋ juə suə u fεεŋ maa-na dumaanḡo-na, wuə ta kā Nsāa maŋ ba naŋ biŋ-yonḡ Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bī nyuŋo-i Maari. Nuəmba bəi waa terienḡu-na ta ba cārā Diiloŋo-i.

¹³ Uŋ kāa ka hi tuə muo dumelle-i, maacembilonḡo‡ naŋo waa, ba taa ba bī-yo Ɔrədi, wuə kā duə ka hīl-de.

¹⁴ Uŋ kaa nu Pier yalle-i, u huəŋga pāŋ fε a ce dumelle hīlma maama karaanu-yuə. Wuə bir gūunu baa gbarunḡu ka tūnu-bei wuə Pier juə.

¹⁵ Nuəŋ baa cira: «ŋ yunḡu si dii wεi?» Maacembilonḡ wuə cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier sī, ku ka waa u jufoinḡo.»

¹⁶ Pier wuə bi faya u fεε tuə muo dumelle-i. Ba ji naa ba kā ka hīl-de a da-yo; kuə ce-ba gberε.

¹⁷ Pier wuə ce u naŋga-i ce ba budii aa naa suur ma yaanḡa-na piiye tūnu-bei Itienḡ uŋ hielaa-yo dumaa kaso-i-na. Uŋ juə piiye tī, wuə cira: «Kāan

---

‡ 12:13 Maacembilonḡ daayo waa cieŋo.

na ka tūnu Sake-i§ baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuɔ kã yanga nanga.

¹⁸ Cuon juɔ kaal, sorosibaa-ba saa suɔ Piern cu-raa kusuɔn-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?»

¹⁹ Jãmatigi wuɔ ce ba wuɔra taara-yuɔ ba saa dayo. Wuɔ ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba ban ciε dumaa u ji tuɔ kor, aa naa ko-ba. Un ciε mafamma-i, wuɔ ta kã Sesare ka da yinni cellε.

Erɔdin kuu dumaa

²⁰ *Erɔdi waa berrun baa Tiirtaamba-i baa Sidɔtaamba-i. A ne da niwuoni hel *Erɔdi jãmalã yaa nuɔ-i ni kã ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cãrã-yuɔ. Uman taa u ce maacemma-i Erɔdi ducɔngu-na, ba taa ba bɪ-yo Bilatusi; baa cãrã u yaa duɔ ta ba yaan-na.

²¹ Ban diyaa yiingu man kun juɔ hi, Erɔdi wuɔ dii u nellentesinnin-jongoruo-i ka tɛna u fɔngɔsinnin-teterre-na tuɔ gbu u piye baa nuamba-i.

²² Duɔ piye, nuɔn ba'a: «Diilonɔ'i piyen daayo-i, nelbilonɔ sɪ.»

²³ Terduɔngu fangu-na, Itienɔ *dɔrɔpuɔrbilonɔ pãn nan Erɔdi-i baa jarma, wuɔ u ciε niε hũu Diilonɔ yerre-i ce-de u diele? U naan-yo baa jian-jarma. Jiamba wuo-yo ko-yo.

²⁴ Diilon-nelma taa ma muonu terni-na hierε ma kã.

²⁵ Barnabasi-i baa Sol ban kãa baa congoruɔngu* man *Yerusalemu-i-na, ban kaa hũu-ku, baa

---

§ 12:17 Ba gbε Yesu hãanɔ yaa-i. * 12:25 Niεn 11.30.

gũunu kã Antiyɔsi-i-na. Ba kãmma-na, baa kã baa Nsãa maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Marke-i†.

13

Diiloŋo puɔraa Sol baa Barnabasi

¹ *Diiloŋo puɔrbiemba namba waa Antiyɔsi Diiloŋ-dũŋ-baamba-na, baa Diilonelpigãataamba namba. Ba hɔlma-na Barnabasi waa a naara Siminyɔ. Siminyɔ faŋo-i, ba taa ba bi-yo Uubiloŋo. Lusiwusi maŋ taa u hel Sireni-i-na, u waa. Manahai maŋ cie niɛŋgu-i baa *Erɔdi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa.

² Yiingu nanŋu-na, ba ji dii sũŋgu aa tigiin ba-naa ta ba cãrã Itieno-i. *Diiloŋ-Yalle gbẽ-ba wuɔ: «Min hãa Barnabasi-i baa Sol maacemma maŋ, yaan-baŋ ba fereŋ nuɔ ba ce-ma.»

³ Baŋ juɔ bãl sũŋgu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cãrã Diiloŋo-i hã-ba, aa hã-ba hũmelle-i ba ta.

Barnabasibaa-ba kaa Sipire

⁴ *Diiloŋ-Yalleŋ cie Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaanɔ-na, baa kã Selusi ka bie baatonɔ-i ta ba kã Sipire.

⁵ Baŋ kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba waŋ Diiloŋ-nelma-i *Yuifu ba *Diilonelhãalãdũnni-na. Baŋ biŋ Nsãa maŋ Marke-i, u waa baa-ba tuɔ kãyã-bei.

⁶ Baa karnu Salamine huɔŋga-i hiere ka hi Pafɔsi. Baŋ kãa Pafɔsi-i-na, ba da hironɔ naŋo-i, ba bi-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyiɛŋo. U taa u wuɔra u tãal nuɔmba-i wuɔ fuɔ Diiloŋo puɔrbiloŋo.

---

† 12:25 Barnabasi horonɔ-i Nsãa faŋo-i. Niɛŋ Kol. 4.10.

⁷ U waa Serju-Polusi dumellen. Serju-Polusi yaa waa fāamaanjo-i nelle fande-na. U taa u cē ŋaa jumelienjo. Barnabasibaa-baŋ kaa, wuɔ ce ba bi-ba wuɔ ba ka waŋ Diilonj-nelma-i baa-yo, kere ma nyulmu dii-yuɔ. Baa kaa ku'i nuɔ-i ka ta ba piye.

⁸ Hironj daayo-i Girekibaa-ba taa ba bi-yo Eli-masi, ku yungu yaa wuɔ hironjo. Wuɔ sire wuɔ hii, wuɔ Serju-Polusi baa huu ba nelma-i, kere ba taal-o.

⁹ Sol yerre nande yaa wuɔ Pol, Diilonj-Yalle naa yu u huɔŋga-i. Wuɔ diŋ hironjo-na tuɔ ne,

¹⁰ aa ji gbɛ-yo wuɔ: «Huhurmantien nuɔni maŋ daani-i, ŋ balaŋ cor. Nuɔŋo-i Sitānitien nuɔ. Ŋ sa taara ŋ da ānfafamma-i baa ŋ yufelle. Ŋ sa yaŋ Itienjo maacemma biɛnamma-i dumaa wei?

¹¹ Ne! Diilonjo ka gāŋ baa-ni, u ka ce ŋ yir suur dūŋ-nu a da huɔŋgu cellɛ.» Terduɔŋgu faŋgu-na, hironj daa u yufienja pāŋ diŋ aa yaŋ-yo. Wuɔ da terienju-i hiere da kullu. Wuɔ tuɔ wuɔra u tafurrā u taara molo duɔ bel u naŋ-na.

¹² Serju-Polusiŋ daa mafamma-i, Itienjo nelma pāŋ ce-yo gberɛ; wuɔ pāŋ huu-ma.

Polbaa-ba kaa Pisidi

¹³ Ku huɔŋgu-na, Pol baa u wuɔrataamba sire Pafosi-i-na a bie baatonjo-i kaa Perge, dii Pānfili mara nuɔ. Baŋ kaa Perge-i-na, Nsāa wuɔ ka bir kaa *Yerusalemu aa yaŋ-ba.

¹⁴ Pol baa Barnabasi baa cor kaa Antiyosi, dii Pisidi mara nuɔ. *Yitienangun juɔ hi, baa kaa *Diilonelhāalādūŋgu-na ka suur tlena.

¹⁵ Baŋ juɔ kalaŋ *ānjɛnamma sebe-i ti, baa *Diilopəpuərbiemba baamba-i, Diilonelhāalādūŋgu yuntaamba puɔr ba waŋ baa Polbaa-ba-i wuɔ da

kuə nelma dii ba da ba piiye dii sireiŋa nuəmba-na, kere ba gbāa sire piiye.

¹⁶ Pol wuə sire yiera aa naa ce nuəmba budii baa u nanŋa. Baŋ budii, wuə cira: «*Isirahel-baŋ namaa, baa *nieraaŋ namaa namaŋ suurii *Yuifu ba Diilonŋ-hūmelle-na, karaaŋ na tūnni-i na nu mi nelma-i.

¹⁷ Isirahel-baŋ mie iŋ wuə Diilonŋo maŋ hūmelle-i, Diilonŋo faŋo yufelle hilaa mie bīncuəmba yaa nuə-i u hā-ba huonŋu bəi baŋ ŋa naa waa juəma-na huonŋu-na dii Esipi-i-na. Uŋ cie mafamma-i, u kāyā-bəi ba hel terienŋu faŋgu-na,

¹⁸ aa fiε-ba bien komuəŋa hāi temma *hīekuraanŋu-na.

¹⁹ Mafammaŋ curaa, u ko siyaabaa niehāi *Kanaa jāmālā-i-na aa hā Isirahel-baamba-i baa ba terienŋu-i*.

²⁰ Nel daama-i hiere ma cie bien nuəsiba hāi komuəŋa hāi baa cīnciel temmaŋ həlma-na. Ku huonŋu-na, u hā-ba yuntaamba. Yuntaaŋ daaba tiyāa baa-ba a ji hi *Samiel† bāanŋu.

²¹ «Kufaŋgu huonŋu-na, i bīncuəmba ji cira ba taara jāmātigi. Diilonŋo hā-ba Sawul. Ba taa ba bī u to-i Kisi. *Bensaamie dūŋ-baamba'i waa. Sawul cie bien komuəŋa hāi jāmātigisīnni-na.

²² Ku huonŋu-na, Diilonŋo halaŋ-yo aa haa *Davidi. Uŋ haa Davidi-i, u cira: «Miŋ taa mi taara

---

* **13:19** Nieŋ Anjīnamma tiyemmaŋ-sebe-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † **13:20** Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Samiel yerre-na wuə *Diilopəpuərbilonŋo.

umaŋ, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese biɛŋo-i. U'i ka tuɔ ce mi huɔŋga-i.»

23 «Diilonɔ ciɛ Davidi hāayɛlŋo naŋo yaa jo Yesu-i ji kor Isirahɛl-baamba-i ŋaa uŋ ŋa naŋ pāa ma nuŋgu-i dumaa.

24 Aa Yesu suɔ duɔ doŋ u maacemma-i, Nsāa waan Diilonɔ-nelma-i baa Isirahɛl-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilɔbalaŋo-i aa jo u ji *batiseŋ-ba.

25 «Nsāa maacemmaŋ juɔ piɛ tɪmma, wuɔ tuɔ piiye wuɔ: «Umaŋ saaya u jo, uu dii huɔŋ-nu. Baa na ta na ne wuɔ sɪ muɔmɛi; muɔ sɪ. Naacolŋo faŋo-i mɛi saa piɛra u natāaŋgu-i.»

26 «Tobiŋ namaa, nelma maŋ kuraan-yeŋ, Diilonɔ saan-ma hā miɛmɛi baa-ma. U saan-ma hā *Abiramu hāayɛlmba-i aa bi saan-ma hā namaa namaŋ suurii Yuifu ba Diilonɔ-hūmelle-na.

27 Yerusalɛmutaamba-i baa ba yuntaamba saa suɔ Yesu sinni-i, ba bel-o ko-yo. Baŋ waŋ mamaŋ yitɛnanni-na hiere *Diilopəpuərbiemba sɛbɛbaa-ba-na, ba ciɛ ma yaa-i.

28 «Baŋ bilaa-yo a fiɛ ka da u saa cāl, ba yagar ce *Pilati ko-yo.

29 Maama nyɛgāaŋ Yesu kūŋgu-na, maŋ juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daaŋgu-na ka fuure-yuɔ.

30 Diilonɔ yaŋ-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na.

31 Bamaŋ cuu u huɔŋ-nu a hel *Galile-i-na a kā Yerusalɛmu-i-na, uŋ siire, u caraaya ba yaa-i yinni bɔi-na. Nyuŋgo ku bāaŋgu-na, ba yaa dii ta ba waŋ u maama-i baa Isirahɛl-baamba-i.

32 Miε fεε-i, i juə diε ji waŋ *Neldəɔɔlma famma yaa baa-na wuə Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu maŋ baa i b̄incuəmba-i,

33 u ciε-ku hā ba huonŋ-baan miεmēi: U siire Yesu-i hiel-o kuomba həlma-na ŋaa maŋ nyεgāan dumaa Gbeliemanŋ-nalāanŋu maŋ hāalinŋ-kūŋgu-na wuə:

⟨Mi biεŋo yaa nuəŋo-i.

Muəmēi huəŋ-ni nyuŋgo-i-na.‡

34 Diilonŋo siire-yuə hiel-o kuomba həlma-na, u saa yaŋ u hər. Uu naa hi waŋ-ma wuə:

⟨Minŋ pāa nufafaanŋu maŋ baa Davidi-i,

nuharuŋgu si dii, mi ka ce-ku hā-na.§

35 Ku'i ciε na da ma waanŋ teriŋgu nangu-na wuə:

⟨Nŋ siε siε yaŋ ŋ nolŋo hər hīema-na.⟩*

36 A ne da Davidi maŋ waanŋ mafamma-i, u siire ce Diilonŋo huəŋga-i ji ku. Uŋ kuu, ba fuuriye-yuə baa u b̄incuəmba-i aa u həraa.

37 Nŋa Diilonŋo siire Yesu yaa hiel-o hīema-na, u saa da hər.

38 Tobinŋ namaa, teriŋgu faŋgu-na, na saaya na suə wuə fuə barguə yaa nuə-i inŋ juə ji tiε waŋ āmbabalma hurmanŋ-maama-i baa-na. *Moisi ānŋinamma saa gbāa hur na āmbabalma-i.

39 Nŋa bamanŋ hūyāa fuə maama-i, ba āmbabalma hurii aa yaŋ-ba ba fεεŋ nuə.

40 Teriŋgu faŋgu-na, bilaanŋ na fεε, baa na yaŋ Diilopəpuərbiemanŋ waanŋ mamanŋ, ma ji wuo-na.

41 Ba ciεra wuə: ⟨Diilonŋo ciεra:

«Bombolmantaanŋ namaa, niεŋ!

Mi ka ce nelma namma na bāanŋu-na.

---

‡ 13:33 Gbeliemanŋ-nalāanŋu (Psaume) 2.7 § 13:34 Isayi (Ésaïe)

55.3 * 13:35 Gbeliemanŋ-nalāanŋu (Psaume) 16.10

Nelma famma-i molo duə wan-ma baa-na na siε hūu-ma.

Ma ka ce-na gbεε aa na ka ku halaŋ.»†»

⁴² Baŋ juə hel Diilonelhāalādūŋgu-na, nuəmba jo ji ta ba cārā Pol baa Barnabasi-i wuə yitienanŋu maŋ juəŋ, ba tiraa ba tir nelduəŋ daama-i.

⁴³ Nuəmbaŋ juə bəɾə, Yuifubaa-ba-i baa niεraamba maŋ suurii Yuifusinni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huon-nu ta ba piye baa-ba ba dii sirεiŋa bei wuə ba ne Diilonŋo ānfafamma-i aa ba nyaar-yuə. Ba maama saa waa dei baa yuliŋgu-i.

⁴⁴ Yitienanŋuŋ juə hi, nuəmba-i hiere nelle-na baa tigiŋ ba-naa da ba nu Itienŋo nelma-i.

⁴⁵ Yuifubaa-baŋ juə da nelpūŋ daaku temmaŋ hilaa, ba bir yaŋ aa ce-ku nenemuŋgu. Pol duə wan mamaŋ, ba'a coima aa ta ba tuora-yuə.

⁴⁶ Polbaa-ba doŋ holle wan baa-ba wuə: «Diilon-nelma naa vii Yuifubaa namei igēna. Nga naŋ juə ta na ciina-mei wuə na sa taara na da cicēlma maŋ sa tēŋ dede-i, i ka yaŋ-na aa ka wan-ma baa niεraamba.

⁴⁷ Itienŋo waan ma yaa baa-ye wuə:

«Mi ciε-ni nileiŋa-i hiere a fitnuə nuə

ŋ da ŋ gbāa hi terni-i hiere baa koŋkor-nelma-i.»‡»

⁴⁸ Niεraambaŋ juə nu nel daama-i, kuə gbuu dəlnu-bei. Baa pāŋ ta ba kaal Itienŋo nelma-i wuə ma faa. Bamaŋ naa waa da ba da kor, baa hūu-ma.

⁴⁹ Itienŋo nelma doŋ ta ma gbuo nileiŋa faŋa-i hiere.

---

† 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5 ‡ 13:47 Isayi (Ésaïe) 49.6

⁵⁰ Yuifubaa-ba bir yaŋ aa t̄aal caamba maŋ waa biŋkūntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilon-ḥūmelle-na, baa nellen-bīncuamba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na.

⁵¹ Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terienḡu-na, aa ta k̄ā Ikoniyoḡmu.

⁵² Baŋ fiε donya-bei, bamaŋ naa cu Yesu huonḡu-na, baa cor baa ba hof̄elle-i. *Diilon-Ḣalle naa bi yu ba hōmmu-i.

14

Polbaa-baŋ ciε kumaŋ Ikoniyoḡmu-i-na

¹ Pol baa Barnabasi-i baŋ k̄āa Ikoniyoḡmu-i-na, baa tiraa k̄ā *Yuifu ba *Diilonelḥāalādūḡu-na ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i. Baŋ waŋ-maŋ dumaa, Yuifubaa-ba saa gb̄āa da ba yagar-ma baa *niεraamba-i. Ba b̄oi baa hūyāa-ma.

² Yuifubaa-ba maŋ saa hūu-ma, baa yaŋ aa k̄ā ka gbo niεraamba-i baa Diilon-dūḡ-baamba-i.

³ Baŋ fiε gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa t̄iεna da huonḡu Ikoniyoḡmu-i-na. Baa naa haa ba naŋga Itienḡo-na aa ta ba piiye. U taa u k̄āyā-bei ba ta ba ce nelma b̄oi baa gb̄εε-wεima b̄oi a pigāaŋ wuḡ baŋ waŋ u ānfafamma maŋ, coima s̄i.

⁴ Kuŋ ciε dumaanḡo-na, nuamba saa gb̄āa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pəpuərbiemba-i.

⁵ Yuifubaa-ba-i baa niεraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa naŋ-ba baa t̄āmp̄ēl̄ēiŋa ko-ba.

6-7 Polbaa-ba nu-ma. Banj nuo-ma, baa gbar kã Likawoni ka ta ba wanj *Neldəɔɔlma-i. Ba waan- ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa niləiŋa manj kəɔtənni-na hiere.

Mamanj ciε Lisire-i-na

8 Naacolŋo nanjo waa Lisire-i-na, u saa gbãa tuo sire u yiεra. Uŋ siire, u saa gbãa tətəŋ u gboluonju-i dede.

9 Yiinju nanju-na, wuo tɛna tuo nu Pol tuo piiye. Pol wuo ji diŋ-yuo tuo ne, a ji da u suyaa wuo Diilonjo gbãa sire-yuo u jarma-na.

10 Wuo piiye baa-yo da gbagaga wuo: «Sire ŋ yiεra ŋ gbeiniŋ!» Naacolŋ wuo tie sire pãŋ tuo wuo.

11 Lisiretaambanj daa mafamma-i, baa ta ba piiye likawonimma-na wuo: «I tɛnni ciεŋ nel-biliemba a hiire* jo ji tɛna baa-ye.»

12 Kuŋ ciε dumaanjo-na, baa ta ba bɪ Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuon-nu Pol yaa piiyen, a ce dumaanjo-na baa ta ba bɪ ufanjo-i Herməsi.†

13 Yewusi jigãntienj wuo kã ba nunu ba-naa baa nuamba-i aa wuo bel balmba namba a tuolnu-bei jo baa-ba u tinnin-dunju-na duo ji ko-ba tinni-na hã Pol baa Barnabasi-i. U tinnin-dunju waa nelle munsuurmu-na‡.

14 Polbaa-ba saa suo ku yunju. Banj juo suo, ba həmmu pãŋ guola; baa taalnu ba jonjorbaa-ba-i aa gbar kã ba wulaa ka ta ba wanj baa-ba wuo:

---

* **14:11** Bafamba wulaa tɛnni waa tãnuŋ-nu. † **14:12** Girekibaa-ba wulaa, tɛnni waa bəi. Ba tɛnni yuntienjo yaa banj taa ba bɪ-yo Yewusi-i, aa u pəpuərbiilonjo-i Herməsi. ‡ **14:13** *Nelle munsuurmu:* Nienj 9.24 baa naaruə-i-na cicaara-i-na.

15 «Na ce bige-i maacemma-i dumandε-i-na? Caamba'i bi huəŋ miεŋo-i namaa temma-i. I juə baa *Neldədəlma'i diε ji tūnu-nεi, wuə na nanna ānsəsəŋ daama-i aa na cu Cicēlmantienjo huəŋ-nu. U yaa hielaa dərɔ-i baa hīεma-i baa dāmman- nuoraanġu-i baa ni huəya-niini-i hiere.

16 Yiinaa-i-na, u yaan nuəmba-i ba fεrεŋ nuə ba sire wuə ba hūmienġa.

17 Naŋ fiε waa na fεrεŋ nuə, u saa yaŋ u ānfafamma cemma-i: U dāa u hā-na dii, u ce na dīmma ta ma ce fafamma, u hā na ta na wuo na ye aa tiraa tuə fē na həmmu-i.»

18 Polbaa-baŋ fiε piiye dumaanġo-na, nuəmba saa ta ba ne da ba yaŋ niinġ daaba komma-i da ba hā-ba.

19 Ku huəŋgu-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; ba-namba hilaa Ikoniyoəmu, banamba hel Antiyəsi manġ Pisidi mara-i-na. Baŋ juə, baa gbo nuəmba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba naŋ Pol baa tāmpēlēinġa wuə ba ko-yo. Huəŋgu nanġu juə hi, ba da niε sī u kuu, baa būul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna.

20 Diilonġ-dūŋ-baamba kā ka tigiinġ u caanġu-na, wuə sire ba bir suur nellenġ-huəŋga-na.

Polbaa-ba birii ta ba kā Antiyəsi manġ Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuə ta baa Barnabasi-i ta ba kā Dεrbu.

21 Baŋ kaa hi, baa waŋ *Neldədəlma-i baa Dεrbutaamba-i. Nuəmba fəŋġūə baa hūu-ma. Baŋ siire Dεrbu-i-na, baa bir kā Lisire-i-na ka cor kā Ikoniyoəmu. Baŋ hilaa Ikoniyoəmu-i-na, baa kā Antiyəsi manġ Pisidi mara-i-na.

22 Ba waa da ba cor terienġu terienġu, ba ta ba piiye ba dii sirēinġ Diilonġ-dūŋ-baamba-na wuə ba

bel Yesu maama-i nammu hāi. Aa bi ta ba piiye baa-ba wuɔ: «I saaya i mulien da dei aa suɔ die suur *Diilon-nelle-na.»

²³ Diilon-dün-baamba man waa hiere nilenja fanjana, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sünгу, aa cārã Itienjo-i hã-ba, ba haa ba nanга-i u yaa nuɔ-i.

²⁴ Baŋ cie mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kã Pänfili mara nuɔ.

²⁵ Baŋ kãa Pänfili-i-na, baa waŋ Diilon-nelma-i Perge-i-na, aa cor kã Atali

²⁶ ka bie baatonjo-i ta ba kã Antiyosi man Siri-i-na. Ba wuɔsaangu duɔŋ kusuɔŋ-nu'i. Baŋ wuɔraaya ce maman daama-i hiere, ba cārã Diilonjo-i hã-ba kusuɔŋ-nu'i aa ba suɔ ta.

²⁷ Diilon un kãayã-bei ba ce maman hiere, baŋ kãa ka hi, baa tigiin Diilon-dün-baamba-i hiere tünü-bei baa-ma, aa un bi kãayã *nieraamba-i dumaa ba hũu Yesu maama-i, baa tiraa waŋ mafamma-i baa-ba.

²⁸ Baŋ cie mafamma-i, baa tiena ce huɔŋgu baa-ba celle.

15

Nieraamba saaya ba jã wei?

¹ Nuɔmba nan baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyosi-i-na ji ta ba piiye baa *nieraamba man hũyãa Yesu maama-i wuɔ: «Da na saa *jã ŋaa *Moisi *änjinaman waan-ma dumaa, na sie gbãa kor.»

² Pol baa Barnabasi-i ba saa hũu-ma baa-ba. Kuɔ sire bel vaa.

Diilon-dün-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terienгу fanгу taamba

namba, wuɔ ba kã *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma.

³ Aa naa tigiin ba hümelle-i hã-ba; ba sire ta. Ba kamma-na, ba curaa baa Fenisi, a kã ka hel *Samari. Nieraambaŋ hüyãa Itienjo maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tũnu Diilon-đũŋ-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba waŋ-ma baa bamaŋ, ku gbuu fũnuŋ dɔlnu kutaamba-i.

⁴ Baŋ kaa hi Yerusalemu-i, Diilon-đũŋ-baamba jãrã-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pɔpuɔrbiemba-i. Diilon uŋ kãayã Polbaa-ba ce mamaŋ hiere, baa tũnu-bei baa-ma.

⁵ Baŋ juɔ piiye ti, *Farisiebãa-ba maŋ hüyãa Yesu maama-i ba hɔlma-na, banamba sire wuɔ nieraamba maŋ hüyãa Yesu maama-i, ba saaya ba jã aa ta ba wuɔ Moisi añjinamma hümelle-i.

Nelma ka da yaanŋa

⁶ Baŋ piiye dumaanjo-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku andaangu-na.

⁷ Andaaŋ daaku waa pãna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiera aa naa cira: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ dii ku domma-na Diilon uŋ hielaa-mi na hɔlma-na wuɔ mi ka waŋ *Neldɔdɔlma-i baa *nieraamba-i ba nu-ma aa hũu-ma.

⁸ Fuɔ maŋ suyaaŋ nuamba kusũnni-i, da na da u hãa-ba u *Yalle-i ŋaa uŋ hãa mienjo-i baa-de dumaa, kuu dii ŋaa u pigãaŋ wuɔ u hüyãa-ma ba da ba piε-yo.

⁹ Diilonjo kãŋ-ye kuuduŋgu hiere baa-ba. Ba hüyãa u maama-i ku'i ciε u hur ba ambabalma-i aa yaŋ-ba welewele waan daama temma-i.

10 Conɔgoruonɔgu maŋ i biŋcuɔmba saa gbãa tũu-ku, miɛ fɛrɛ-i i saa gbãa tũu-ku, bige-i ciɛ na'a i haa-ku hã niɛraamba-i baa-ku? Baa na feŋ Diilonɔ-i.

11 I hũyãa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbãŋgbãŋ, ku-uduɔŋgu yaa baa bafamba-i.»

12 Piɛrŋ piiye dumaŋo-na, terienɔgu ce da sensensenɔŋaa molo si dii. Diilonɔ un kãayã Pol baa Barnabasi-i ba ce nelma maŋ hiere niɛraamba hɔlma-na, ka hel baa gbɛrɛ-wɛima-i, bafan baa suur ma yaanɔga-na ta ba wanɔma.

13 Ban juɔ piiye ti, Sake* wuɔ cira: «Tobiŋ namaa, niɛŋ,

14 dii ku domma-na, Diilonɔ un curaa corma maŋ duɔ hiel niɛraamba namba ce-ba fuɔ baamba, Simɔ† waan ma yaanɔga-i hiere baa-ye.

15 Kuŋ curaa corma maŋ, ku juɔ ji ce ku-uduɔŋgu baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i. Di-ilopɔpuɔrbiemba nyɛgãan wuɔ:

16 Itienɔ ciɛra: *Yiinɔgu dii baa yiinɔgu, mi ka bir jo.*

Da mi jo, *Davidi dũŋgu maŋ cii,

mi ka sire-kuɔ.

Mi ka migãan-ku ma-ku

ku yiɛra ku gbɛiniŋ.

17 *Mafan da ma ce, nuɔmba maŋ saa hi suɔ-mi yogo, ba ka taara-miɛ suɔ-mi.*

Miŋ bɛɛ bamaŋ niɛiŋa-na hiere da mi ce-ba mi baamba,

ba ka ta ba taara ba Tienɔ-i.

Muɔmɛi waan-ma dumaa.

Da mi wanɔmamaŋ, mi ce-ma.

---

* 15:13 Ba gbɛ Yesu hãanɔ yaa-i. Niɛŋ 12.17 baa 21.18. † 15:14 Ba gbɛ Piɛr yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simɔ-i.

18 *Aa miŋ waan-ma ku bāanġu cu.*‡»

19 Sake wuɔ suonu u āndaanġu-i wuɔ: «Ku'i cie na da niēraamba maŋ cuu Itienġo huonġ-nu, mei sa taara i muliēŋ-ba.

20 Nġa mamaŋ dii cemma, i nyegēŋ seβε a waŋ baa-ba wuɔ ba yaŋ cufiēŋ-kūɔma wuoma-i, baa bimbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, ka hel baa tamma-i hiere. Aa ba hiel ba nanġa biŋwosinni-na.

21 Na saa da, a doŋ dii i bincuoŋ-bāanġ-nu, *Moisi *ānjinaamma waŋ nilēiŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yitiēnanġu baa ma kalamma-i *Diilonelhāalādūnni-na.»

22 Sakenġ juɔ piiye dumaanġo-na, Yesu pəpuərbiemba-i baa Diilonġ-dūŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuɔmba ba hɔlma-na a puər-ba baa Polbaa-ba-i Antiyɔsi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba hāi; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

23 Baŋ hielaa-ba, baa nyegēŋ seβε-i hā-ba. Seβε huɔya-maama yaa daa-ma:

«I natobiŋ namaa namaŋ niēraanġ namaanġo-i Antiyɔsi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pəpuərbiēŋ miēŋo-i a naara *Yerusalemu Diilonġ-dūŋ-baamba yaataamba-i, miemei nyegāan seβε daayo-i die hā-na.

24 I nuɔ wuɔ i nellenġ-baamba namba kāa na terienġu-na ka piiye cu na hɔmmu-i. Baa na tie holle, miē saa puər-ba.

25 Inġ nuɔ-mā, i daa i-naa aa hiel nuɔmba die puər-ba na wulaa. Kutaamba ka gbonu baa Pol

‡ 15:18 Amosi (Amos) 9.11-12

baa Barnabasi-i.

²⁶ Ba yaa i jēnaamba. Ba siyaa kuliingu-i Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-na.

²⁷ I hielaa Yuda baa Silasi ba da ba ka wan in nyegāan maman seβε-i-na hā-na baa ba ferēn nunni.

²⁸ *Diilonj-Yalle-i baa mie ferε-i i sa taara i haa congoruongu nanj temma hā-na, nga mamanj sie gbāa ciel kotuonju ma yaa daa-ma:

²⁹ Na hiel na nanja cufienj-kūoma wuoma-na, baa bimbaamba manj ba saa cāa ba nonni-i, baa tamma-i. Aa na ne binjosinni-i aa na yanj-ni. Da na ce-ma nja in waanj-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilonj-yiingu.»

³⁰ Ba taa baa seβε-i ku yaa nuɔ-i, kā ka hi Antiyosi-i; ba tigiinj Diilonj-dūnj-baamba-i hiere a hā-ba baa-yo.

³¹ Diilonj-dūnj-baamba hūu-yo kalanj-yo. Banj kalaanj-yo, u huɔya-maama gbuu silaa dɔlnu-bei hiere nja bige-i! Ba kūoma pānj firnu.

³² Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilonpɔpuɔrbiemba, baa piye nelma bɔi baa Diilonj-dūnj-baamba-i a dii sireinja bei ba migāanj bel Yesu maama-i nammu hāi.

³³ Ba daa huonju celle baa-ba aa suɔ da ba bir kūnj. Banj'a ba ta yiingu-na, Diilonj-dūnj-baamba gbuu jaal-ba da dei aa hā-ba hūmelle-i.

³⁴ [Banj hāa-ba hūmelle-i, Silasi saa ta.]

³⁵ Pol baa Barnabasi-i bafamba waa tiena Antiyosi ta ba wan Itienjo maama-i. Nuomba bɔi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buɔra

³⁶ Huoŋgu nanŋu juo hi, Pol wuo gbē Barnabasi-i wuo: «In curaa waŋ Itienjo maama-i nilēiŋa maŋ nuo-i hiere, yaŋ i bir i kā-yei i ka ne bamaŋ hūyāa-ma baŋ yeŋ mamaŋ nuo-i.»

³⁷ Barnabasi wuo tuo taara ba kā baa Nsāa maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Marke-i.

³⁸ Pol saa hūu-ma, wuo uu naa kā baa-ba aa ka bir aa yaŋ-ba dii Pānfili.

³⁹ Kuo sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba boro. Barnabasi wuo biē Marke-i ba kā ka biē baatonjo ta ba kā Sipire.

⁴⁰ Diilon-dūŋ-baamba cārā Diilonjo-i hā Pol aa u biē Silasi-i ba ta.

⁴¹ Ba wuoraaya biŋ Siiri nilēiŋa-na hiere baa Silisi waanjo-i ta ba dii sireiŋa Diilon-dūŋ-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huorj-nu

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa dumaanjo-na, ba kā ka hel Derbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuonjo naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyienjo aa hūu Yesu maama-i aa u to-i Girēkiyiējo.

² Tobimba maŋ waa Lisire-i-na baa Ikoniyomu-i-na, ba taa ba bi Timote yefafalle.

³ Pol wuo tuo taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba maŋ waa terienju-na, baa suyaa wuo Timote to-i Girēkiyiējo. Pol wuo naa u *jā-yo aa ba suo ta.

⁴ Yesu *pəpuərbiemba-i baa *Yerusalemu Diilon-dūŋ-baamba yaataambaŋ yiēraaya nelma* maŋ nuo-i, Polbaa da ba cor terienju terienju, ba

---

* **16:4** Nelma famma yaa piye cor 15.29.

wan̄ ma yaa-i baa Diilon̄-dūn̄-baamba-i; aa cira ba wuɔ ma hūmelle-i n̄aa ban̄ wan̄-ma dumaa.

⁵ Yinnin̄ taa ni cor dumaa, Diilon̄-dūn̄-baamba taa ba nan̄ kaasinni Diilon̄-hūmelle-na dumɛi, aa bi ta ba ciinu ba kā.

Pol dānsaan̄ Torasi-i-na

⁶ Ku huon̄gu-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka wan̄ Diilon̄-nelma-i *Asi nilɛn̄a-na. *Diilon̄-Yalle saa hūu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuon̄o-i.

⁷ Ban̄ kaa piɛ Misi-i, baa ta ba taara ba kā Bitini. Yesu Yalle saa hūu-ma.

⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a kā ka hi Torasi.

⁹ Isuon̄gu nan̄gu-na, Pol wuɔ dānsā da Maseduon̄iyien̄o nan̄o juɔ ji yiɛra tuɔ cārā-yuɔ wuɔ u kā ka kāyā-bei dii Maseduon̄i-i-na.

¹⁰ Yiɛ† pān̄ suɔ yiɛ Diilon̄o taara i ka wan̄ *Neldodolma-i baa Maseduon̄itaamba-i. I saa tiraa tɛna, yiɛ pān̄ sire tiɛ tigiin̄ i hūmelle-i.

¹¹ In̄ juɔ'a i ta yiingu man̄ nuɔ-i Torasi-i-na, yiɛ biɛ baaton̄o-i pān̄ kar vii Samotirase, ka hiire. In̄ hii yiingu man̄ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiɛ cor kā Neyapolisi.

¹² In̄ siire terien̄gu-na, yiɛ kā Filipu ka tɛna da yinni terien̄gu fan̄gu-na. Filipu yaa waa nebuɔ-i Maseduon̄i-i-na. *Oromebaa-ba'i waa tɛna terien̄gu-na.

Lidi hūyāa Itien̄o maama-i

¹³ In̄ kāa Filipu-i-na, *yitɛnan̄gun̄ juɔ hi, yiɛ hel nellen̄-huon̄ga-na a kā kaan̄gu nan̄gu nun̄gu-na. Ii naa suɔ wuɔ Diilojaalterien̄gu ka waa terien̄gu-na.

---

† **16:10** Like naa bi tuɔ wuɔra baa Pol hōnni nanni.

Inj kãa, yie da caamba namba; yie tiena piye baa-ba.

¹⁴ Unajo waa ba hølma-na, ba taa ba bi-yo Lidi. U taa u hel Tiyatire. U taa u suor nelbōmbōŋ ba kompammu aa u taa u kuye Diilon-kuŋgu-i. Inj kãa ka tie piye dumaajo-na, wuɔ kar u tūŋgu-i tuɔ nu inj waŋ mamaŋ. Polŋ waan mamaŋ hiere, Itien wuɔ kãyã-yuɔ ma suur u tūnni-na dei.

¹⁵ Maŋ suurii u tūnni-na dei dumaajo-na, wuɔ ce ba *batisen-yo baa u dumellen-baamba-i hiere aa naa gbē-ye wuɔ: «Da kuɔ na hūyãa-ma wuɔ mi hūyãa Itienjo maama-i kelkel, juɔŋ na ji har mei terien-nu.» Aa naa gbãŋ baa-ye i ji hūu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yiingu nanngu-na, i taa i kã Diilojaalterienngu-na a suu baa maacembilonjo‡ nano. Maacembilon daayo-i, *jina waa u yungu-na a ce u tuɔ suɔ mamaŋ juɔŋ u waŋ-ma. U taa u da gbeina bɔi kufangu-na u hã bamaŋ biyaa-yo maacemma-na.

¹⁷ Maacembilon daa wuɔ cu i huon-nu tuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Balaŋ daaba cãa Dərwuonjo. Ba pigãan-na konkor-hümelle yaa-i.»

¹⁸ U cie kufangu-i da yinni bɔi i huonngu-na. Pol huonga ji guɔla baa-yo. Wuɔ waŋ baa u jina-i wuɔ: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor ŋ hel cieno-na!» Terduonngu fangu-na, jina wuɔ pãŋ yan cieno-i.

¹⁹ U taambaŋ juɔ da u sa tiraa u da biŋkuŋgu u hã-ba, baa bel Pol baa Silasi-i kã baa-ba ändacetaamba wulaa dii gēŋgerterienngu-na§

---

‡ **16:16** Maacembilon daayo waa cieno. § **16:19** Bafambaŋ ger ändenni-i kusuon-nu ba bi nyon sanga-i kusuon-nu'i. Terienngu fangu dii yuɔyuɔ hōnni-na hiere.

20 ka hã *Oromε ba fãamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juo ji ta ba guol nelle-i ba hã-ye.

21 Ba juo baa hūmefelende. A ne da hūmelle fande nyaa Oromεbaa miεno-i: I sie gbāa sie-de, i sie bi gbāa wuo-de.»

22 Baŋ piiye dumaano-na, nuomba maŋ waa hiere, baa sire wuo ba sie yaŋ Polbaa-ba-i. Fãamaambaa-ba ce ba col ba jongorbaa-ba-i aa hã-ba hūmelle-i wuo ba muo-ba.

23 Baa fūnuŋ muo-ba da dei aa kã ka dii-ba kaso. Baŋ diyaa-ba, baa waŋ baa umaŋ niεyaŋ kasobiemba-i wuo u tuo ne-ba dei.

24 Naacolŋ uŋ nuo mafamma-i, wuo kã baa Polbaa-ba-i dubiloŋo maŋ dii tuogbuole-na ka soŋolnu ba gbeini-i daaŋgu naŋ-nu.

25 Isuohollen juo hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cārã Diiloŋo-i aa ta ba hāl neini ba tuolnu-yuo. Kasobiemba namba waa dii ba dūnni-na aa ta ba fara ba nu.

26 Ba juo'a ba suo, da hīema sagalaaya hoduŋgu, ka hel baa kasodūŋgu-i hiere! Dūnfenni pāŋ puur. Baŋ ŋa naa vaa kasobiemba-i baa jolgōbaa-ba maŋ, ba fir hiere.

27 Umaŋ taa u niya kasobiemba-i u taa u duofūŋ; wuo cē. Wuo u ne da dūnfenni puurii hiere. Wuo fa u taacereŋo-i hiel-o duo ko u fere wuo sī kaso-biemba gbaraa hiere.

28 Pol wuo kaasīŋ wuo: «Baa ce ŋ fere gbomma, molo saa kã terieŋgu!»

29 Naacolŋo kūoma nyen dumaa ma fereŋ nuo. Wuo ce ba hã-yo dāamu; u gbar kã ka dūuna Polbaa-ba caaŋgu-na

³⁰ aa cira ba hel gɔŋgũɔŋ-nu. Baŋ hilaa, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Mi jɛnaaŋ namaa, muɔmi saaya mi ce bige-i a gbãa da mi kor?»

³¹ Baa cira: «Da ŋ hũu Itienɔ-i Yesu maama-i, ku yaa gbãa kor-ni baa ŋ dumellen-baamba-i hiere.»

³² Aa naa doŋ ta ba waŋ Itienɔ maama-i baa-yo baa u dumellen-baamba-i hiere.

³³ Isuɔduɔŋgu faŋgu-na, wuɔ kã baa-ba ka saar ba pãnni-i aa naa pãŋ ce ba *batisen-yo baa u baamba-i hiere.

³⁴ Baŋ juɔ batisen-ba tɪ, wuɔ kã baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuo niwuoni. Uŋ hũyãa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hɔmmu gbuu pãŋ fɛ da yogogo.

³⁵ Cuon juɔ kaal, fãamaambaa-ba puɔɔ sorosibaa-ba ka waŋ baa kasobiemba niyatienɔ-i wuɔ u nanna Polbaa-ba-i.

³⁶ Naacolŋ wuɔ kã ka cira: «Pol, fãamaambaa-ba puɔɔraa ba jo wuɔ mi nanna-nei. Hilaan na kã na munkãmmu.»

³⁷ Pol wuɔ yagar aa naa gbɛ sorosibaa-ba-i wuɔ: «Ku cie niɛ ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuɔmba-na ŋ sie suɔ wuɔ Oromɛbaa miɛ*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiefiɛ-i, ba ta ba taara ba fuo nannayie! Ma sie gbãa wuɔ dumaanɔ-na! Kãan na ka waŋ baa-ba wuɔ ba jo ba fɛɛ ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fãamaambaa-ba saa naa suɔ wuɔ Pol baa Silasi-i Oromɛbaa. Sorosibaa-baŋ kãa ka hi-ba baa nelma-i, ba kũma pãŋ ta ma nyɛŋ.

---

* **16:37** *Yuifubaa bɔi saa naa gbãa da *Oromɛ ba sɪnni-i, ŋga Pol naa da-ni (niɛŋ Pɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ: 22.25-29; 23.27). Da ŋ waa Oromɛyiɛŋ nuɔŋo-i, molo saa saaya u muo-ni baa daanŋu, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyanŋbãanŋu.

³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cārā-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Baŋ hilaa, baa cārā-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na.

⁴⁰ Baa ta kā Lidi terieŋ-nu; kā ka da Diilon-dūŋ-baamba-i. Baa piiye dii sireiŋa bei aa naa cārā hūmelle-i ta.

17

Mamaŋ daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, kā ka hel Apoloni a suɔ ta ba kā Tesalonike-i-na. *Diilonelhāalādūŋgu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na.

² A ne da Pol sa da Diilonelhāalādūŋgu aa cor-ku. Wuɔ kā ka suur a tuɔ firnu Diilon-nelma-i baa-ba. U cie mafamma-i *yitienanni siei.

³ U tagaaya pigāaŋ-ba wuɔ *Koŋkortieŋo naa saaya u mulieŋ aa ku. Aa duɔ ku, Diilonŋo sire-yuɔ. Aa Koŋkortieŋo faŋo yaa Yesu maŋ uŋ waŋ u maama-i baa-ba.

⁴ Polŋ piiye dumaanŋo-na, Yuifubaa-ba namba hūu-ma cu ba huon-nu fuɔ baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba maŋ taa ba kuye Diilon-kūŋgu-i ba bɔi bi cuu ba huon-nu, baa caamba bɔi. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa.

⁵ Ku saa dɔlŋu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu aa wuɔra taara nangalbaa a tigiin nuamba-i ta ba wuɔra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kūɔl ba-naa kā Yasō dumelle-na wuɔ ba ka bel Polbaa-ba-i ka hā fāamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuŋ-nu'i.

⁶ Ba kāa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasō yaa-i baa Diilon-dūŋ-baamba namba kā baa-ba fōŋgōtaamba wulaa ka ta ba piiye da gbagaga

wuɔ: «Baləŋ daaba wuɔraaya du niləiŋa-i hiere, ba hii bande yaa fiɛfiɛ-i-na.

⁷ Yasō yaa haraa-ba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jāmatigi nuŋgu-i aa ta ba piiye wuɔ jāmatigi naŋo dii, kɛɛ ba bi-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dɔlnu nuɔmba-i baa fɔŋgōtaamba-i hiere.

⁹ Yasōbaa-ba juɔ pā gbeibuɔ hā-ba aa ba suɔ nanna-bei.

Polbaa-ba kaa Bere

¹⁰ Ku isuɔŋgu-na, Diilon-ɔdūŋ-baamba ce Polbaa-ba ta kā Bere. Baŋ hii, baa kā *Yuifu ba *Diilonelhāalādūŋgu-na ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i.

¹¹ Yuifubaa-ba maŋ waa Bere-i-na baa naa fa yaŋ bamaŋ waa Tesalonike-i-na. Diilon-nelma numma taa ma dɔlnu bafamba-i ŋaa bige-i! Yinni maŋ joŋ ba kalaŋ-ma ba ne da kuɔ Polŋ waŋ ma-maŋ baa-ba ma yaaŋga yaa-i.

¹² Nuɔmba bəi baa hūyāa Yesu maama-i ba hɔlma-na. Aa Girekibaa-ba maŋ bi waa, ba fɔŋgūɔ baa hūyāa-ma. Caamba waa-bei. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba maŋ waa Tesalonike-i-na baŋ juɔ nu wuɔ Pol kaa Bere-i-na ka tiraa tuɔ waŋ Diilon-nelma-i, baa sire nyaa u huon-nu wuɔ ba ka du terien-gu-i aa gbo nuɔmba-i yuɔ.

¹⁴ Diilon-ɔdūŋ-baambaŋ daa-ma dumaan-ɔ-na, baa kā baa Pol dāmmaŋ-nuoraan-gu-na ka biɛ baaton-ɔ ta, aa yaŋ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na.

¹⁵ Ba saan Pol ka hi Ateni aa bir. Baŋ'a ba bir, wuɔ puər-ba wuɔ ba ka waŋ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduo.

Polɔ waɔŋ mamaŋ baa Atenitaamba-i

¹⁶ Polɔ tɛnaana Aten-i-na tuɔ cie Silasi-i baa Timote-i, duɔ cor kusuɔŋ-nu, u da cufɛllu, a cor kusuɔŋ-nu, u da tɛnni; kuɔ gbuu fɛnuŋ ta ku kukulo.

¹⁷ A ce duɔ kɛ *Diilonelhɛalɛdɔŋgu-na, u waɔŋ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba maŋ taa ba kuye Diilon-kɔŋgu-i. Aa yiŋgu yiŋgu, duɔ kɛ nellen-huɔŋga-na ka da bamaŋ, u bi piiye baa-ba.

¹⁸ Bamaŋ naa cie Epikure ba kalaŋo-i baa Sitoyisi ba kalaŋo-i kɛ yaaŋ-na, yiŋgu naŋgu-na, banamba jo ji ta ba piiye baa Pol. Banamba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «*Āndapirrentien daa u waɔŋ wuɔ niɛ?*» Bamaŋ naa nuɔ Polɔ piiyeŋ Yesu maama-i baa kuomba siremmaŋ-kɔŋgu-i, baa cira: «*Ku biyaa ŋaa u piiye Diilohɛmefɛlenden-maama.*»

¹⁹ Baŋ piiye dumaŋo-na, baa bel Pol kɛ baayo gɛŋgɛrtaamba* wulaa ka cira: «*Niŋ juɔ ji ta ŋ piiye hɛmefɛlende maŋ maama-i, i taara i suɔnu kunaŋgu die.*»

²⁰ Niŋ waɔŋ mamaŋ, ma cie nerma miɛŋo-na, i taara i suɔ ma yaaŋga-i.»

²¹ A ne da nelfɛlɛmma numma-i baa ma wamma taa ma dɔlnu Atenitaamba-i baa niraamba maŋ waa ba hɔlma-na ŋaa bige-i!

²² Pol wuɔ sire yiɛra gɛŋgɛrtaamba yaaŋga-na aa naa cira: «*Atenitaan namaa, ma miŋ daa-na damma maŋ, ku biyaa ŋaa cufɛllu sa cor-na.*»

²³ Na saa da, mi wuɔramma-na, mi daa na cufɛllu-i hiere nellen-huɔŋga-na. Aa mi daa ba nyɛgaaŋ dunandu-na wuɔ: «*Cufɛnerienɔ.*» Naŋ

---

* **17:19** Ba taa ba bi gɛŋgɛrtaan daaba belienɔgu-i Aropasi.

buol cufēnerienjo maŋ aa na sa suə-yo, muəmi juə da mi ji pigāaŋ-na u yaa-i.

²⁴ U yaa Diilonjo-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. U yaa dərə-i baa hieŋma-i ni Tienjo-i. Molo sie gbāa ma dūŋgu a hā u suur.

²⁵ U yaa hāaŋ-yenƷafalmu-i i tie fiisa. Bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu, u yaa hāaŋ nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaanjo-na, u sa taara moloŋ napərren-bīŋkūŋgu.

²⁶ U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduəŋo diei nuə ba tēna gbuo hieŋma-i hiere. U huənu huəŋgu-i hā-ba belle-na aa dii yumma ba nilēiŋa-na.

²⁷ U taara nelbiliemba taara-yuə, ku'i cie u ce-ma dumaanjo-na. Da ku fie balan nie nie, ŋ gbāa tafūrrā da-yo. Coima saa fa, Diilonjo saa maa baa-ye.

²⁸ Fuə barguə yaa nuə-i iŋ yenƷhieŋma-na tie gbā i ce i wēimambaa-ba-i. Na fānaamba namba waan ma yaa-i wuə: «Diilonjo bisāimba namba'i miēŋo-i.»

²⁹ Iŋ yenƷDiilonjo bisāiŋ miē, bige-i cie da na ce na kul sēne jīna wuə Diilonjo yaa dumaanjo-na? Bige-i cie da na ce na kul wargbe? Bige-i cie da na ce na sisīŋ tāmpēlle jīna? Diilonjo-i nelie sie gbāa suə-yo kul-o.

³⁰ MamanƷcie cor ku huəŋgu-na, Diilonjo sa nema, wuə nuəmba saa ta ba suə kuyunƷgu. FieƷfie-i-na, u taara nelieŋo nelieŋo, duə fie waa hie, u nanna u ciləbabaŋo-i.

³¹ Bige-i cie wuə ma ce dumaanjo-na? U diyaa yiŋgu duə ce nuəmba-i hiere ba āndaanƷgu-i ku cemma-i. U hielaa molo duə ji ce-ma. U siire kutienjo-i hiel-o kuomba həlma-na a pigāaŋ wuə u yaa hielaa-yo.»

³² Polŋ juə cira Diilonjo siire moloŋo hiel-o kuomba həlma-na, bananƷbaa bir yanƷaa ta ba nyē-

yo, banan̄ baa cira: «Cie yiin̄gu nan̄gu ŋ ji wan̄ mafamma-i baa-ye.»

³³ Pol wuɔ ta aa naa yan̄-ba.

³⁴ Kun̄ fiε ce dumaan̄o-na, banamba yagar hūu Yesu maama-i a cu u huon̄-nu. Ba hɔlma-na, gɛŋgertien̄o nan̄o waa, ba taa ba bi-yo Deni, aa cien̄o nan̄o bi waa, ba taa ba bi-yo Damarisi, a naara nuɔmba namba.

18

Pol kaa Korēnti

¹ Ku huon̄gu-na, Pol wuɔ ji ta Aten̄i-i-na kã Korēnti.

² Belle fandē-na, *jāmatigi man̄ waa *Ɔrɔmu-i-na, wuɔ ciēra *Yuifubaa-ba sire hiere Ɔrɔmu-i-na. Ba taa ba bi-yo Kulodi. A ne da Yuifuyien̄o nan̄o waa, ba taa ba bi-yo Akilasi, u taa u hel Pō. Ba taa ba bi u cien̄o-i Pirsili. Bafamba waa t̄iēna *Itali. Ban̄ juɔ cira ba sire, baa sire kã Korēnti-i-na. Ban̄ kãa, ku saa da huon̄gu Pol wuɔ kã ka da-ba; wuɔ bel j̄iēru baa-ba.

³ Ba taa ba ce maacenduɔma hiere. Ba taa ba ce kompadūnni. Pol̄n̄ wuɔ har ba yaa nuɔ-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i.

⁴ Da ku waa *yitiēnan̄gu-i, u kã *Di-ilonelhāalādūnḡu-na ka tuɔ gbān̄ baa Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i ba da ba hūu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i ban̄ juɔ hel Maseduɔni-i-na jo, Pol wuɔ yan̄ u maacemma-i aa fulnu Diilon̄nelma wamma yaa yon̄. U taa u piiye u pigān̄ Yuifubaa-ba-i wuɔ Yesu yaa *Kon̄kortien̄o-i.

6 Baa bir yaŋ aa bigāaŋ-yo aa ta ba tuora-yuɔ. Pol wuɔ muora u joŋgorbaa-ba-i* aa gbě-ba wuɔ: «Mamaŋ da ma ji da-na, namaa yuŋ-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kã niëraaŋ wulaa.»

7 Uŋ taa terieŋgu-na, wuɔ kã niëryieŋo naŋo ciŋgu-na, ba taa ba bi-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilon-kuŋgu-i. U ciŋgu naa kuo Diilonelhãalãdũŋgu-na.

8 Uman waa Diilonelhãalãdũŋgu yuŋgu-na, ba taa ba bi-yo Kiripusi. Fuɔ wuɔ hũu Itieŋo maama-i baa u dumelleŋ-baamba-i hiere. Korëntitaamba bɔi taa ba hũu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batiŋ-ba.

9 Isuɔŋgu naŋgu-na, Itieŋo ji piiye baa Pol dãnsãaŋ-nu wuɔ: «Baa kãalã, cor ŋ ta ŋ piiye.

10 Mi dii baa-ni, molo sië gbãa ce-ni biŋkũŋgu. Mi baamba dii bɔi nel daade-na, ta ŋ piiye.»

11 Pol wuɔ tiena Korënti-i-na tuɔ waŋ Diilon-nelma-i. U tienaana ce belle diei baa boluŋgu.

12 Yiŋgu naŋgu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kã baa-yo fãamaaŋ ba terieŋ-nu. Uman waa ku huɔŋgu-na Akayi† yuŋgu-na, ba taa ba bi-yo Galinyɔ.

13 Baŋ kãa baa-yo, baa gbě-yo wuɔ: «Naacolŋ daa u juɔ baa u deŋ Diilojaale, a ne da di sa kã hũmeduɔle baa *ãnjĩamma-i.»

14 Pol wuɔ u puur u nuŋgu-i duɔ piiye, Galinyɔ wuɔ siëŋ-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuɔ uu naa ce kuubabalaanŋu naŋ temma-i, mii naa ce ãndaanŋu-i ku cemma-i.

---

* **18:6** Pol cië kufanŋu-i a pigāaŋ wuɔ u sië tiraa dii u nuŋgu-i ba weima-na. † **18:12** Korënti dii Akayi huɔŋ-na.

15 Nga nan ceŋ na-naa na Diilon-ħūmellen-kūŋ-nu, baa yireiŋ-kūŋ-nu, baa na ānjīnamman-kūŋ-nu, namei saaya na fienu-kuo na-naa nuo; mei nunḡu sī.»

16 Aa naa hiel-ba gēŋgerdūŋgu-na.

17 Baŋ hilaa, ba hieroŋo-i baa bel Diilonelhāalādūŋgu yuntieno-i ta ba muo-yo gēŋgerdūŋgu yaanḡa-na. Ba taa ba bī naacolŋo-i Sositeni. Galinyo wuo gbuu fiinaan ce ŋaa u saa da-ba.

Pol birma-i duo kã Antiyosi-i-na

18 Ijien daaniŋ cie cor, Pol wuo tiraa tiena da huonḡu Korēnti-i-na. Ku huonḡu-na, wuo ji cārā ħūmelle-i tobimba wulaa duo kã Siiri mara nuo; fuo baa Akilasi-i baa u cieno-i Pirsili-i hiere. Wuo pāa nunḡu baa Diilonŋo-i, a ce dumaanŋo-na baŋ kaa hi Sāŋkire-i, wuo ce ba cir u yunḡu-i aa ba suo da ba suur baatonŋo-na.

19 Baŋ kaa hi Efesi-i, baa boro. Pol wuo kã *Diilonelhāalādūŋgu-na ka tuo piye baa *Yuifubaa-ba-i.

20 Uŋ juo'a u ta, baa cārā-yuo wuo u yan aa tiena ce yinni celle baa-ba.

21 Wuo cira: «Yaan mi ta. Diilon duo sie, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka bie baatonŋo-i ka hiire Sesare.

22 Uŋ hiiriye Sesare-i-na, wuo kã *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilon-dūŋ-baamba-i aa suo tuo kã Antiyosi-i-na.

23 Polŋ kaa Antiyosi-i-na, wuo tiena da huonḡu celle aa naa tiraa sire bie Galasi nilēŋa-i a yun-nu baa Firgi waanḡa-i tuo wuora u dii sirēŋa baman cuu Yesu huon-nu hiere.

Apoləsi maama

²⁴ Polŋ taa u wuəra u dii sirəiŋa-i Diilon-dün-baamba-na huəŋgu maŋ nuə-i, *Yuifuyieŋo naŋ wuə jo Efesi-i-na, ba taa ba bī-yo Apoləsi. U taa u hel Alesāndiri. Naacolŋ daa u taa u suə u piye aa tiraa tuə suə Diilon-nelma-i ŋaa bige-i!

²⁵ U taa u suə Yesu hūmelle-i aa u taa u hinu pāama baa u nelma wamma-i. Aa duə u waŋ-ma, ma sa ciel; ŋ sie suə wuə u taa u suə Nsāa *batemu yaa yon.

²⁶ Yiinŋu nanŋu-na, wuə gbuu fē u huəŋga-i baa nelma-i *Diilonelhaalādünŋu-na. Akilasi waa baa u cieŋo-i. Baŋ juə hel, baa bī-yo ka migāaŋ kaala Diilon-hūmelle-i baa-yo.

²⁷ Akayi kāmmanŋ-maama waa-yuə, Diilon-dün-baamba dii sirəiŋa yuə aa naa nyegēŋ sebe hā Akayi Diilon-dün-baamba-i wuə duə kā, ba bel-o dei.

Uŋ kāa, Diilon uŋ cie baa bamaŋ ba hūu Yesu maama-i, ku kāayā-bei bəi.

²⁸ U waa duə ce u biē Diilon-nelma-i a tagaaya pigāaŋ Yuifubaa-ba-i nuəmba-na, wuə ba suurii hīeŋ-nu, keŋe Diilon uŋ pāa nuŋgu-i wuə u ka saan *Konkortieŋo maŋ, u yaa juə Yesu-i.

19

Pol birii kā Efesi-i-na

¹ Apoləsiŋ waa Korēnti-i-na huəŋgu maŋ nuə-i, Pol wuə karnu tānni-i kā ka hi Efesi-i. Uŋ kāa, wuə da Diilon-dün-baamba namba-i,

² wuə yuu-ba wuə: «Naŋ hūyāa Yesu maama-i, na daa *Diilon-Yalle-i wei?»

Baa cira: «Ba bī bige-i Diilon-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naaa daa *batemu hayo-i?»

Baa cira: «Nsãa batemu.»

⁴ Pol wuɔ cira: «Bamaŋ naana ba cilɔbabalaŋo-i Nsãa taa u hã ba yaa-i u batemu-i aa tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ umaŋ ka jo fuɔ huonɔŋu-na, ba haa ba nanɔga yuɔ. U taa u gbẽ Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piiye baa-ba dumaanɔ-na, baa ce ba *batiseŋ-ba Itienɔ-i Yesu yerre-na.

⁶ Baŋ baatiseŋ-ba, wuɔ haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonɔ saan u *Yalle-i hã-ba. Baŋ juɔ da Diilonɔ-Yalle-i, baa don ta ba piiye nelfelemma-na. Diilonɔ uŋ diyaa mamaŋ ba nunni-na, baa ta ba waŋ-ma baa nuɔmba-i.

⁷ Bamaŋ naa cieŋ mafamma-i, ba gbãa yu nuɔmba cɪncieluo baa ba hãi temma.

⁸ Pol saa tuɔ naa *Diilonelhaalãdũŋgu-na. Duɔ kã, u bie *Diilonɔ-bãaŋgu maama-i a piiye ma yaanɔga-i baa nuɔmba-i ba da ba hũu-ma. U nuŋgu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U cie mafamma-i caamba siei.

⁹ Nga banamba saa hũu-ma, aa bir ta ba nyɛ Itienɔ hũmelle-i nuɔmba-na. Polŋ juɔ da ba ce dumaanɔ-na, wuɔ kã baa bamaŋ hũyãa-ma Tiranusi nakoleŋ-cĩŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i baa-ba kusuɔŋ-nu'i yinni maŋ joŋ.

¹⁰ U cie mafamma-i biena hãi. A ce dumaanɔ-na, *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere *Asi-i-na baa *nierraamba-i, baa nu Itienɔ maama-i.

¹¹ Diilonɔ naa hã Pol himma naŋ temma u tuɔ ce gbɛɛ-wɛima-i.

¹² A ce nyarkpãtãaŋgu maŋ da ku yiɛya Pol kũɔma-i aa ba haa-ku jeinɔ maŋ nuɔ-i, u sire.

Jaamba bəi siire dumaanjo-na, aa *jinabaa-ba bi hilaa nuamba bəi-na dumaanjo-na.

Sikeva bepuamba maama

¹³ *Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuora ba donya *jinabaa-ba-i ba hiel-ba nuamba-na. Yiingu nanju-na, baa ji sire wuə bafamba cɪŋ Yesu-i-na aa donya-bei ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Polŋ piiyeŋ Yesu maŋ maama-i, fuə yerre-na curaan na hel naacolŋ daayo-na!»

¹⁴ Diiløjigāntaamba yuntienjo maŋ ba nan bɪŋ-yon Sikeva-i, fuə bepuamba'i naa cie maacemma famma-i. Ba waa nuamba niehāi.

¹⁵ Baŋ piye dumaanjo-na, jina bir gbē-ba wuə: «Mi suə Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuə, namaa hilaa hie?»

¹⁶ Uŋ waa naacoljo maŋ nuə-i wuə pāŋ diire-bei baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel tāmponi naacoljo cɪŋgu-na, baa tamma-i nyelēlē ba kūma-na.

¹⁷ Korma pāŋ ta ma da Yuifubaa-ba maŋ waa Efesi-i-na hiere baa *nieraamba-i, a ce ba sa sie bɪ Yesu yerre-i ānsəsomma-na.

¹⁸ Bamaŋ naa hūyāa Yesu maama-i, baŋ cie guəyuə maŋ cor hiere, ba fōŋgūə baa ta ba jo ba yiera nuamba-na ba waŋ-ma a pigāaŋ wuə ba sie tiraa ce ma temma.

¹⁹ Bamaŋ naa bi waa hiriemba-i, ba fōŋgūə baa jo baa ba himmaŋ-sebebaa-ba-i ji tigiŋ-ba caa-ba nuamba yufelle-na. Baa tagaaya sebebaa daaba sully-i, a da ba yuu bafamba neifiŋ-komorre baa a ndii* temma.

---

* **19:19** Huəŋgu faŋgu-na, ku waa ba gbāa pā maacembien komuəŋ-niehāi baa cɪncieluo baa gbeŋ daaya-i belle diei-i-na.

20 Itienjo barguə-i-na, Diilonj-nel maa da fɔŋgũə ta ma gbuo terni-i hiere ma kã.

Efəsi siire yiɛra u gbeiniŋ

21 Ku huonju-na, Pol wuə ji cira u ka cor kã *Yerusalemu. Nga aa suə duə kã Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduəni igɛna baa Akayi. U taa u bi piiye wuə duə hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kã *Ɔromu.

22 Uŋ puu mafamma-i dumaanjo-na, wuə saan kakãyátaamba hãi Maseduəni-i-na: Timote baa Erati; aa fuə wuə tɛna *Asi-i-na a ce yinni cellɛ.

23 Kufanju yinni-na, Itienjo hümelle kün kuə ce nelle sire du.

24 Fãnanjo nanjo waa tuə kul niikulni, ba taa ba bi-yo Demetursi. Uu naa biɛ maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tiinju nanju waa Efəsi-i-na, ba taa ba bi-ku Artemisi. Tiinju fanju dũngu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargbɛ ba suor. Ba taa ba kũl gbeinja-i ku maacemma-na.

25-26 Polŋ kãa ka tuə wan Yesu maama-i, Demetursi wuə da u gbuonu bafamba sanja. Wuə bi u maacenciraamba-i baa u nafãnaamba-i hiere a ji tuə piiye baa-ba wuə: «Naacoljo man juə ji tuə wuəra u piiye daayo-i, wuə ba bi-yo Pol; uŋ wuəranj u wan maman na saa bi yan-ma numma. Wuə in kul tinni man, yungu si dii-niɛ. A ne da miɛ i wuo ma'i nuə-i. Nuamba cuu u huonju-nu wuə u wan ninsoŋo. U saa bãl-ku Efəsi bande yonj; u yii duə gbuo Asi nileinja-i hiere baa nel daama-i.

27 Maman jaan muə, ku saa ce ŋaa u yii duə biɛna hã miɛ yonj, ŋga u ka ce Artemisi dũngu nuonju hel nuamba-na, a ce ba siɛ tiraa ta ba kãŋ Artemisi

fuə fεε-i, a ne da Asitaamba-i baa nuamba-i hiere miwaanjo-na ba buol u yaa-i.»

28 Demetursinj piiye dumaanjo-na, nuamba hōmmu gbuu pān guola; baa sire ta ba kaasinj wuə: «Efesitaan Artemisi temma si dii!»

29 Ijienj daa niε ce nelle-i hiere di sire yiεra di gbeininj. A ne da Maseduənitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hāi. Ba taa ba bī unanjo-i Gawusi aa bī unanjo-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kā baa-ba ponsanatigerre-na.

30 Pol wuə cira u kā. Diilonj-dūnj-baamba cie-yo wuə u baa kā.

31 U jēnaamba namba bi waa nelbōmbōmbaa Asi-i-na, bafamba puər ba ji wanj baa-yo wuə u baa kā.

32 Ijieni saa waa dεi ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai! Ba fōngūə waa da η yuu-ba, ba siε suə kumanj cie nuamba tigiinj ba-naa.

33 *Yuifuyiεnjo nanjo waa ba hōlma-na, ba taa ba bī-yo Alesāndiri. Baa wanj ma yaanga-i baa-yo aa naa titiire-yuə dii-yo nuamba hōlma-na wuə u piiye baa-ba. Wuə sire u nanja-i wuə nuamba budii.

34 Nuamba saa naa suə wuə Yuifuyiεnjo. Ban juə suə, baa cor ta ba kaasinj wuə: «Efesitaan Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma si dii!» Ba cie lεrbaa-ba hāi temma kaasingu-na.

35 Kombiyiεnjo manj waa ba nelle-na, u yaa juə gbānj baa nuamba-i ba budii. Ban budii, wuə cira: «Efesitaan namaa, hai moloŋo-i dii aa u saa suə wuə Artemisi dūngu-i baa ku nobinjo manj hilaa dərə-i-na diire, miε niini?»

³⁶ Kutienɔ si dii. Terienɔ fangu-na, na saaya na budii. Aa da na'a na ce kumaɲ, na jɔguɔɲ na ne aa na suɔ na ce-ku.

³⁷ Naɲ siire bel balan daaba-i ta na jo baa-ba, ba saa bi guɔla biɲkɔngu Artemisi dɔngu-na, ba saa bi bi u yebabalande, na'a i ce-ba nie?

³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba ka bi umaɲ, gɛɲgertaamba dii, ba bi kutienɔ-i kusuɔɲ-nu'i; ba jiɛna yinni ta ba ce aɲɛnni-i.

³⁹ Da ku bi waa nelma namma dii na wulaa, die ji tigiɲ i-naa hiere, na jo, i ka fiɛlnu-mɛi.

⁴⁰ Ni ma'i si, dumande-i-na, fɔɲgɔtaan da ba bi-ye yuu-ye wuɔ: «Bige-i dii nyunɔ-i-na aa na tigiɲ na-naa?» I da hama-i wan-ma aa ba huɔ-ma? I ka ce ba da nie si i taara i hel ba huɔɲ-nu, a ne da ma'i si.»

⁴¹ Uɲ waan mafamma-i, wuɔ ce nuɔmba bɔrɔ kɔɲ ba ciɲɲɲ.

20

Pol taa Efɛsi-i-na

¹ Ijien daaniɲ juɔ baɓ, Pol wuɔ tigiɲ Diilon-dɔn-baamba-i a dii sireiɲa bei, aa cārā hūmelle-i ba wulaa a ta tuɔ kā Maseduɔni.

² Uɲ kaa hi, wuɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i baa tobimba-i u dii sireiɲa bei u kā, ka hi Girɛsi.

³ Uɲ hii Girɛsi-i wuɔ tɛna ce caamba siei. Ku huɔngu-na, u ji tuɔ taara u biɛ baatonɔ-i kā Si-iri. Baa gbuya-yuɔ wuɔ *Yuifubaa-ba taara-yuɔ baa weima. Wuɔ yan baatonɔ-i aa naa bir hel Maseduɔni yanɔa.

⁴ Baman̄ taa ba wuəra baa-yo, ba yirəiŋa yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bī-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekōndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuə taa u hel Derbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i.

⁵ Yiε ce ba ta yaan̄ga ka ta ba cie-ye Torasi.

⁶ *Ban̄'a ba sa dii siini-i *buruo man̄ nuə-i, u ponsaan̄gu naa piε tī, kuŋ juə ce cor tī, yiε biε baaton̄o-i Filipu-i-na a nyaa ba huon̄-nu Torasi-i-na. I cie yinni ndii hūmelle-na aa suə diε hi.

Pol siire naacombilon̄o nan̄o

In̄ k̄aa Torasi-i-na, yiε ce yinni nieh̄ai terien̄gu-na.

⁷ Sāmadi-dānambāan̄gu-na, yiε tigiin̄ i-naa baa Diilon̄-dūŋ-baamba-i diε wuo Itien̄o niiwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaan̄o-na u nelma sa tī. U piiye ji tuə hi isuəholle.

⁸ Ii naa waa s̄an̄k̄anso d̄or̄ə. In̄ waa dūŋgu man̄ nuə-i, fitimb̄aa-ba waa b̄oi kuə.

⁹ Naacombilon̄o nan̄o waa baa-ye tīεna f̄en̄etiri-i-na tuə nu Pol tuə piiye; ba bī-yo Etike. Nelman̄ juə'a ma sa tī ma tī dumaan̄o-na, naacombilon̄ daa wuə kor duəfūŋ. In̄ juə'a i suə, u hilaa dii s̄an̄k̄anso d̄or̄ə-i-na a cor dūnni siei jo ji diire h̄iema-na. I k̄aa ka sire-yuə ku yaa nuə-i, a da u kuu.

¹⁰ Pol wuə hiire p̄an̄ jo ji tūu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicēlma!»

¹¹ In̄ birii nyugūŋ kufan̄gu-i, wuə calnu Itien̄o niiwuoni-i i wuo aa tiraa cor baa u nelma-i. U piiye dum̄ei ji kaal cuo-i aa suə ta.

12 Uŋ siire naacombilonɔ-i, kuɔ fūnuŋ dɔlnu nuɔmba-i ŋaa bige-i! Baa saan-ɔyo kūŋ baa-ɔyo.

Pol curaa kā Miletī

13 In siire Torasi-i-na, yie kā Asəsi. In'a i ta, Pol wuɔ fuɔ ka wuɔ kā. Mie yie suur baaton-ɔna ta yaanɔa ka tie cie-ɔyo.

14 Uŋ juɔ jo, wuɔ suur baa-ye yie cor kā Mitileni.

15 In siire Mitileni-i-na yiinɔu maŋ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yie kā ka tie hi Kiyəsi. In siire Kiyəsi-i-na, cuo kaal yie kā ka tie hi Saməsi. Sielin-yiinɔu-i, i suɔ tie suur Miletī-i-na.

16 Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pāntekoti-i kusuon-nu'i, a ce dumaanɔ-na, wuɔ bella Efesi-i cor; wuɔ duɔ haar ba kaa bella-yuɔ.

17 In hii Miletī-i, wuɔ puɔr ba ka bī Diilon-dūŋ-baamba yaataamba yaa Efesi-i-na ba jo.

18 Baŋ juɔ, wuɔ cira: «Min waa waama maŋ na hɔlma-na ji ta mi ta, na suɔ-ku.

19 Mi saa ce Itienɔ maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kuniε mi ji ta mi hiel nyinyɔlma. *Yuifubaa-baŋ haa kumaŋ mie, Diilonɔ'i suyaan-kuŋ.

20 Mamanɔ gbāa fa na maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waan-ma baa-na puonɔa-na aa tiraa wan-ma baa-na na dumienɔa-na.

21 Mi muyaa mi natiɔŋa Yuifubaa-ba-na baa *niεraamba-i hiere wuɔ ba nanna ba cilɔbabalanɔ-i a gbāa cu Diilonɔ huon-nu, aa hūu Itienɔ-i Yesu maama-i.

22 Dumandε-i, *Diilon-Yalle cie mi ta mi kā Yerusalemu; mi saa suɔ mamanɔ ciyaan-min terienɔu-na.

23 Miŋ suyaa maman, da mi kã terienġu terienġu, Diilonġ-Yalle gbuya-miε wuɔ ba kaa huol mi yaan-na aa dii-mi kaso.

24 Da mi fiε ku, mɛi wulaa wɛima sɪ. Kumanġ gbāan, miŋ biyaa mi gboluonġu-i maman nuɔ-i, mi ce-ma ma cemma-i. Diilonġ uŋ ciε baa nel-biliemba-i cemma man, aa Itienġ wuɔ mi wuɔra wan-ma, mi donya ku yaa-i.

25 «Mi curaa na terni-na hiere a wanġ *Diilonġ-bāanġu maama-i baa-na, ŋga fiεfiε-i-na, mi suyaa miε na siε tiraa da mi yufelle.

26 Ku'i ciε mi ta mi kuola-mɛi baa-na nyunġo-i-na miε nuɔni man da ŋ hūu mi nelma-i nanna, mɛi yun-maama sɪ.

27 Diilonġ uŋ taaranġ kumanġ, mi waan-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nɛi.

28 Bilaanġ na fεrε fafamma, aa na bi bel Diilonġ-Yallenġ hāa-na bamanġ. Taa na ne Diilonġ-dūŋ-baamba-i fafamma. Diilonġo pāa fuɔ fεrεŋ Biεŋo yaa duɔ gbāa da-ba.

29 Mi suyaa miε da mi bir mi huonġu-i, nelbabal-aamba ka jo ji suur na hɔlma-na a guɔla-nɛi. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba.

30 Namaa fεrε-i na hɔlma-na, banamba ka sire baa coima-i a tǎal Diilonġ-dūŋ-baamba cu ba huon-nu.

31 Terienġu fanġu-na, suyaanġ na fεrεŋ belma, aa na baa yanġ ma karaanu-nɛi wuɔ mi ciε bienġa siei baa-na ta mi dii nelma-i na tūnni-na bāanġu-i baa isuonġu-i, kunie mi ji ta mi kaal baa-ma yεrε.

32 «Fiεfiε-i-na, mi diyaa-na Diilonġo nan-na aa tiraa dii-na u hujarren-nelma nan-na. U yaa gbāa

ce na naŋ kaasinni u hūmelle-na aa hã-na ciilunġu maŋ j̄ena ta ku cie u baamba-i.

³³ Miŋ waa baa-na, mi saa ji nenu moloŋ warbelle dede, mi saa bi nenu moloŋ nyarkpātāŋgu dede.

³⁴ Niεŋ mi nammu-i, mi cie maacemma-i baa mu yaa-i a yiεra baa i yuŋ-maama-i muo baa mi nabaamba-i hiere; namaa fεε-i na suyaa-ma.

³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāaŋ-na wuo na saaya na siεya na napuəŋa-i dumεi a gbāa da na da kāyā sūntaamba-i aa yaŋ Itieŋo-i Yesu nelma ta ma t̄enu-nei wuo: «Yudəɔdolle dii hāmma-na yaŋ hūuma-na.»»

³⁶ Polŋ juo piiye t̄i, baa dūuna hiere cārā Diilonġo-i.

³⁷ Baŋ juo ta ba jaal-o aa u duo ta, baa naŋ yuŋgu hiere ta ba kaal.

³⁸ Uŋ ciεra ba siε tiraa da u yufelle, ku yaa migāaŋ ce ba ta ba kaal. Baŋ juo jaal-o t̄i, baa saanġo u ka suur baatonġo-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ Inġ buəra baa Efesi Diilonġ-dūŋ-baamba yaataamba-i, miε yiε ta baa baatonġo-i tiε kā Kəsi. Ku cuo kaala-i-na, yiε sire Kəsi-i-na a kā Ōrədi. Inġ siire Ōrədi-i-na, yiε kā Patara.

² Inġ kaa Patara-i-na, yiε da baatonġo naŋo kā Fenisi; yiε suur ufaŋo-na a ta.

³ Inġ kaa piε Sipire-i, yiε yaŋ-yo i nanyuəŋ-nu aa naa bella cor tiε kā Tiir, dii Siiri mara nuo. Congorni maŋ waa baatonġo-na, nii naa saaya ni hiire kusuəŋ-nu'i.

4 In hii terienḡu-i, yiε da Diilonḡ-dūḡ-baamba namba, yiε t̄ena ce yinni niehāi baa-ba. Bafaḡ baa ta ba piiye baa Pol wuɔ u baa kā *Yerusalemu-i-na. *Diilonḡ-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunnina.

5 In juɔ'a i ta yiḡḡu maḡ nuɔ-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisālm̄ba-i a saan-ye kā baa-ye dāmmanḡ-nuoraanḡu-na. In kaa hi nuoraanḡu nunḡu-i, yiε dūuna cārā Diilonḡo-i

6 aa sire jaal i-naa. In jaalaa i-naa, miε yiε suur baatonḡo-na aa bafaḡ baa ḡūunu ta ba kūḡ.

7 In siire terienḡu-na, yiε kā Pitolemayisi. In hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonḡ-na. In hiiriye, yiε kā ka jaal tobimba maḡ dii terienḡu-na aa t̄ena ce yiḡḡu diei baa-ba.

8 Ku cuo kaala-i-na, yiε sire cor kā Sesare. In hii, yiε har Filipu terienḡ-nu. Filipu faḡo waa Diilonelwaraḡo. Ba naḡ hielaa nuɔmba niehāi maḡ Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kāyā Yesu *pɔpuɔrbiemba-i, u waa ba hɔlma-na.*

9 U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi soḡ yogo. Ba waa *Diilopɔpuɔrbiemba hiere.

10 Yiḡḡu nanḡu-na, *Diilopɔpuɔrbilonḡo naḡ wuɔ hel *Yude-i-na jo, ba taa ba h̄i-yo Agabusi.

11 Un juɔ ji da-ye, wuɔ biε Pol kpaḡkpaanḡu-i a vaa fuɔ fεrεḡ ḡbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilonḡ-Yalle ciera wuɔ kpaḡkpaanḡ daaku tienḡ duɔ kā Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandε yaa nuɔ-i a h̄ā *nieraamba-i baa-yo.»

12 Un piiye dumaanḡo-na, miε fεrε-i yiε ḡbuu cārā Pol baa terienḡu faḡḡu taamba-i wuɔ u baa kā Yerusalemu-i-na.

---

* 21:8 Nierḡ 6.5.

13 Wuɔ bir gbẽ-ye wuɔ: «Bige-i cie na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, wɛima sɪ. Da ba fiɛ ka ko-mi, wɛima sɪ. Mi hũyãa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienɔ-i Yesu maama-na.»

14 Uɲ yagaraa miɛ nuɲgu-i, i saa ce-ku ku hãi; yiɛ yan-yo aa naa cira: «Ma ce ɲaa Itien uɲ taaran-mɛi dumaa.»

15 Ku huonɲu-na, yiɛ tigiɲ ta tiɛ kã Yerusalemu-i-na.

16 Diilonɲ-dũɲ-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huonɲ-nu. In kaa hi, baa ce i kã ka har naacolɲo nanɲo-na, ba bi-yo Minasɔ. U taa u hel Sipire. U huonɲu cuɔ Yesu hũmelle-na.

Pol kãa Sake dumellen

17 In kãa *Yerusalemu-i-na, kuɔ fũnuɲ dɔlnu tobimba man waa terienɲu-na!

18 Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ kã baa-ye Sake† dumelle-na. Yiɛ kã ka da Diilonɲ-dũɲ-baamba yaataamba-i hiere terienɲu-na.

19 Pol wuɔ jaal-ba, aa Diilonɲ uɲ kãayã-yuɔ u ce mamanɲ hiere *niɛraamba hɔlma-na, wuɔ suur ma yaanɲa-na a wanɲ-ma baa-ba.

20 Uɲ juɔ piiye ti, baa gbɛliɛɲ Diilonɲo-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba manɲ cuu Yesu huonɲ-nu aa yagar nyaar *Moisi *anɲinamma-na ba ciinu cor.

21 Ba nuɔ ɲ maama-i. Ba gbɛ-ba wuɔ nanɲ wuɔra ɲ piiye baa Yuifubaa-ba manɲ dii juɔma-na wuɔ ba nanna Moisi anɲinamma-i. Wuɔ nanɲ ciɛra ba baa tiraa ba ta ba *jã ba bisãlmba-i aa ba nanna ba bĩncuɔɲ-maama-i.

---

† 21:18 Sake yaa waa Diilonɲ-dũɲ-baamba yunɲ-nu Yerusalemu-i-na. Niɛɲ Gal. 1.19.

22 Dε-i-na, nuharuŋgu si dii-mεi, ba ka suɔ wuɔ η juɔ. Terienɟu faŋgu-na, i ka ce-ma niε?»

23 Aa naa cira: «Ne, mamaŋ dii cemma, nuɔmba naa dii bande-i-na, ba pāa nuŋgu baa Diilonɔ-i,

24 ne-ba na ka migāaŋ na yunniŋ-maama-i aa η yiεra baa nimaŋ dii pāmma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da η ce mafamma-i, nuɔmba ka ne da naŋ fεε-i η wuɔ Moisi ānjīnamma hūmelle-i. Ba ka suɔ terienɟu faŋgu-na wuɔ baŋ waŋ mamaŋ η kūŋgu-na hiere coima.

25 Aa niεraamba maŋ cuu Yesu huon-nu, iŋ yiεraaya mamaŋ‡, i nyεgāaŋ-ma hā-ba, wuɔ ba yaŋ cufiεŋ-kūɔma wuoma-i, baa bīmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, baa tāmma famma fεε-i aa ba hiel ba naŋga biŋwosīnni-na.»

26 Baŋ piie dumaanɔ-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ gbonu baa balan daaba-i ka don tuɔ migāaŋ u yuŋ-maama-i. Baŋ hilaa migāmman-terienɟu-na, wuɔ kā *Diilodubuɔ-i-na ka tūnu *Diilojigāntaamba-i kuŋ saaya ku bāl yiŋgu maŋ nuɔ-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuɔ-i-na

27 Polbaa-ba yunniŋ-maama migāama naa saaya ma ce yinni niehāi. Yiŋ daaniŋ juɔ ta ni kā bālma-i, *Yuifubaa-ba naŋ baa da Pol *Diilodubuɔ-i-na, baa gbo nuɔmba-i yuɔ ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi.

28 Ba siire ta ba kaasiŋ wuɔ: «*Isirahel-baan namaa, kuraan-kun! Naacolɔ maŋ wuɔraayan u biεna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuɔra u piie wuɔ Isirahel-baan miε i saa fa, nuon miε si. Aa tiraa cira *Moisi *ānjīnamma saa fa baa

---

‡ 21:25 Niεŋ 15.1-29.

Diilodubuə-i hiere. U yaa tiraa sire biε *niεraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuə-i-na a guəla-yuə hā-ye.»

²⁹ Kumaŋ ciε ba ta ba piiye wuə u juə baa niεraamba Diilodubuə-i-na, ba daa-yo baa Efεsiyiεŋo naŋo nellen-huəŋga-na, ba da niε sī u juə baa-yo Diilodubuə-i-na. Efεsiyiεŋo faŋo-i, ba taa ba bī-yo Turofimu.

³⁰ Ijien daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuəmba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a bel-o hiel-o Diilodubuə-i-na§ aa pāŋ bīŋ dūnfenni-i.

³¹ Baŋ hielaa-yo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kā ka hi *Oromε ba sorosi ba yuntienə-i, wuə *Yerusalemu huolaa.

³² Sorosi ba yuntienə pāŋ sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ta ba gbar ba kā. Nuəmbaŋ juə'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiεra ta ba ne.

³³ Baŋ juə ji hi, sorosi ba yuntienə bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hāi. Baŋ vaa-yo, wuə yuu u sīnni-i aa naa yuu uŋ ciε kumaŋ.

³⁴ Nga, nuəmbaŋ yuu dumaŋo-na, ba piiye ba da-ba-deŋ hiere; a ce sorosi ba yuntienə saa ji suə baŋ waŋ mamaŋ. Wuə naa wuə cira ba kā baa-yo sorosi ba cīŋ-nu.

³⁵⁻³⁶ Baa biε-yo ta. Nuəmba-i hiere baa cu ba huəŋ-nu ta ba kaasīŋ wuə: «Kuəŋ-yoŋ! Kuəŋ-yoŋ!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuə. Sorosibaa baa naa baa tūu-yo ta ba suur baa-yo.

---

§ 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuə-i-na koi koi, ba kāa baa-yo niεraaŋ-gəŋgūŋgu'i nuə-i.

Polŋ waanŋ mamanŋ baa Yerusalemutaamba-i

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba cıŋgu-na, wuə yuu sorosi ba yuntienŋo-i girekimma-na wuə: «Mi gbãa piye baa-ni wei?»

Sorosi ba yuntienŋo cira: «Naŋ daa girekimma-i hie ta ŋ nu-ma?»

³⁸ Esipiyienŋo manŋ siire pu aa nuamba neifienŋa hãı cu u huonŋ-nu hienŋu-na, mei na'a sı u yaa nuonŋo-i.»

³⁹ Pol wuə cira: «Muonŋo-i, *Yuifuyienŋ muə, mi huonŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; mi hel nebuə-na; nelgbãŋgbãlãŋ muə sı. Jande mi cãrã-nie, yanŋ mi piye cẽlle baa nuamba-i.»

⁴⁰ Sorosi ba yuntienŋo hã-yo hũmelle-i. Pol wuə yiera munyugũmmu-na aa naa ce u naŋga-i wuə nuamba budii. Baa bi budii. Wuə biẽ nelma-i ebiremma-na wuə:

22

¹ «Mi mɔlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaanŋ mi wanŋ nelma yaanŋga-i baa-na.»

² Polŋ duonŋ tuə piye ebiremma-na, baa gbuu budii da tententenŋ ŋaa molo si dii. Wuə cira:

³ «Muonŋo-i *Yuifuyienŋ muə. Mi huonŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; ŋga mi vãa bande yaa nuə-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hãalãayã-mie bincuoŋ-hũmelle-i hiere. Mi Diilonŋ-kũŋgu waa kpelle ŋaa kũŋ yeŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyunŋo-i-na.

⁴ Bamanŋ naa suur Itienŋo hũmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi ciẽ ba bel caamba namba baa bẽmba namba dii-ba kaso.

⁵ Da na'a mi t̄aal-na, na yuu *Diiløjigāntaamba yuntienŋo-i baa nelle b̄incuɔmba-i, ba ka waŋ-ma baa-na.»

(Pəpuər. 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyegāaŋ seɛɛbaa h̄a-mi wuɔ mi ka h̄a i nellen-tobimba maŋ dii Damasi-i-na, wuɔ ba h̄a-mi h̄umelle-i mi bel bamaŋ cuu Yesu huon-nu terienŋu-na jo baa-ba *Yerusalemu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i.

⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta mi piɛ Damasi-i, b̄aangū naa hi yuhuɔŋga-i t̄i. Mi juɔ'a mi suɔ da cecerma naŋ temma h̄ilaa d̄orɔ-i-na jo ji dii-mi huɔŋga.

⁷ Mi p̄aŋ cii. Miŋ cii dumaanŋo-na, mi nu molo piiye baa-mi wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaaŋ daaku temma-i baa-mi?»

⁸ «Mi yuu miɛ: «Hai moloŋo-i piiyen?»

Kutienŋo gb̄ɛ-mi wuɔ: «Muɔ Nasarɛtitaŋ Yesu, muɔm̄ei piiyen. N̄ ce karaaŋgu-i baa muɔm̄ei.»

⁹ Bamaŋ waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ŋga moloŋ daa uŋ waan mamaŋ ba saa nu-ma.

¹⁰ Uŋ piiye dumaanŋo-na, mi yuu miɛ: «M̄ei Tie, mi saaya mi ce niɛ?»

U gb̄ɛ-mi wuɔ: «Diilonŋ uŋ taaranŋ ŋ ce mamaŋ, sire ŋ k̄a Damasi-i-na ba ka pigāaŋ-ni baa-ma.»

¹¹ Cecerŋ daama p̄aŋ yir muɔ gbula. Baa bel mi naŋ-na k̄a baa-mi Damasi-i-na.

¹² «A ne da naacolŋo naŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba b̄i-yo Ananiyasi. U taa u wuɔ *ānj̄inamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba b̄i u yefafalle.

13 Wuə jo ji da-mi. Wuə piε mi caaŋ-nu aa naa cira: «Sol, puur η yufieŋa-i!» Mi yufieŋa bi pāŋ puur terduəŋgu faŋgu-na mi ta mi da.

14 Wuə gbē-mi wuə: «I bīncuəmbaŋ siire cu Diilonŋo maŋ huon-nu'i, u hielaa-ni duə pigāaŋ-ni u huəŋga-i aa duə ce η da η da Nelviŋo-i baa η yufelle, aa tiraa ce u piie baa-ni baa fuə fεreŋ nuŋgu.

15 U taara niŋ daa mamaŋ aa nu mamaŋ, η wuəra η waŋ-ma baa nuəmba-i hiere.

16 Baa sεre, sire η ce ba *batiŋ-ni aa η gbuuse-yuə u hur η āmbabalma-i hiere niε.»

17 «Miŋ juə bir kā Yerusalemu-i-na, yiŋgu naŋgu-na, mi kā *Diilodubuə-i-na ka ta mi cārā Diilonŋo-i. Itieŋ wuə carra-miε.

18 Miε mi ne da-yo. U gbē-mi wuə: «Pol, da η fie waŋ wuə niε mi maama-na, Yerusalemutaamba siε hūu-ma. Sire η hel ba nelle-na donduo, baa tiena!»

19 «Miε cira miε: «Itie, ba suyaa wuə bamaŋ cuu η huon-nu muəmei taa mi wuəra *Diilonelhāalādūnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso.

20 Aa mi waa baŋ taa ba ko Etiēni maŋ taa u waŋ η maama-i. U kuliŋgu dolaanu-miε. Bamaŋ kuəyo, muəmei taa mi niya ba joŋgorbaa-ba-i.»*

21 Miŋ waŋ mafamma-i, Itieŋo gbē-mi wuə: «Sire η kā, mi taara mi puər-ni termaŋ-nu *niεraamba wulaa.»»

22 Nuəmba naa kar ba tūnni-i ta ba nu Pol tuə piie. Uŋ juə cira wuə Diilonŋ wuə u ka saŋ u yaa-i niεraamba wulaa, baa pāŋ doŋ ta ba kaasiŋ wuə: «Kuəŋ naacolŋ daayo-i, baa na yaŋ-yo!»

---

* 22:20 Niεŋ 7.58; 8.1.

²³ Ba taa ba kakarra aa hiel ba jon̄gorbaa-ba-i ta ba nan̄-ba dərɔ̄ aa ta ba bi kũɔl h̄ɛma-i ba nan̄ dərɔ̄-i-na.

²⁴ Mañ juɔ̄ waa dumaan̄o-na, sorosi ba yuntien̄ wuɔ̄ cira ba suur baa Pol ba cīngu-na ka muo-yo, ku yaa u ka wañ ninsōo-i.

²⁵ Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba muo-yo. Wuɔ̄ yuu sorosi ba yuntien̄o mañ waa u caan̄gu-na wuɔ̄: «Hai h̄aa-na h̄umelle-i wuɔ̄ da na bel *Oromɛyiɛ̄n̄o mañ, na gb̄aa muo-yo a ne da na saa ce u āndaan̄gu-i yogo?»

²⁶ Uñ piiye dumaan̄o-na, yuntien̄ daayo kā ka gb̄ɛ ba yuntien̄o mañ naa cira ba muo-yo wuɔ̄: «Yuntie, i taa i yii diɛ cāl dɛ! Naacol̄ daayo-i Oromɛyiɛ̄n̄o.»

²⁷ Sorosi ba yuntien̄ wuɔ̄ sire jo ji yuu Pol wuɔ̄: «Nuɔ̄n̄o-i Oromɛyiɛ̄n̄ nuɔ̄ wei?»

Pol wuɔ̄ cira: «Ũu.»

²⁸ Sorosi ba yuntien̄o cira: «Muɔ̄mi hielaa gbeibuɔ̄ da mi gb̄aa da Oromɛs̄inni-i.»

Pol wuɔ̄ cira: «Muɔ̄ fuɔ̄, mi huɔ̄n̄ baa-ni.»

²⁹ Uñ piiye dumaan̄o-na, bamañ naa saaya ba muo-yo, baa p̄añ forra u caan̄gu-na. Sorosi ba yuntien̄ uñ ciɛ ba vaa-yo, kor maa p̄añ ta ma da-yo.

Ba juɔ̄ baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

³⁰ Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntien̄o ce ba b̄i *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duɔ̄ ji suɔ̄ ban̄ cāl Pol mamañ nuɔ̄-i jebi. Ban̄ juɔ̄, wuɔ̄ ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

¹ Pol wuɔ̄ tuɔ̄ ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobiñ namaa, mi suyaa miɛ ji hi baa

nyunḡo, mi wuɔyaa Diilonḡ-hūmelle-i baa huɔḡga diei; terienḡu fanḡu-na, mi sa cāl mi fere baa weiḡma.»

² *Diiløjigāntaamba yuntienḡo-i ba taa ba bī-yo Ananiyasi; wuɔ gbē bamaḡ waa Pol caanḡu-na wuɔ: «Muyaanḡ u nunḡu-i na hā-yo!»

³ Pol wuɔ cira: «ḡ ciera ba muo muɔmei wei? Diilonḡo ka bi muo nuɔḡo-i. Huhurmantienḡ nuɔni maḡ daani-i; ma sī ḡ juɔ da ḡ ji ce āndaanḡu-i a saanu baa *ānjīnamma yaa ke? Ma ce niē ḡ bir ciēl-ma jīna aa cira ba muo-mi?»

⁴ Nuɔḡ baa cira: «ḡ tuora Diiløjigāntaamba yuntienḡo yaa wei?»

⁵ Pol wuɔ cira: «Aoo! Tobinḡ namaa, mi saa naa suɔ wuɔ u yaa-i Diiløjigāntaamba yuntienḡo-i, mi cālāa. Diilonḡ-nelma ciera wuɔ: *«Baa piīye babalaa ḡ hā nellentienḡo-i.»* * »

⁶ Pol wuɔ suyaa wuɔ nellentaamba namba waa *Sadusiēbaa aa banamba *Farisiēbaa, wuɔ cira: «Tobinḡ namaa, muɔḡo-i Farisiēyiēḡ muɔ, mi bīncuɔmba-i Farisiēbaa. Da na da na ce mei āndaanḡu-i nyunḡo-i-na, kuu dii ḡaa minḡ hīḡ taalunḡu-i kuomba siremma-na, ku'i juɔ baa mafamma-i.»

⁷ Uḡ piīye dumaanḡo-na, Sadusiēbaa-ba-i baa Farisiēbaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sɔmma hāi.

⁸ Kumaḡ ciē ku ce ijieni-i, Sadusiēbaa-ba ciera bafamba saa hūu-ma wuɔ kuomba ka sire, ba saa bi hūu-ma wuɔ *dɔrḡpɔpuɔrbiemba dii baa Diilonḡo-i, ba saa bi tiraa hūu-ma wuɔ jīnabaa-ba dii.

---

* 23:5 Helmaḡ-sēbē (Exode) 22.27

Farisiēbaa ba'a bafamba hūyāa-ma wuə daani-i hiere nii dii; ku'i juə baa ijieni-i.

⁹ *Anjinamma pigāataamba namba waa ba həlma-na, ba waa Farisiēbaa; bafamba sire muo jāŋ wuə bafamba saa da Polŋ cālāa kusuəŋ-nu, kεε jīna'i ka carra-yuə dii; da ma'i sī dərpuərbiŋo.

¹⁰ Kuə sire bel vaa. Korma doŋ ta ma da sorosi ba yuntienə-i wuə sī ba ka hənu Pol. Wuə ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba həlma-na a kā baa-yo ba cīŋgu-na.

¹¹ Ku isuəŋgu-na, Itien wuə carra Pol a waŋ baa-yo wuə: «Vaa ŋ fεε! Niŋ waan mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kā, ŋ waŋ-ma dumεi *Ɔrəmu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

¹² Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu banna cucuuyunŋu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuə da ba saa ko-yo, juuru sa wuə, hūmma sa nyəŋ.

¹³ Baman naa ciε mafamma-i baa curaa nuəmba komuəŋa hāi-i.

¹⁴ Baa sire kā ka ne *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bīncuəmba-i a waŋ baa-ba wuə: «I daa i-naa, aa i waasaan wuə diε saa ko Pol, molo sa dii bīŋkūŋgu u nuŋgu-na.

¹⁵ Fiεfiε-i-na, namaa da na siε baa *nellen-taamba-i, na kā sorosi ba yuntienə wulaa, wuə u ce ba jo baa-yo na ji migāan ce u āndaanŋu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, miε i ka gbāŋ kpelle ko-yo hūmelle-na.»

¹⁶ Pol hāsīŋo nanə waa nu-ma. Wuə kā ka tūnu Pol baa-ma dii sorosi ba cīŋgu-na.

17 Pol wuɔ bi sorosi ba yuntienɔ nanɔ-i a ji wan baa-yo wuɔ: «Kã baa naacombilonɔ daayo-i na yuntienɔ wulaa, nelma dii u duɔ wan-ma baa-yo.»

18 Sorosiyienɔ wuɔ kã baa naacombilonɔ-i ba yuntienɔ wulaa ka cira: «Pol yaa biε-mi hã-mi naacombilonɔ daayo-i wuɔ mi jo baa-yo η wulaa, kεε η pɔpuɔrunɔgu dii u wulaa.»

19 Ba yuntienɔ wuɔ bel naacombilonɔ nan-na ba kã ba denɔ ka yuu-yo wuɔ: «Ku faa wei?»

20 Naacombilonɔ wuɔ cira: «Ku faa. Kuu dii ηaa Yuifubaa-ba saa-ma wuɔ ba ka jo ji wan baani η kã baa Pol bisɩnuɔ-i-na ba ka migãanɔ ce u ãndaanɔgu-i.

21 Da ba jo, η baa hũu-ma. Bamanɔ taaraayan-yuɔ baa komma-i ba curaa nuɔmba komuɔna hã-i. Ba waasaanɔ wuɔ da ba saa ko-yo, molo sa dii binɔkũngu u nunɔgu-na. Bafamba tigiinɔ tɩ, ba cie nuɔnei.»

22 Sorosi ba yuntienɔ wuɔ cira: «Mi nuɔ, ηga ma diei dii: Baa yanɔ molo suɔ wuɔ η tũɔnu-miε.» Aa naa ce u bir kũnɔ.

Ba saanɔ Pol hã fãamaanɔ-i baa-yo

23 Naacombilonɔ unɔ taa, sorosi ba yuntienɔ bi bamanɔ cuu ufanɔ-i ba hã-i, a ji gbε-ba wuɔ: «Hielaanɔ sorosibaa nuɔsũɔ na tigiinɔ-ba, baa sũnɔgbartaamba komuɔna siei baa cɩncieluo, a naara puɔlnintaamba nuɔsũɔ. Die wuɔ isuɔniiwuoni-i tɩ, na ka kã Sesare.

24 Niεnɔ sũnaamba namba na ji kã baa Pol. Mi taara u hi fãamaanɔ terienɔgu-i u yunɔgu baa jan-yo.» Fãamaanɔ fanɔ-i ba taa ba bi-yo Felisi.

25 Aa nyεgẽnɔ seβε daayo-i hã-ba wuɔ ba ka hã-yo. U nyεgãanɔ wuɔ:

²⁶ «Fãamaa, mi pãa-ni jaaluŋgu.

Muə Kulodi-Lisiyasi, muəmei nyegãaŋ sebe daayo-i da mi hã-ni.

²⁷ Baŋ kãa baa naacolŋo maŋ, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Miŋ juə suə miε *Oromeyiεŋo, mi kã baa sorosibaa-ba-i ka hũu-yo ba wulaa

²⁸ kã baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suə baŋ cãl-oŋ mamaŋ nuə-i jebi.

²⁹ Mi kãa ku yaa nuə-i, ka da ba cãl-o ba hũmellen-kũŋ-nu. U saa ce mamaŋ hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo.

³⁰ Dumandε-i-na, mi nuə ba'a ba jəguəŋ-yo baa komma, ku'i ciε mi saaŋ-yo hã-ni. Mi waaŋ-ma baa-ba miε da kuə weima dii, ba kã naŋ wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi biε Pol isuəŋgu fanġu-na a kã ka hi Antipatirisi.

³² Ku cuo kaala-i-na, bamaŋ waa baa ba gbeini-i, baa gũunu aa naa yaŋ bamaŋ waa baa sũnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Baŋ kaa hi Sesare-i, baa dii seβε-i fãamaaŋo naŋ-na baa Pol hiere.

³⁴ Fãamaaŋ wuə kalaŋ seβε-i aa naa yuu Pol uŋ hel yaŋni maŋ nuə-i. Pol wuə cira u hel Silisi mara nuə.

³⁵ Fãamaaŋ wuə cira: «Bamaŋ cãlãaŋ-niŋ da ba jo, nelma maŋ dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kã baa-yo ka jĩna-yuə *Erədi ciŋŋ-nu.

24

Fãamaaŋo tĩenaana Pol āndaanġu-na

¹ Baŋ juɔ baa Pol ji hã fãamaanjo-i, yinni naa cor, diilonj-yiinngu-na, *Diilojigãntaamba yuntienjo-i Ananiyasi wuɔ sire baa nelle bincuɔmba namba-i a jo baa ãndaanngu-i fãamaanjo wulaa. Baa naa bi jo baa naacolŋo naŋo u duɔ ji piye cu ba huonj-nu. Ba bɪ naacolŋo-i Tertulusi.

² Baŋ juɔ, fãamaanj wuɔ ce ba bɪ Pol jo. Uŋ juɔ, Tertulusi wuɔ donj tuɔ piye wuɔ: «Yuntie, in yen fiisaanngu maŋ nuɔ-i daaku-i nuɔnei juɔ baa-ku. Nj migãan wɛima bɔi hã-ye.

³ I sie gbuu gbãa jaal-ni.

⁴ Mi sa taara mi bella-nie jina ku'i cie mi ta mi cãrã-nie mie ŋ ce jande aa ŋ kar ŋ tũngu-i i piye cellɛ yonj baa-ni.

⁵ Naacolŋ daayo-i nelienjo sɪ; i daa u wuɔra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hiere. Nasaretitaanj Diilonj-hũmelle yuntienjo naŋo'i.

⁶ U taa u yii duɔ bi bɪɛna *Diilodubuɔ-i hã-ye, ku'i cie i bel-o. [Ii naa cira i ce ãndaanngu-i mie cemma,

⁷ Lisiyasi* yanj aa kã ka hũu-yo i wulaa fõŋgũɔ

⁸ aa cira mamanj da ma waa i jo naŋ wulaa.] Minj waan mamanj, da kuɔ coima, u yaa-i ŋ yuu-yo.»

⁹ Yuifubaa baa cira ma yaannga yaa-i, kerɛ ma cie dumɛi.

¹⁰ Fãamaanj wuɔ hã Pol baa ãndaanngu-i. Pol wuɔ cira: «Yuntie, mi suyaa mie nyunjo saa jina-nie ãndacelle-na mie jãmalã-i-na. Terienngu fanngu-na, mi holle sa tie baa wɛima.

¹¹ Mi kãa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilonjo. Minj kãa, ku saa cor yinni cinciueluo ni hãi yogo. Da ŋ'a mi tãal-ni yuu-ba ŋ ne.

---

* **24:7** Sorosi ba yuntienjo maŋ bilaa Pol ba bɪ u yaa dumaanjo-na. Nieŋ 23.26.

12 Aa η yuu-ba da kuɔ ba daa mi ciε āndapirre baa moloŋo Diilodubuɔ-i-na, sisɔ *Diilonelhāalādūnni-na, da ma'i bi sī yanga nanga, ba waŋ-ma. Da kuɔ ba bi daa mi wuɔra mi gbo nuɔmba-i, ba bi tiraa ba waŋ mafamma-i.

13 «Baŋ waanŋ mamanŋ hiere daama-i āŋgbāŋgbālāmma.

14 Mi gbāa waŋ mamanŋ baa-ni, ma yaa daama: Hūmelle maŋ bafamba ciεra di saa fa, muɔ mi suurii di yaa nuɔ-i ta mi cāa i bīncuɔmbaŋ siire cu Diilonŋo maŋ huon-nu'i. Mamanŋ nyegāaŋ *ānjīnamma-na baa *Diilopəpuərbiemba seɛbaa-ba-na, mi hūyāa-ma wuɔ ninsoŋo.

15 Mi hūyāa-ma miε nelfafaamba maŋ kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiingu dii baa yiingu, Diilonŋo ka sire-bei. Bafamba fεre maŋ daaba-i ba bi hūyāa-ma mei temma-i.

16 Teriengu fanŋu-na, ku'i ciε mi ta mi gbāŋ kpelle, mi baa cāl Diilonŋo-i, mi baa bi cāl moloŋo.

17 «Miŋ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāaŋgu cuɔ. Miŋ kaa wuɔra, mi da gbeiŋa celle bel mi nan-na da mi ji kāyā mi nellenŋ-baamba-i aa bi da hā Diilonŋo-i.

18 Da η da ba daa-mi Diilodubuɔ-i-na, kuu dii ŋaa mii naa kā baa ma yaa-i: Mi kāa ka migāaŋ mi yuŋmaama. Nuɔmba bɔi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa!

19 Da ku waa wεima, Yuifubaa-ba maŋ hilaanŋ *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuɔ mii naa cāl, ba yaa naa saaya ba waa nyungo-i-na a pigāaŋ-ni miŋ cālāa teriengu maŋ nuɔ-i.

20 Baŋ kāa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cālmuɔ hayo-i haa-miε?

21 In kãa, aa mi sire yiɛra wan nelma man miɛ: «Mi suyaa miɛ da η da ba ce mei āndaanɔu-i nyunɔo-i-na, kuu dii ηaa min hɪn taalunɔu-i kuomba siremma-na ku'i juɔ baa mafamma-i», ba ka ta ba nii-miɛ ma yaa nuɔ-i, ni ma'i sɪ, ba nuɔ wuɔ mi guɔlaaya bige-i?»

22 Fãamaanɔo-i ba taa ba bɪ-yo Felisi, wuɔ suyaa Yesu hũmelle-i konnu-diɛ. Polη juɔ piiye tɪ, u saa kar āndaanɔu-i yiinɔu fanɔu-na, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Lisiyasi duɔ ji jo, mamanη da ma waa, mi ka tũnu-nei baa-ma.»

23 Aa naa wan baa sorosi ba yuntienɔo nanɔo-i wuɔ u dii Pol kaso jina. Duɔ dii-yo, u yan u waa u fɛrɛn nuɔ u jɛnaamba ta ba gbã ba kã ba ne-yo aa ta ba ce u pɔpuɔrni-i.

24 Ku saa da yinni, wuɔ jo baa u cienɔo-i aa naa puɔr ba ka bɪ Pol wuɔ u ji piiye Yesu-Kirsa hũmellen-kũnɔu-i pigãan-ba. U cienɔo-i, ba taa ba bɪ-yo Durusil, u waa Yuifuyienɔo.

25 Pol wuɔ jo ji tuɔ piiye baa-ba nɛlien nuɔ nin saaya η ce Diilonɔo huɔnɔga-i dumaa, baa nin saaya η bel η fɛrɛ dumaa, baa Diilonη un kaa yuu-ye dumaa. Un piiyen, Felisi hol die donη ta di tie, wuɔ cira: «Yiɛra dumaa nyunɔo-i-na; da mi ji da mi fɛrɛ yiinɔu man nuɔ-i, mi ka tiraa ce ba bɪ-ni η jo.»

26 U taa u bi ne wuɔ sɪ Pol ka hã-yo gbɛinɔa. A ce dumaanɔo-na, wuɔ tuɔ puɔr ba ta ba bɪ-yo kpɛkpɛ ba hã-yo.

27 U cie dumɛi suu! Naacolnɔo nanɔo ji jo ji horo fãamaansinni-na. A ne da bienɔa hãi naa cor tɪ. Naacolnɔo fanɔo-i ba taa ba bɪ-yo Pɔrkusi-Fɛtusi. Felisin taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaanɔo-na, wuɔ yan Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

25

Fetusi t̄enaana Pol āndaangu-na

¹ Fetusiŋ juo ji hor Felisi-i, wuo ce yinni siei aa naa sire kã *Yerusalemu-i-na.

² Uŋ kãa, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kã baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana.

³ Aa naa cira wuo u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u āndaangu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hūmelle-na.

⁴ Fetusi wuo waŋ baa-ba wuo Pol sie gbāa jo, uu dii kaso. Aa cira fuo fere-i u saa jo duo ji vaaya Yerusalemu-i-na;

⁵ da kuo Pol cālāa, duo u ta, ba hiel nuomba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u āndaangu-i.

⁶ Fetusiŋ cie yinni maŋ Yerusalemu-i-na aa bir kã Sesare-i-na, ni saa cor yinni c̄incieluo-i. Uŋ kãa yiingu maŋ nuo-i, ku cuo kaala-i-na, wuo kã ḡeŋgerterienḡu-na aa naa ce ba jo baa Pol.

⁷ Baŋ juo baa-yo, *Yuifubaa-ba maŋ hilaa Yerusalemu-i-na kã, baa sire c̄ilā-yuo hiere ta ba gbu ba kar coikāŋkarēiŋa ba haa-yuo.

⁸ Pol wuo cira: «Mi saa cāl manamma Yuifu ba Diilon-hūmelle-na, mi saa bi cāl manamma *Diilodubu-i-na, mi saa bi tiraa cāl *Orome ba *jāmatigi-i, na hiire-mie hama-i nuo-i?»

⁹ Fetusiŋ taa u taara Yuifubaa-ba d̄ol-o du-maan̄o-na, wuo yuu Pol wuo: «ŋ taara mi kã baa āndaan̄ daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wei?»

¹⁰ Pol wuo cira: «Mei āndaanguŋ hii fāamaan̄ ba terienḡu-i ku kar kusuoŋ-nu'i, ku sie gbāa bir kã terienḡu naŋ-nu. Naŋ fere-i ŋ suyaa kerre wuo mi saa cāl Yuifubaa-ba-i.

¹¹ Da kuɔ mi cālāa ninsoŋo, aa miŋ ciε maman ma hii ba ko-mi, mi siε cīna kuliŋgu-i. Nga ban haa maman miε, da kuɔ mi saa ce-ma, molo siε gbāa hā-ba baa-mi. Kuŋ hii terienŋu maŋ daaku-i, yaan āndaanŋu-i na hā Oromε ba jāmatigi-i baa-ku.»

¹² Fətusi wuɔ piiye baa u caantaamba-i aa naa wan baa Pol wuɔ: «Niŋ'a i yan āndaanŋu-i hā jāmatigi-i, ŋ ka kā u wulaa.»

Fetusibaa-ba saa Pol āndaanŋu maama

¹³ A ne da nellentienŋo naŋo waa ba taa ba bi-yo Agirpa*. Agirpa tūɔ naŋo waa, ba taa ba bi-yo Berenisi. Fətusiŋ ciε Pol āndaanŋu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tūɔ-i baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fətusi-i.

¹⁴ Ban juɔ ji ta ba da yinni dumaanŋo-na, yiŋgu nanŋu-na, Fətusi wuɔ biε Pol kūŋgu-i tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Mi juɔ ji da Felisi bilaa naacolŋo naŋo-i jīna dii kaso-i-na.

¹⁵ Miŋ kāa *Yerusalemu-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bīncuɔmba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yan-yo.

¹⁶ Mi gbē-ba miε *Oromεbaa miε diε bel moloŋo-i aa i saa ce u āndaanŋu-i i siε gbāa ko-yo.

¹⁷ Ba sire jo baa-mi. In juɔ mi saa sere; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i diε ji ce u āndaanŋu-i.

¹⁸ Mei na'a sī u ciε kuubabalaanŋu nan temma-i, a ji da ma'i sī.

---

* **25:13** Ba gbē Erōdi-Agirpa maŋ hāaliŋ-wuoŋo yaa-i. Niεŋ *Erōdi sīnni-na dii āfirnumma-na.

27 Mɛi niɛ da, da na bel moloŋo-i da na saan-yo terienɣu nan-nu, unɣ ciɛ kuman na bel-o, na saaya na nyɛgɛŋ-ku hã terienɣu fanɣu taamba-i bafamba bi suɔ.»

26

Polɣ waanɣ maman baa Agirpa-i

1 Agirpa wuɔ cira: «Pol, āndaanɣu-i dii nuɔnei wulaa-i; piye maman dii nan wulaa.» Pol wuɔ fara u nanɣa-i aa naa cira:

2 «Nellentie, *Yuifubaa-ban haa maman miɛ hiere, niŋ hãa-mi hūmelle-i mi da mi wanɣ manɣ bilaa dumaa tūnu-niɛ nyunɣo-i-na, ku dɔlaanu-miɛ cor.

3 Na niŋ yenɣ terienɣu manɣ nuɔ-i, molo siɛ gbãa pigãan-ni Yuifu ba bīncuɔŋ-maama-i, aa ŋ suɔ ban fanunɣ ba-naa nelma manɣ nuɔ-i hiere. Terienɣu fanɣu-na, jande, fɛ ŋ huɔŋga-i aa ŋ nu mi nelma-i.

4 «Ma miŋ siire ce kuman *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku.

5 Nyunɣo saa jina-yiɛ baa i-naa. Ba suyaa wuɔ *Farisīeyienɣ muɔ, aa tiraa suɔ wuɔ i Diilonɣ-hūmellen-kūŋgu kuolaaya yanɣ Yuifubaa-ba namba-i. Da ŋ yuu-ba, da ba'a ba ka wanɣ ninsoŋo-i baa-ni, ba ka wanɣ-ma baa-ni.

6 Aa da ŋ da ba ce mɛi āndaanɣu-i nyunɣo-i-na, kuu dii ŋaa Diilonɣ unɣ pãa nunɣu manɣ baa i tobaa-ba-i, miŋ hīŋ ku taalunɣu-i, ku'i juɔ baa mafamma-i.

7 *Isirahel-baamba-i hiere ba kūŋgu-na ba hīŋ ku taalunɣu-i, ku'i ciɛ ba ta ba cārã Diilonɣo-i bāanɣu-i baa isuɔŋgu-i.

«Nellentie, muɔ miŋ bi hīŋ taaluduɔŋgu fanɣu-i, Yuifubaa-ba gãŋ baa-mi ma yaa nuɔ-i.

8 Namaa niε-ma niε, Yuifubaa namaaŋo-i, aa cira Diiloŋo siε gbãa sire kuomba-i?

9 Mei ferε maŋ daami-i, mii naa da niε sɪ mi saaya mi gbãŋ kpelle a hiel Nasarɛtitaan Yesu yerre-i nuɔmba nunni-na.

10 Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Ba-man naa cu Yesu huon-nu, *Diiløjigãntaamba yuntaamba naa hã-mi hũmelle-i mi bel ba fãŋgũɔ diiba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar.

11 Mi taa mi wuɔra *Diilonelhãalãdũnni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu hũmelle-na. Mi huonŋan ŋa naa gbuu du baa-ba dumaanŋo-na, da mi ce mi hel nyaa ba huon-nu nilɛiŋa nanja-na.»

(Pɔpuɔɔɔɔɔɔɔ 9.1-19; 22.5-16)

12 «Min waa ta mi ce karaanŋu fanŋu-i, yiinŋu nanŋu-na, Diiløjigãntaamba yuntaamba ji hã-mi hũmelle-i mi ta mi kã Damasi.

13 Mi waa baa nuɔmba namba. Nellentie, muɔmei tũɔ-niŋ, bãanŋun juɔ hi yuhuonŋa-i, miε mi ne da cecerma nan temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji diiye huonŋa. Cecerŋ daama taa ma carra ma yan bãanŋu-i.

14 Yiε pãŋ cii hiere, mei nu molo piiye baami ebiremma-na wuɔ: «Sol, bige-i ciε ŋ ta ŋ ce karaan daaku temma-i baa-mi? N saa suɔ wuɔ ŋ ce gbãŋgbãŋ wei?»

15 «Miε yuu miε: «Hai moloŋo-i piiyen?»

«Kutienŋo gbẽ-mi wuɔ: «Muɔ Yesu, muɔmei piiyen, ŋ ce karaanŋu-i baa muɔmei.

16 Sire ŋ yiεra. Mi caraaya-niε da mi ce-ni mi cãarãŋ nuɔ, aa niŋ daa manŋ daama-i nyunŋo-i-

na, η ce ma watien nuɔ baa min ka ta mi pigãan-ni
maman hiere.

17 Mi ka puɔr-ni η nellen-baamba wulaa baa
*niɛraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo sie
gbãa ce-ni bin̄kũngu.

18 Kã η ka hiel-ba kukulma-na η dii-ba cecerma-
na. Kã η ka hũu-ba *Sitãni wulaa η hã Diilonjo-i
baa-ba. Da ba hũu mi maama-i, ba ãmbabalma ka
hur aa ba nun̄gu ka waa baa Diilonjo-baamba-i.⟩

19 «Nellentie, Itien η caraaya-mie a wan̄j
maman baa-mi mi sie gbãa yagar-ma.

20 Mi duɔη Damasi yaa nuɔ-i igẽna ta mi wan̄j
u maama-i, aa hel terien̄gu-na kã *Yerusalemu.
Min̄j siire Yerusalemu-i-na, mi wuɔra gbuo *Yude
nilɛiηa-i hiere ka cor baa niɛraamba-i. Mi taa mi
piiye baa-ba mie: ⟨Naanan̄j na cilɔbabaalanjo-i aa na
suur Diilonjo-hũmelle-na. Yaan̄j na ciluɔ tuɔ fa ku yaa
pigãan̄j wuɔ na naana na cilɔbabaalanjo-i ninsoηo.⟩

21 Da η da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuɔ-i-
na ta ba taara ba ko-mi, ku yun̄gu yaa kufan̄gu-i.

22 Nga Diilonjo saa hũu-ma. Ji hi baa nyun̄go,
muɔmei daami ta mi wan̄j u maama-i baa
nuɔmba-i hiere, mi sa bɔ moloηo baa-ma.
*Diilopɔpuɔrbiemban̄j siire wan̄j maman̄j a naara
*Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma
mei.

23 Ba waan̄j-ma wuɔ: ⟨Diilonjo ηη ka saan̄j
*Kon̄kortien̄jo man̄j, u ka muliɛη. Aa duɔ ku, u
yaa ka sire igẽna kuomba hɔlma-na. Duɔ sire,
u ka pigãan̄j i baamba-i kon̄kor-hũmelle-i baa
niɛraamba-i hiere.⟩»

24 Polη juɔ piiye hi terien̄j daaku-i, Fetusi wuɔ
kaas̄iη da gbagaga wuɔ: «Pol, nuɔ η sie waa dii η

fɛrɛ nuɔ! Sɛbɛ siire η yunɟu-i!»

²⁵ Pol wuɔ cira: «Fɛtusi, mi saa piel. Miη wan-
manɟ dumaa ma ciɛ dumɛi.

²⁶ Manɟ ciɛ terienɟu manɟ nuɔ-i, ku saa fuo. Agirpa
suyaa-ma hiere, ku'i ciɛ mi da holle yiɛra u yaanɟa-
na ta mi wanɟ-ma.»

²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopɔpuɔrbiemban
waanɟ mamanɟ, η hũyãa-ma wei? Mi suyaa miɛ η
hũyãa-ma.»

²⁸ Agirpa wuɔ cira: «Pol, η taara η ce-mi Kirsaa
wuon muɔ hoi dumandɛ-i-na wei?»

²⁹ Pol wuɔ cira: «Da ku fiɛ waa fiɛfiɛ sɪ, wei
ma sɪ. Aa nanɟ diei sɪ, miη piiyenɟ baa namaa namanɟ
hiere nyunɟo-i-na, mi cãrã Diilonɟo-i miɛ u ce-na
mɛi temma-i; nɟa mamanɟ daa-mi daama-i u baa
yanɟ ma yaa da-na.»

³⁰ Polη juɔ piiye tɪ, Agirpa-i baa Fɛtusi-i a naara
Berenisi-i baa bamanɟ waa hiere, baa sire ta ba hel.

³¹ Umanɟ duɔ puur duɔ piiye, wuɔ: «Mɛi saa suɔ
kumanɟ ciɛ ba bel naacolη daayo-i aa migãanɟ ta ba
taara ba ko-yo.»

³² Agirpa wuɔ tuɔ piiye baa Fɛtusi-i wuɔ: «Kuɔ u
saa naa cira na yanɟ ãndaanɟu-i hã *jãmatigi-i baa-
ku, dumandɛ-i-na nii naa nanna-yuɔ.»

27

Ba kãa baa Pol jãmatigi wulaa

¹ I tammanɟ juɔ hel yiinɟu-na diei kã *Itali-i-na,
baa cira i ta baa baatonɟo, aa naa dii Pol sorosi
ba yuntienɟo nanɟo nanɟ-na a naara kasobiemba
namba. Ba taa ba bɪ sorosi ba yuntienɟo faɟo-i
Yulusi. U waa *jãmatigi sorosibaa-ba yaa nuɔ-i.

² In taa baa baatonɔ man, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuɔ kã *Asi-i-na. Naacolɔ naɔo waa baa-ye, ba taa ba bi-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduɔni mara nuɔ.

³ In taa yiingu man nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiε kã ka hi Sidõ. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. In hii Sidõ-i, wuɔ hã-yo hümelle-i u suur nellen-huɔngana ka taara u yufien-niini-i u jënaamba wulaa bir jo.

⁴ In siire Sidõ-i-na diε cor, fafal muɔ ta mu jārā-yiε. Yiε naa yiε ciil ka bella Sipire kɔtuɔngu-i tiε kã,

⁵ kã ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfili-i kã ka hi Mira, dii Lisi mara nuɔ.

⁶ In hii Mira-i, sorosi ba yuntien wuɔ da baatonɔ naɔo hilaa Alēsāndiri tuɔ kã Itali-i-na, wuɔ ce i hel suur u yaa nuɔ-i.

⁷ In biyaa hümelle-i, i saa gbãa tiε gbar fafamma; i ciε sülma-i dumɛi diε ka hi Kinide-i. Kuɔ ciε dumaanɔ-na, i daa yinni hümelle-na. In juɔ ne da fafalmu sa hūu-ma, yiε karnu hel Salmone, a ciil Kireti kɔtuɔngu nanɔgu-na.

⁸ In fiε kã terienɔgu-na, i ciε sülma-i dumɛi aa diε hi baatonɔ ba munyierammu man ban bñ-mun «Munyierafafammu-i»; dii Lase caanɔgu-na.

⁹ I bāanɔgu cuɔ hümelle-na cor, a ce *Yuifu ba sūngu man ban dii-kun dikara-huɔngu-na, ku ji cor. Kuɔ migāan ta ku balan-yiε baatonɔ gbarma-na ku kã. Polɔ daa-ku dumaanɔ-na, wuɔ gboya baman waa baatonɔ-na wuɔ:

¹⁰ «Mi jënaan namaa, diε suuye i yufien-a-i aa cor, i siε ka hi. Baatonɔ siε hi, conɔgorni siε hi! Aa miε ferε-i diε saa gbān, i ka t̄iε-man.»

11 Baatonɔ yuntienɔ-i baa u tienɔ-i baa yagar Pol nunɔgu-i. Sorosi ba yuntien wuɔ bi cu ba huonɔ-nu.

12 Inɔ ɲa naa yiera munyierammu manɔ nuɔ-i, mu saa fa waanɔ-huonɔgu-i. Munyierammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kirɛti bāsuurunɔgu-na. Inɔ waa baa bamanɔ, ba fɔnɔgũɔ baa cira i gbānɔ kpelle a hi terienɔgu fanɔgu-i, kɛrɛ ba taara ba ka tiɛna kusuonɔ-nu'i aa waanɔgu cor.

13 Fafalmu manɔ taa mu jo huonɔgu fanɔgu-na, mu saa waa baa fɔnɔgũɔ dumaa. Muɔ hilaa cicaaryanɔga ta mu kã dɔryanɔga. Baa da niɛ sɪ ma ka dɔl-ba. Baa ce yiɛ sire bella Kirɛti kɔtuonɔgu-i tiɛ kã.

14 I saa maa, fafalmu nanɔ tenɔ muɔ sire i dɔryanɔga-na a jo ji suuye-yiɛ; ba bɪ fafalmu fammu-i «Erakilɔ».

15 Baatonɔ wuɔ tuɔ kã kɔtuonɔgu; i saa gbāa die yiera-yuɔ, yiɛ naa yiɛ yanɔ muɔ ta mu kã baa-ye mu munɔkãmmu.

16 Yiɛ kã ka cor terienɔgu nanɔgu kɔtuonɔgu-na aa yanɔ-ku i nadienɔ-nu. Ba bɪ terienɔgu-i Koda. Kuɔ cɪnnu-yiɛ cɛllɛ fafalmu-na. Beɲo nanɔ waa baa-ye tuɔ kã-yiɛ. Inɔ cɪɛnu dumaanɔ-nu, yiɛ gbānɔ baa ufanɔ-i haa-yo baatonɔ-nu.

17 Inɔ haa-yo, maacenciraamba manɔ dii baatonɔ-nu, baa ce iyiemba a pɛrã baatonɔ-i wuɔ u baa ji biɛna. Yiɛ kãalã yiɛ sɪ fafalmu ka kã baa baatonɔ-i Libi jãmalã yanɔga u ka nyugũnɔ hɪɛmugãanɔgu-na yiera i wulaa; a ce dumaanɔ-nu, yiɛ hiire baatonɔ kompanɔga-i aa naa yanɔ i fɛrɛ hã fafalmu ta mu kã baa-ye mu munɔkãmmu.

18 Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce hũmma ta ma sagalla-yiɛ bɔmbɔnɔ ma naara. Yiɛ naa yiɛ parra conɔgorni-i nanna hũmma-na.

19 Yiingu fangu curoŋo-na, bamaŋ cieŋ maacemma-i baatoŋo-na, baa bie baatoŋ-bĩmbĩnni-i baa ba feŋeŋ nammu a nanna-nie.

20 I cie yinni bəi molo sa da bāaŋgu yufelle baa məŋa-i hiere. Fafal muo bi tie mu temma-i kuanŋu sa parra-muo. I saa tiraa tie hiŋ taalunŋu i feŋeŋ nuo.

21 I daa yinni i saa wuo kuuwuŋgu. Pol wuo sire yiera i hōlma-na aa cira: «Mi jēnaaŋ namaa, kuo naa naa nu mi nuŋgu-i aa i tēna dii Kirēti-i-na, mamaŋ juo ta ma da-ye daama-i a ji ce i tie nanna conŋorni-i, maa naa saa da-ye.

22 Mamaŋ dii fiefiē-i-na, fieŋ na hōmmu-i, molo sie ku, baatoŋo yaa ka tie-maŋ yon.

23 Miŋ cuu Diiloŋo maŋ huon-nu'i ta mi cāayo, u puəraa *dərɔpəpuərbiŋo naŋo-i mi wulaa isuŋgu-na u ji waŋ baa-mi

24 wuo mi baa kāalā, kεε da ku fie ce nie nie, mi ka hi jāmatigi-i u ce mi āndaanŋu-i. A ce dumaanŋo-na, bamaŋ dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u sie yan ba ku.

25 Terienŋu fangu-na, fieŋ na hōmmu-i, mi haa mi nanŋa-i Diiloŋo-na. Uŋ waan-ma dumaa u ka bi ce-ma dumei.

26 Mi suyaa mie fafalmu ka kā baa-ye ka nanna bomborma nammanŋ.»

27 Fafalmu bīeŋ baa-ye da suu hūmma-na a ce yinni cīncieluo ni siei. Cīncieluo ni naa yiingu isuŋgu-na, isuholleŋ juo ta di hi, bamaŋ cieŋ maacemma-i baatoŋo-na, baa suo wuo i pie bomborma namma.

28 Baa fi hūmma pupurma-i a da ma yuu metiribaa komorre baa cīncieluo niehāi. Yiε cor.

Inj kaa maa cεlle, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu metiribaa komorre baa niisiεi.

²⁹ Baa ta ba kāalā wuə sī baatonjo ka kā ka jūŋ tāmptiɛŋa hūmma-na. Baa ful baatonjo fagammu naa huon-yaŋga-na aa tiena ta ba niya cuo kaalma-i.

³⁰ Ku huonju-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiire beŋo maŋ waa baa-ye baatonjo-na aa gbē-ye dumaa wuə ba taara ba hiire gbu baatonjo fagammu nammu yaŋga-na a bella-yuə u baa ji bibirre.

³¹ Pol wuə gbē sorosibaa-ba-i baa ba yuntienjo-i wuə: «Da ŋ da na yaŋ balan daaba hel, na ka tē-manj.»

³² Baa naa hiel beŋo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuə. Polj juə piiye dumaanjo-na, sorosibaa baa kar iyien daaba-i aa naa yaŋ beŋo ta.

³³ Inj tienaana tē cie cuo kaalma-i, Pol wuə cira: «I cie yinni cinciɛluo baa ni naa yaa dεi həculle-na, aa molo saa dii kuuwuonju u nunju-na.

³⁴ Jande, wuyaŋ! Ku yaa fəŋgūə ka da-nei na hel-mεi. Baa na tie holle, i ka hi hinni hiere unan yunju sie jan-yo.»

³⁵ Uŋ piiye dumaanjo-na, *buruo nanjo waa, wuə biε-yo aa jaal Diilonjo-i ba yaŋga-na hiere aa bül-on a don tuə wuə.

³⁶ Sirεiŋa suə da-ba hiere baa kā ba ta ba wuə.

³⁷ Miε maŋ waa baatonjo-na, i waa nuəŋ miε nuəsūə komuəŋa siεi baa cinciɛluo nuəŋ miε niediei.

³⁸ Baatonj daa wuə tūyāa dīmma yaa bəi. Baŋ juə wuə tī, baa huəl-ma kūnna hūmma-na a parra congnorni-i aa baatonjo duə ce fiεfiε.

³⁹ Cuon juo kaal, maacenciraan baa fara da terienḡu nanḡu-i ba saa suo-ku, aa da hūmma wuyaa terienḡu fanḡu yienḡu nanḡu-i. Baa cira ba ka gbān kpelle hi terienḡu fanḡu-i.

⁴⁰ Baa fir baatonḡo-i aa yan fagammu-i dii hūmma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Baḡ cie mafamma-i, baa vaa baatonḡo kompaḡa-i yaanḡa-na fafalmu da mu kā baa-ye terien daaku-na.

⁴¹ In taa ka hi hōlma namma-i, hīemugāan kuō yiera baatonḡo-i u saa gbāa duō cor. U yaanḡa suurii hiere hīemugāanḡu-na. Hūn maa ta ma jo ma nan u tuole-i ma kara-diē.

⁴² Sorosibaa-baḡ daa-ma dumaanḡo-na, baa cira ba ko kasobiemba maḡ waa baa-ye hiere wuō sī da ba sō hel ba ka gbar.

⁴³ Ba yuntien wuō cie-ba. U saa tuō taara ba ko Pol ku'i cie wuō cie-ba aa naa cira: «Bamaḡ suyaan sōmma, ba ta yaanḡa ba ta ba sō ba kā bomborma-na,

⁴⁴ banamba ka nyugūn baatonḡ-yilanni-na cu ba huon-nu.» Ba cie dumēi a gbāa huōl hiere; molo saa tīē-maḡ.

28

Polbaa-ba huōlaa kā Malti

¹ In namalāayā huōl hūmma-na tī huonḡu maḡ nuō-i, yie yuu, baa cira terienḡu fanḡu-i ba bī-ku Malti.*

² A ne da diilo taa u dāa, waanḡu'i daaku. Terienḡu fanḡu taamba silaa ce baa-ye, a dii dāḡgbōḡuonḡu nan temma aa bī-ye i ka tīē yiraanḡ.

* **28:1** Hūmma-i diyaa Malti-i huonḡa.

³ Pol wuə kaal daamienja nanja duə dii dāamu-na, a ne da gbeina waa galla-yei, Pol saa da-yo. Dāamuŋ wurii bel-o, wuə doŋ Pol nanja-i a pāŋ nyaar.

⁴ Terienğu fanğu taambaŋ daa mafamma-i, ba tīŋgu nanğu waa ba taa ba bī-ku «Ninsontienjo», baa ta ba piye baa ba-naa wuə: «Naacolŋ daayo siε waa dii nelfεfiŋjo, u ka waa nelkoronjo. Na saa da, uŋ fiε kor hūmma-na, Ninsontienjo saa yaŋ-yo.»

⁵ Pol wuə misīrrā jienjo-i dii-yo dii dāamu-na aa yiεra tuə ne; bīŋkūŋgu saa ce-yo.

⁶ Ba taa ba ne wuə sī u ka pāŋ nyurā terduŋgu fanğu-na, sisə u ka pāŋ ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bīŋkūŋgu ciε. Baa bir yaŋ aa ta ba piye wuə: «Naacolŋ daa u siε waa dii gbāŋgbāŋ.»

⁷ Inj waa terienğu maŋ nuə-i, ba fāamaanjo dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bī-yo Pubilusi. Wuə gbuu bel-e ŋaa u jēnaan miε aa ce i ce yinni siεi baa-yo u dumelle-na.

⁸ U to wuə waa galla; wuə sa waa hinni, tɔgɔtɔgɔniŋo'i waa-yuə aa u kūəma tiraa huol da pāmpāmpāŋ. Pol wuə suur ka haa u nammu-i yuə aa cārā Diilonjo-i hā-yo; wuə pāŋ sire.

⁹ Polŋ siire bīncōŋjo-i, jaamba maŋ waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei.

¹⁰ Uŋ siire jaamba-i dumaanjo-na, baa migāaŋ bel-e fafamma naara. Inj juə'a i ta, bīmbīnni maŋ maama-i waa-yiε hiere, baa hā-ye baa-ni wuə i bel i naŋ-na tiε kā.

Polbaa-ba curaa Ɔrəmu

¹¹ I ciε caamba siεi Malti-i-na aa suə diε cor. Inj'a i ta, yiε suur baatonjo nanjo-na, ba bī-yo «Diyəsikuur»

ku yuŋgu yaa wuə piɛbaa.† Baatonɔ fəŋ wuə hila
Aləsāndiri a jo ji yiɛra cie waanɔ-huonɔ cor.

12 In taa dumaanɔ-na, yiɛ kã ka hi Sirakuse; yiɛ
ce yinni siei kusuonɔ-na aa cor.

13 In curaa, yiɛ bella konkondaanɔ-i kã ka hi
Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu nan muə sire i huon-
yanɔ-na ta mu tisinɔ-ye; a ce dumaanɔ-na, yiɛ ce
yinni hã yon aa hi Pusoli-i.

14 In hii nelle fande-i, yiɛ da Diilonɔ-dün-baamba
namba. Baa cira i tɛna ce yinni niehã baa-ba. Yiɛ
tɛna ce yinni fanni-i aa suə cor tie kã *Ɔromu-i-na.

15 Diilonɔ-dün-baamba man Ɔromu-i-na ban juə nu
wuə i jo dii, baa sire jãrã jo nelle nande-na, ba bi-
de «Ducanni siei». Banan baa cor jo Apiyusi sanɔ-
na da ba ji jãrã-yiɛ. Poln ju'a u ne da-ba, wuə jaal
Diilonɔ-i aa naa migãan dii sireinɔ u ferɛn nuə.

16 In kaa hi Ɔromu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa
kasobiemba namba-i; baa ce u kã ka biɛ dünɔ u
den, aa jina sorosiyiɛ tuə niya-yuə.

Poln cie kuman Ɔromu-i-na

17 Polbaa-ban hii *Ɔromu-i, wuə ce yinni hã,
sielinɔ-yiingɔ-i, wuə bi *Yuifu ba bincuamba man
waa terienɔ-na ba jo u wulaa. Ban juə, wuə gbɛ-
ba wuə: «Tobin namaa, nan daa mi biɛ-na de-i, ku
saa balan. Mi saa cãl miɛ nellenɔ-baamba-i, mi saa
bi guola manamma i bincunɔ-hümelle-na, nɔga ba
bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hã *Oromɛbaa-ba-i
baa-mi.

---

† 28:11 Piɛbaa daaba-i, ba taa ba bi unanɔ-i Kasitɔr aa bi unanɔ-i
Polusi. Gireki ba tiingɔ-i waa. Baatonɔ-maacenciraan baa biyaa-ku ku
ta ku niya-bɛi.

18 Oromεbaa-ba yuu-mi, mi biε piiye. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliingu. Ba'a ba nanna-miε,

19 nga i nellen-baamba yagar wuɔ ma siε gbāa ce. Ku yaa nuɔ-i mi naa miε ba yan mi āndaangu-i hā *Oromε ba *jāmatigi ka ce-ku. Na baa ji da niε sī mi taara da mi dii mi nellen-baamba yunni-i wεima-na? Ma'i sī.

20 Ku'i ciε mi bī-na da mi ji wan ma yaanga-i baa-na. *Isirahel-baambaṅ hīṅ kumaṅ taalungu-i, ba bilaa muəṅo-i kufanṅu maama'i nuɔ-i dumandε-i-na.»

21 Bīncuəṅ baa cira: «Fē ṅ huəṅga-i; i saa da sεbε hilaa *Yude-i-na jo wuɔ ṅ ciε wεima, i saa bi da i natobiṅo naṅo juɔ wuɔ ṅ guəlaaya bīṅkūṅgu.

22 I suyaa yiε niṅ suurii Diilonṅ-hūmelle maṅ nuɔ-i, nuɔmba cīna-diε terni-na hiere, nga miε taara naṅ fεrε-i ṅ wan di maama baa-ye.»

23 Baṅ piiye dumaanṅo-na, baa dii yiingu baa baa-na.

Yiingu fanṅuṅ juɔ hi, baa jo maar yidielāṅgu-i Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuɔ biε *Diilonṅ-bāanṅu maama-i tuɔ piiye baa-ba, a doṅ cucuuyunṅu-na ji tuɔ hi dānambāanṅu. Duɔ tuɔ piiye u kā, u ka biε *Moisi *ānjīnamma-i piiye baa-ba, kuniε u biε *Diilopəpuərbiemba maama-i a piiye baa-ba. U taa u ce mafamma-i ba da ba suɔ wuɔ uṅ wan mamaṅ Yesu kūṅgu-na coima sī.

24 Banaṅ baa hūu-ma, banamba saa hūu-ma.

25 Kuṅ ciε dumaanṅo-na, baa hel ba-naa honniṅ aa naa sire ta ba ta. Pol wuɔ cira: «Ma dɔlaa *Diilonṅ-Yalle puər *Isayi-i i bīncuəmba wulaa. Diilonṅ-Yalle gbīε-yo wuɔ:

26 *Kā ṅ ka wan baa Isirahel-baamba-i*

*wuə ba nu nelma-i ŋga ba sa suə ma yaanŋa-i;
ba ne colcol ŋga ba sa da biŋkūŋgu.*

27 Ba nyaayā ba fεε.

*Ba suuye ba tūnni-i ba sa taara ba nu baa-ni,
aa suuye ba yufieŋa-i ba sa taara ba da baa-ya.
Ba sa taara ba suə mi nelma yaanŋa-i aa jo mi ji kor-
ba.‡»*

*28 Pol wuə cira: «Terienŋu fanŋu-na, na saaya na suə
wuə fiefiε-i-na, Diilonŋo birii saan konkor-nelma-i hā
niεraamba baa-ma. Bafamba fuə, ba ka nu-ma.»

[
*29 Polŋ piye dumaanŋo-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba
fanu ba-naa u nelma-na ba kūŋ.]*

*30 Pol wuə biyaa u yerren dūŋgu Ōromu-i-na. U
cie biena hāi dūŋgu fanŋu-na. Nuamba taa ba kā u
wulaa. U saa tuə donya moloŋo u fεεŋ nuə.*

*31 U taa u waŋ Diilon-bāanŋu maama-i baa
nuamba-i aa tuə kalaŋ-ba baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa
maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemma-i aa
u waa u fεεŋ nuə.*

---

‡ **28:27** Isayi (Ésaïe) 6.9-10

Diilon-nelma Tobisĩfelenni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Cerma)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
5ffe1c98-1ba9-54d8-8f4c-03a7c12fba11